

Ingen flere å miste

En diskursiv og retorisk analyse av åpenheten rundt Ari Behns selvmord i mediene og vurderingen av denne av ulike kommentatorer.

VILDE HAGEN SVANBERG

VEILEDER
Jan Svennevig

Universitetet i Agder, høsten 2020
Fakultet for humaniora og pedagogikk
Institutt for nordisk og mediefag

Master

Forord

Tabuer er noe som alltid har fascinert meg. Hvem bestemmer hva som er akseptert i et samfunn og ikke? Hvorfor er det sånn? Da Ari Behns selvmord var et faktum i julen 2019, så jeg raskt at debatten rundt åpenhet om selvmord og psykisk helse i mediene kom til å bli interessant.

Lite visste jeg i starten av 2020 hvor relevant temaet kom til å bli for tiden vi hadde foran oss.

«Annerledesåret» 2020 har bydd på sitt av utfordringer med en lockdown som har påvirket hele samfunnets psykiske helse, stengt campus, digitalt sosialliv, og mye mer. Selvmord og psykisk helse har vært spesielt utfordrende å skrive om i denne rare tiden, og jeg har måttet ta mange mentale pustepauser for å ta vare på min egen psykiske helse oppi det hele.

Daglig blir jeg minnet på hvorfor åpenhet om psykisk helse er så viktig når jeg ser hvor mange som har det vanskelig. Og jeg vet at de som tør å være åpne om det bare er toppen av isfjellet. Det har hjulpet meg til å holde motivasjonen oppe og jeg håper oppgaven min kan bidra med noe.

Jeg vil rette en spesielt stor takk til veilederen min, Jan, som aldri mistet troen på meg, selv om jeg til tider hadde mistet troen på meg selv. Takk for flott veiledning både i person, men hovedsakelig digitalt. Takk for at du har hatt forståelse for verdens tilstand og tatt én ting av gangen.

Takk til gode venner verden over for lange samtaler til alle døgnetts tider og for nye perspektiver og ideer. Takk til familien min som heller aldri har mistet troen på meg, men heiet meg frem gjennom både opp- og nedturer: «Det er ingen som spør hvor lang tid du har brukt når du først er ferdig.»

Til sist vil jeg rette et stort takk til verdens beste kor, Studinekoret Lady Klukk, og alle de andre kreative sjelene på Stiften. Dere har gjort studietiden til verdens beste studietid – jeg har fått venner og minner for livet.

Vilde Hagen Svanberg, Kristiansand, høsten 2020

Sammendrag

Etter en høst med stort fokus på psykisk helse i mediene kom altså beskjeden om at Ari Behn hadde tatt sitt eget liv natt til første juledag 2019. Mediene har i ettertid fått både ris og ros for deknningen. Ros fordi det settes fokus på et vanskelig og relativt tabu tema som inntil 2006 ikke skulle omtales i mediene i det hele tatt, men også kritisert fordi deknningen nærmest utelukkende hyllet Ari Behns liv, og eksperter var redd for smitteeffekten dette kunne ha blant andre som sliter psykisk. Flere så det som unødvendig og også muligens skadelig at et selvmord fikk så mye oppmerksomhet.

Problemstillingen er todelt og fokuserer nettopp på denne uenigheten:

Hvordan kom åpenheten om Ari Behns selvmord til uttrykk i mediene, og hvordan ble den vurdert av ulike kommentatorer?

Datamaterialet blir studert via kvalitative tekstanalyser av representative tekster.

Diskursanalyser av mediens åpenhet brukes for å besvare første del av oppgavens problemstilling. Det er to nyhetsartikler om henholdsvis nyheten om Ari Behns død og hvordan folk strømmet til Slottsplassen dagen etter for å minnes ham. Den siste teksten er Maud Angelicas tale i farens begravelse. For å besvare andre del av oppgavens problemstilling brukes retoriske analyser med fokus på Toulmins argumentasjonsmodell på to tekster som er for mediens åpenhet om Ari Behns selvmord, og to tekster som er imot.

Resultatet fra studien viser at både åpenheten og vurderingen av den kommer til uttrykk på forskjellige måter. Åpenheten kommer hovedsakelig til uttrykk ved at mediene dekker dødsfallet og er åpne om dødsårsak. Familiens åpenhet om dødsårsak og psykisk helse, og at de lot alle ta del i begravelsen via direktesendt tv, er den største formen for åpenhet. Maud oppfordrer også til mer åpenhet i samfunnet, og vrir dermed fokuset over på selvmord som samfunnsproblem heller enn en familietragedie. Alle de fire kommentatorene fokuserer på mediens viktige samfunnsrolle og viktigheten av å forebygge selvmord, men det er uenighet om hvordan dette best skal gjøres. Det finnes ikke noen endelig fasit på god eller dårlig selvmordsomtale, men selvmord må omtales på en måte som bidrar til større åpenhet, forebygging og økt fokus på de etterlattes situasjon. Vi trenger alle økt kunnskap på feltet. For å skaffe oss mer kompetanse må vi bidra til økt samfunnsdebatt, både om selvmord generelt og mediens omtale av selvmord spesielt.

Abstract

After an autumn with a strong focus on mental health in the media, the message came that Ari Behn, the ex husband of the Norwegian princess Märtha, had taken his own life the night before Christmas Day 2019. The media has subsequently received both criticism and praise for the coverage. Praise for focusing on a difficult and relatively taboo topic that until 2006 should not be mentioned in Norwegian media at all, but also criticized because the coverage almost exclusively praised Ari Behn's life, and experts were afraid of the contagious effect this could have among others who are struggling mentally.

The research question is divided into two parts and focuses on this disagreement:
How was the openness about Ari Behn's suicide expressed in the media, and how was it assessed by various commentators?

The data material is studied via qualitative text analyses of representative texts. Discourse analyses of media openness are used to answer the first part of the research question. There are two news articles about the news of Ari Behn's death and how people flocked to palace square the next day to pay their respect. The last text is Maud Angelica's speech at her father's funeral. To answer the second part of the research question, rhetorical analyses are used with a focus on Toulmin's argumentation model on two texts that are for the media's openness about Ari Behn's suicide, and two texts that are against.

The results from the study show that both openness and its assessment are expressed in different ways. Transparency is mainly expressed by the media covering the death and being open about the cause of death. The family's openness about the cause of death and mental health, and the fact that they all took part in the funeral via live television, is the greatest form of openness. Maud also calls for more openness in society, thus shifting the focus to suicide as a societal problem rather than a family tragedy. All four commentators focus on the media's important role in society and the importance of suicide prevention, but there is disagreement on how best to do this. There is no correct solution on good or bad suicide coverage, but suicide must be mentioned in a way that contributes to greater openness, prevention and increased focus on the situation of the bereaved. We all need more knowledge in the field. In order to gain more competence, we must contribute to increased public debate, both about suicide in general and the media's coverage of suicide in particular.

“Dead people receive more flowers than the living ones because regret is stronger than gratitude.”

— Anne Frank

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	10
Teori:.....	12
Medieteoretiske perspektiver	13
Avisers samfunnsrolle.....	13
Dagsordenfunksjonen & tolkningsrammer	14
Tidligere forskning og presseetikk ang. selvmordsomtaler	14
Diskursanalyse	19
Språk og makt	21
Avisens mange sjangere	24
Avisenes multimodalitet.....	25
Retorikk og argumentasjon.....	29
Hva er retorikk?.....	29
Retoriske bevismidler	31
Kairos	37
Metode og utvalgt materiale:	38
Innledning	38
Utvalg og presentasjon av analysemateriale	38
Kvalitativ og fortolkende forskning.....	40
Avgrensning av studien	41
Etiske hensyn	41
Diskursanalyse.....	42
«Ari Behn er død».....	42
«Folket minnes Ari Behn foran Slottet»	49
Maud Angelica sin tale.....	52
Oppsummering.....	56
Retorisk analyse	56
«Selvmord er ikke lenger en privatsak»	57
«En nasjonal katastrofe».....	62
«Sviktet mediene Ari Behn, igjen?»	67
«Det har i liten grad handlet om hva han slet med»	72
Oppsummering.....	78
Avslutning	79
Problemstilling og metode	79
Forskjellig grad av åpenhet.....	79
Hvordan skal det gjøres?	80

Betydning av studien	81
Videre forskning	82
Trenger du noen å snakke med?	82
Kilder.....	83
Analysemateriale	83
Referanser	83
Vedlegg	86

Innledning

De siste årene har det vært et økende fokus på psykisk helse og de høye selvmordstallene i Norge. TV-programmer som «Jeg mot meg» med psykolog Peder Kjøvs, «Sinnssyk» med Ramona Kåss Furuseth, «Else om: Selvmord» med Else Kåss Furuseth og «Det jeg ikke fikk sagt» med Solveig Kloppen er gode eksempler på dette. Høsten 2019 raste også debatten om hvor skadelige sosiale medier kan være etter NRKs oppdaging av et hemmelig Instagram-nettverk der hovedsakelig unge jenter deler bilder av selvskading og selvmordsmetoder (Kjølleberg & Moland, 2019).

En som lenge har slitt med sin psykiske helse, og som heller ikke har lagt skjul på det, er Ari Behn. Likevel var overraskelsen stor da nyheten kom ut om at han valgte å ta sitt eget liv natt til første juledag 2019. Ari Behn ble først kjent for alvor blant det norske folk da han ble kjæreste med, og senere giftet seg med, prinsesse Märtha Louise i 2002. Forfatteren og billedkunstneren har siden den gang vært i mediens fokus og har også søkt til mediene selv ved å blant annet medvirke i flere TV-programmer. Som en del av kongefamilien visste «alle» hvem Ari Behn var, og selv etter skilsmissen med Märtha i 2016/2017 var han ofte i mediens fokus. Parets tre barn, Maud Angelica (16), Leah Isadora (14) og Emma Tallulah (11), har de likevel klart å holde unna rampelyset, også etter Märtha ble sammen med sin nye kjæreste, den amerikanske sjamanen Durek Verret, våren 2019.

Første juledag 2019 deltok kongefamilien som vanlig på gudstjeneste i Holmenkollkapellet. Få timer senere ble det kjent at Märtas eksmann, Ari Behn, var funnet død i sitt eget hjem. Dødsårsaken var selvmord. Folk ble overrasket da nyheten ble kjent, både fordi Behn var død, men også fordi familien hans konstaterte helt fra starten at dette var et selvmord. Det føyde seg dermed inn i rekken av de mellom 500 og 600 selvmordene Norge har hvert år (Folkehelseinstituttet, 2020), og også inn i selvmordsdebatten som har rast i Norge denne høsten.

Det ble diskutert om begravelsen skulle foregå på statens regning, men dette ble avslått. Begravelsen ble likevel holdt i Oslo domkirke og kringkastet på NRK etter familiens ønske (Olsson, 2019) slik at flest mulig skulle få sjansen til et siste farvel. Det ble også lagt ut kondolanseprotokoller flere steder i landet, holdt fakkeltog og mange la ned blomster utenfor Slottet. Familien var likevel tydelig på at begravelsen var en privat seremoni selv om de

hadde lagt til rette for at så mange som mulig kunne være med. De ba derfor mediene om å respektere dette og kun filme visse personer, og å filme noen personer på avstand.

I broren Espen Bjørshols tale i begravelsen ble vi minnet på at selvmord fortsatt er et tabu tema, dog ikke like mye som før. Nettopp derfor er det spennende å følge mediedekningen rundt Behns selvmord og begravelse, fordi vi er i ferd med å bryte tabuer rundt selvmord. Veien er lang, og fallgruvene mange, men det er tydelig at temaet engasjerer på godt og vondt. Som Espen Bjørshol nevnte (Verdens Gang VGTV, 2020, 6:30), er det jo ikke lenge siden at folk som hadde begått selvmord ikke fikk ha en bisettelse og bli begravet i vigsløt jord.

Talen de fleste husker best er nok talen til Behns datter, Maud Angelica Behn. Selv om hun kun er 16 år, valgte hun å holde en minnetale som fikk mye positiv oppmerksomhet i mediene. Hun turte å stå foran så mange mennesker, ikke bare for en fullsatt Oslo domkirke, men en nasjonalt kringkastet begravelse, og forklarte så sårt og så enkelt at psykisk helse er viktig, at det er viktig å be om hjelp om man skulle trenge det, og at selvmord aldri er de pårørendes feil. Uten å blande inn politikk eller agenda, ga hun etterlatte ved selvmord et ansikt. Det er nok også derfor talen traff en nerve i folk. Talen ble hyllet av forskjellige organisasjoner som Rådet for psykisk helse og Landsforeningen for etterlatte ved selvmord (LEVE) som mente budskapet i Mauds minneord var viktig og at familiens åpenhet danner grunnlag for en ny måte å snakke om selvmord på i norsk offentlighet (NTB, 2020).

I ettertid har mediene både blitt kritisert og hyllet for dekningen av dødsfallet og begravelsen. Hyllet fordi det settes fokus på et vanskelig og relativt tabu tema som inntil 2006 ikke skulle omtales i mediene i det hele tatt (Norsk Redaktørforening, 2019), men også kritisert fordi dekningen nærmest utelukkende hyllet Ari Behns liv, og eksperter var redd for smitteeffekten dette kunne ha blant andre som sliter psykisk. Flere så det som unødvendig og også muligens skadelig at et selvmord fikk så mye oppmerksomhet.

Hyllest og kritikk til tross, er det tydelig at Ari Behns selvmord, familien Behns åpenhet og mediedekningen rundt dette har påvirket det norske folk. I tiden som fulgte, ble kapasiteten på hjelpetelefoner sprengt og mange flere enn vanlig meldte seg også som frivillige til å betjene disse. Det ble tydelig at selvmord er noe folk har savnet å kunne snakke åpent om. Julen, som

i utgangspunktet er en vanskelig tid for mange, ble brått enda vanskeligere når selvmord kom i fokus.

Nylig kom det frem at det var en bølge av selvmordsforsøk og leteaksjoner som følge av Ari Behns selvmord (Larsen, 2020). Hovedredningsentralen måtte rykke ut dobbelt så mange ganger enn normalt for å redde personer i akutt selvmordsfare de første fem ukene etter Ari Behns selvmord. Den døgnåpne telefontjenesten til Mental Helse mottok til sammen 4.267 anrop mellom 25. og 30. desember, mens chattetjenesten hadde en økning på 110 prosent (Larsen, 2020). Bortsett fra tiden etter 22. juli har de aldri tidligere registrert så stor pågang. Dødsfallet tydeliggjorde og understreket at selvmord er et stort samfunnsproblem som flere har prøvd å sette fokus på i lang tid.

Problemstillingen i denne oppgaven er derfor:

Hvordan kom åpenheten om Ari Behns selvmord til uttrykk i mediene, og hvordan ble den vurdert av ulike kommentatorer?

Med denne problemstillingen kommer jeg til å ta en nærmere titt på noen utvalgte tekster der åpenheten rundt selvmordet står sentralt. Det er tekster som har fått stor oppmerksomhet i mediene, og som dermed også har resultert i en del kommentarer og ytringer fra forskjellige samfunnsaktører. Åpenhet rundt selvmord engasjerer, både på godt og vondt, og i denne studien vil jeg se på de forskjellige måtene denne åpenheten har blitt vurdert gjennom detaljerte språklige analyser og av representative tekster. Det er viktig at mediene har forståelse for ansvaret de har i saker som omhandler selvmord og hvordan disse kan påvirke. Mediene må henge med i tiden og hele tiden holde seg oppdatert på forskning og anbefalinger fra fagfolk. Derfor er studier på effekten av selvmordsomtaler i mediene utrolig viktige.

Teori:

Teoriene jeg hovedsakelig kommer til å bruke i denne oppgaven er diskursanalyse og retorisk analyse fordi det gjør det mulig å dypdykke ned i tekstene og si noe om språkbruk og argumentasjon.

Mediateoretiske perspektiver

Avisers samfunnsrolle

Avisers rolle i samfunnet er godt beskrevet under punkt nummer én om pressens samfunnsrolle i Vær Varsom-plakaten (Norsk Presseforbund, 2015).

1. Pressens samfunnsrolle

1.1. Ytringsfrihet, informasjonsfrihet og trykkefrihet er grunnelementer i et demokrati. En fri, uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i demokratiske samfunn.

1.2. Pressen ivaretar viktige oppgaver som informasjon, debatt og samfunnskritikk. Pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk.

1.3. Pressen skal verne om ytringsfriheten, trykkefriheten og offentlighetsprinsippet. Den kan ikke gi etter for press fra noen som vil hindre åpen debatt, fri informasjonsformidling og fri adgang til kildene. Avtaler om eksklusiv formidling av arrangementer skal ikke være til hinder for fri nyhetsformidling.

1.4. Det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold. Det er pressens plikt å sette et kritisk søkelys på hvordan mediene selv fyller sin samfunnsrolle.

1.5. Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre.

Mediene omtales også gjerne som en vakthund som passer på at demokratiets spilleregler blir fulgt. Denne «vaktbikkjefunksjonen» gir mediene makt, og derfor omtales ofte mediene som «den fjerde statsmakt». De andre statsmaktene er Stortinget, Regjeringen og domstolene ettersom vi følger Montesquieus maktfordelingsprinsipp (Rønning, 2006, s. 82). Hensikten med maktfordelingsprinsippet er at makta burde deles mellom den utøvende, lovgivende og dømmende makt. Mediene regnes som den fjerde statsmakt – den kritiske makt – fordi det forventes at de skal følge med på hva de tre andre foretar seg, men samtidig også være kritiske til seg selv.

Tanken bak å fordele makten på denne måten var å forhindre korrupsjon. En stor del av dette var økt åpenhet og ytringsfrihet. I et moderne demokrati er mediene med på å forvalte denne friheten ved å være en arena der folk får komme til orde og ved å avdekke kritikkverdige forhold. Mediene er den viktigste lenken mellom det som skjer i verden – være det seg næringsliv, politikere eller borgere – og de inntrykkene vi har av det som har hendt. Derfor signaliserer også journalistikken gjennom sine kildevalg hvilke institusjoner og personer det er verdt å lytte til i samfunnsdebatten (Allern, 2001, s. 17).

Dagsordenfunksjonen & tolkningsrammer

Dagsordenbegrepet betyr kort og godt betyr at nyhetsmedia gjennom sin prioritering av stoff setter en del saker foran andre, og at de på den måten har en innvirkning på samfunnsborgere og deres grunnlag for å danne seg meninger (Tveiten, 2009, s. 15). Media kan altså styre sitt publikums saksprioriteringer gjennom hva mediene velger å dekke, men at det ikke betyr at media har direkte innvirkning på hvordan enkeltindivider danner sine meninger. Media kan påvirke, men oftest viser det seg at holdninger i samfunnet er forholdsvis stabile over tid, og folk kan også komme til å legge en motsatt eller kritisk tolkning inn i et nyhetsbudskap (Tveiten, 2009, s. 15).

Her er saken om Ari Behns selvmord ekstra interessant. Den rådende holdningen i samfunnet i svært langt tid har vært at selvmord er noe som ikke skal snakkes om. Fra 1975 til 2006 var det ifølge Vær Varsom-plakaten ikke lov å omtale selvmord (Norsk Redaktørforening, 2019). Likevel velger media å sette saken på dagsordenen fordi Behns familie har valgt å være åpne om at dødsårsaken nettopp var selvmord. Spørsmålet er om det har bidratt til at folk har gjort seg opp en mening eller endret mening om hva de tenker rundt selvmord.

Det er fortsatt redaksjonene som velger hva de skal publisere og promotere, men nyhetsdeling på sosiale medier kan påvirke dagsordenen på to måter. Den ene måten er at delingstall kan bli så viktige at de påvirker hvilke saker redaksjonene velger å publisere, og hvordan de vinkler artiklene (Wold, 2020, s. 16). Den andre måten er at nyhetsdeling i sosiale medier kan påvirke hvordan dagsordenen oppfattes av de som har sosiale medier som en viktig nyhetsplattform. Og alt tyder på at det blir flere av disse (Wold, 2020, s. 16).

Tidligere forskning og presseetikk ang. selvmordsomtaler

Å omtale selvmord i mediene er noe av det vanskeligste en journalist kan gjøre. Frem til revideringen av Vær Varsom-plakaten (VVP) i 2006 skulle ikke selvmord omtales i norske medier i det hele tatt. Nå er det lov dersom mediene følger VVP 4.9 (Norsk Presseforbund, 2015):

Vær varsom ved omtale av selvmord og selvmordsforsøk. Unngå omtale som ikke er nødvendig for å oppfylle allmenne informasjonsbehov. Unngå beskrivelse av metode eller andre forhold som kan bidra til å utløse flere selvmordshandlinger.

Norsk Presseforbunds veileder

Etter endringen av VVP i 2006, skrev Norsk Presseforbund en veileder om selvmordsomtale som sist ble revidert i 2014. Det ble etter hvert klart at det var problematisk at Norsk Presseforbund hadde ansvaret for veilederen ettersom det også er de som tar imot klager til Pressens Faglige Utvalg (PFU). Det ble da naturlig at ansvaret gikk videre til Norsk Redaktørforening med sine rundt 760 redaktører og redaksjonelle ledere som medlemmer. Norsk Redaktørforenings veileder skal jo veilede nettopp redaktører i etiske spørsmål knyttet til selvmord.

Denne veilederen er basert på det nyeste innen forskning på medier og selvmord og ble innført i november 2019 i etterkant av NRKs «Trigger Warning»-sak om unge jenter som kommuniserer om selvskading og selvmord på Instagram (Moland & Solvang, 2019). Veilederen inneholder en nøye gjennomgang av 10 råd om selvmordsomtale som er godt forankret i forskning. Selvmord som samfunnsproblem er et viktig tema som mediene er nødt til å ta stilling til, og gjennom og snakke om og publisere saker om selvmord og selvmordsforsøk kan mediene bidra til å avkrefte myter, fremheve fakta og redusere tabuene rundt dette (Norsk Redaktørforening, 2019, s. 5).

. 10 RÅD OM SELVMORDSOMTALE

- 1. Vær åpen*
- 2. Unngå omskrivinger*
- 3. Vær bevisst på detaljbruken*
- 4. Vis hensyn overfor de etterlatte*
- 5. Vær på vakt mot glorifisering når kjente personer tar sitt liv*
- 6. Avklar rollen din*
- 7. Ta med informasjon om hvor man kan søke hjelp*
- 8. Bidra til å avkrefte mytene*
- 9. Våg å gå nye veier*
- 10. Fortell om de etiske valgene underveis*

Både i VVP og i Norsk Redaktørforenings veileder er det nøye påpekt at selvmordsomtale kan bidra til både glorifisering og imiterende atferd som kan utløse flere selvmord. Dette er en

teori med røtter langt tilbake i tid og har fått navnet Werther-effekten (Norsk Redaktørforening, 2019, s. 18). Den såkalte Werther-effekten har fått sitt navn fra Johann Wolfgang von Goethes roman «Den unge Werthers lidelser» fra 1774. Etter at romanen kom ut, registrerte man en økning i antall menn som tok sitt liv etter samme metode som romanfiguren, og romanen ble forbudt i mange land, blant annet i Danmark-Norge.

I følge Lars Mehlum, leder for nasjonalt senter for selvmordsforskning og forebygging, er det over 150 studier som viser en sammenheng mellom omtale av selvmord i mediene og økning av forekomsten av selvmord i eksponerte grupper. Et eksempel på dette er at det i USA ble registrert en økning i antall selvmord blant tenåringer etter Netflix-serien «13 Reasons Why» i april-juni i 2017 (Norsk Redaktørforening, 2019, s. 19). Ungdomsserien omhandler ei jente som sender 13 opptakskassetter til en venn før sin død. Hver kassett inneholder historien om hvordan én av hennes klassekamerater har bidratt til at hun valgte å ta livet sitt (Ness & Krüger, 2019). Et annet eksempel er at det i månedene etter den amerikanske skuespilleren Robin Williams tok sitt liv i 2014, ble det observert en mengde sensasjonspregede oppslag om selvmordet og det ble registrert en nesten 10 prosent økning av selvmordsraten i USA.

I følge professor Lars Mehlum (Norsk Redaktørforening, 2019, s. 19) er den typen medieoppslag som er blitt funnet sterkest assosiert med såkalte smitteeffekter:

- Sensasjonspregede oppslag
- Omtale av konkrete selvmord hos kjente personer (særlig i underholdningsbransjen og politikken)
- Omtale av spesifikke selvmordsmetoder
- Omtale av spesifikke steder der selvmordet har funnet sted
- Bruk av statistikk og fakta om selvmord på en overforenklet og sensasjonspreget måte

Den østerrikske legen Thomas Niederkrotenthaler ledet i 2005 en studie som konkluderte med at måten selvmord omtales på, kan ha en avgjørende effekt på personer i en livskrise, og fant sammenheng mellom medieomtale av personer som hadde slitt med selvmordstanker, men som hadde kommet seg gjennom denne fasen, og en generell nedgang i selvmord og selvmordsforsøk (Norsk Redaktørforening, 2019, s. 19). Det finnes også forskning på at omtale som fokuserer på negative effekter ved selvmord, eller på løsninger og alternativer til selvmord, kan ha en forebyggende effekt. Det finnes ingen forskning som påviser at norske medier har omtalt selvmord på en måte som har utløst imiterende atferd.

Verdens helseorganisasjons (WHO) råd til mediene om selvmordsforebygging

Verdens helseorganisasjon (WHO, 2017) har også utarbeidet egne råd til mediene om selvmordsomtaler i frykt for at det kan utløse flere selvmord. Disse har blitt revidert en rekke ganger, sist i 2017. Rådene samsvarer godt med Vær Varsom-plakaten og Norsk Redaktørforenings veileder, og lyder:

Dos

- *Do provide accurate information about where to seek help*
- *Do educate the public about the facts of suicide and suicide prevention, without spreading myths*
- *Do report stories of how to cope with life stressors or suicidal thoughts, and how to get help*
- *Do apply particular caution when reporting celebrity suicides*
- *Do apply caution when interviewing bereaved family or friends*
- *Do recognize that media professionals themselves may be affected by stories about suicide*

Don'ts

- *Don't place stories about suicide prominently and don't unduly repeat such stories*
- *Don't use language which sensationalizes or normalizes suicide, or presents it as a constructive solution to problems*
- *Don't explicitly describe the method used*
- *Don't provide details about the site/location*
- *Don't use sensational headlines*
- *Don't use photographs, video footage or social media links*

Reidun Kjelling Nybøs bok «Fra tabu til tema» (2007)

En av dem som har vært med på å utforme Norsk Redaktørforenings veileder er Reidun Kjelling Nybø. Hun er assisterende generalsekretær i Norsk Redaktørforening og en av Norges ledende presseetiske eksperter på selvmordsomtale, både som rådgiver, forfatter og journalist som har jobbet med temaet i flere år. Hun deltok også i utvalget som utredet endring i punkt 4.9 i VVP i forkant av endringen i 2006. Nybø har også skrevet en bok om selvmord i

mediene kalt «Fra tabu til tema» (Nybø, 2007). Bokens fokus er at åpenhet om selvmord i mediene er et vanskelig dilemma mellom å bidra til offentlighet på den ene siden, og unngå tragiske smitteeffekter på den andre siden. Nybø gjør rede for hvilken prosess og tankegang som ligger bak den nye utformingen av punkt 4.9 i VVP, vanlige myter om selvmord, hvorfor selvmord er så utfordrende å skrive om, og hva man som journalist eller redaktør må tenke på når det gjelder selvmordsomtale.

Nybø refererer særlig til to viktige norske selvmordssaker og fremstillingen av dem i pressen; selvmordet til sønnen til daværende statsminister Gro Harlem Brundtland i 1992 og selvmordet til forhenværende helseminister Tore Tønne i 2002. Da sønnen til statsminister Gro Harlem Brundtland tok sitt eget liv, valgte mange medier å ikke omtale det - selv om det blant annet førte til at Brundtland gikk av som partileder for Arbeiderpartiet. Det ville antakelig blitt vurdert annerledes i dag. Tønne-saken omhandler den massive medieomtalen av flere avsløringer om tidligere helseminister Tore Tønne som resulterte i at han tok sitt eget liv. Det ble en vekker for mange journalister og redaktører at massiv medieomtale over så kort tid kunne få et så tragisk utfall (Nybø, 2007, s. 27).

Ifølge Nybø er temaet fortsatt et av de vanskeligste vi møter på som journalister og redaktører. Nettopp derfor skal man lære om, diskutere og lage saker om selvmord. Ikke velge den enkleste utveien, men sette seg inn i temaet, være kildekritisk, skaffe mer kunnskap og delta i diskusjoner (Nybø, 2007, s. 13-14). Spesielt viktig er dette når det kommer til nettjournalister som gjerne må forholde seg til korte tidsfrister og ofte er unge mennesker med mindre erfaring. En av de største utfordringen med formuleringen i punkt 4.9 er å avklare om saken holdes til presseetikken eller beveger seg inn på helseetikken område. Det kan være uenigheter mellom pressefolk og helsepersonell omkring hvorvidt en konkret sak kan ha smitteeffekt. Det er ikke forsket på sammenhengen mellom medieomtale og smitteeffekt i Norge. Dels skyldes dette at Norge har så liten befolkning og dels at mediene i Norge har vært så varsomme i å omtale selvmord (Nybø, 2007, s. 38). Ny norsk forskning på effekter av medieomtale vil være viktige rettesnor i fremtiden.

Selv mord i forbifarten (Lamark & Andreassen, 2007)

Én av to innholdsanalyser av mediens selvmordsomtale er forskningsprosjektet «Selvmord i forbifarten». Navnet kommer av at det ble konkludert med at selvmordsomtalen hovedsakelig ble nevnt i en bisetning (2007, s. 26). Lamark og Andreassen fikk i oppdrag av Norsk Journalistlag å analyserte norske mediers behandling av selvmord det første året etter

revisjonen av VVP i 2006. VVP ble endret, først og fremst for å bidra til større åpenhet rundt selvmord, men journalistene synes fortsatt det var svært vanskelig å håndtere slike saker, og det var derfor fortsatt en svært høy terskel for selvmordssaker i mediene. Konklusjonen ble at mediene i 2006 hadde lite fokus på selvmord som samfunnsproblem, og formidlet lite samfunnsnyttig informasjon om risiko- og årsaksfaktorer. Kun én av ti artikler uttrykte åpenhet om selvmord eller håp om hjelp, men undersøkelsen viste at selvmordsmetode hovedsakelig ikke nevnes i tråd med oppdateringen av punkt 4.9 (2007, s. 25).

Norske mediers omtale av selvmord i 2014 - er den samfunnsnyttig?

Den andre innholdsanalysen av norske mediers selvmordsomtale er masteroppgaven til Marie-Thérèse Desroches som bygger videre på Lamark og Andreassens forskning. I oppgaven undersøker hun om selvmordsomtalen i 2014 er i tråd med VVP punkt 4.9 og om selvmordsomtalen formidler informasjon slik anbefalt i veileder for omtale av selvmord. En omtale av selvmord som er i tråd med disse retningslinjene ansees i denne undersøkelsen for å være samfunnsnyttig omtale.

Denne studien bekrefter at antallet selvmordsomtaler har økt, samt at selvmordsomtalen rommer mer plass i hver enkelt artikkel enn i en tidligere undersøkelse fra 2006. Likevel er det en overvekt av generelle selvmordsomtaler om samfunnsproblemet selvmord fremfor en overvekt av konkrete selvmordsomtaler som i 2006. Ingen av artiklene i denne undersøkelsen brukte noen typiske omskrivninger for selvmord, noe som tilsier at det har vært en utvikling i retning av mer åpenhet og mindre tabu rundt omtale av selvmord. Desroche (2016, s. 51) konkluderer med norske medier i stor grad er gode på å skrive om selvmord i tråd med retningslinjer og anbefalinger, men at selvmordsomtaler bør formidle mer håp og inkludere kontaktinformasjon til hjelpeinstanser for en mer samfunnsnyttig omtale av selvmord i media.

Diskursanalyse

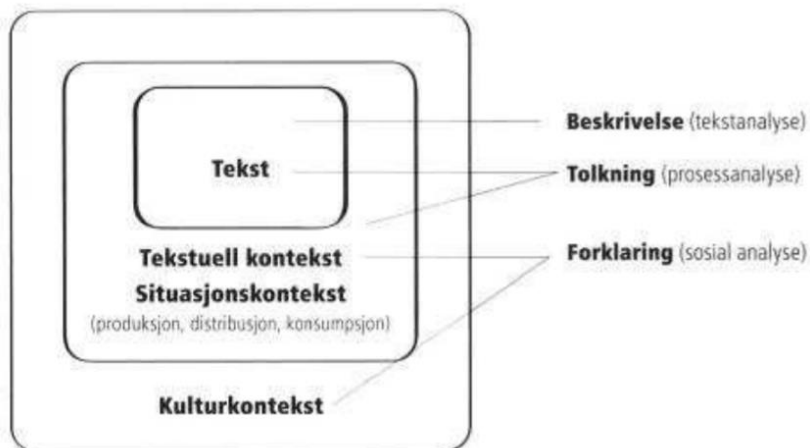
Diskurs betyr tekst i kontekst og kan presiseres til en institusjonelt og historisk forankret tenke-, tale-, handlings- og væremåte (Hågvar, 2007, s. 18). En diskursanalyse vil være analysen av hvordan en tekst er tilpasset en bestemt kontekst og hva denne teksten uttrykker. Diskursteori bygger videre på sosialsemiotikken ved at den også mener at det finnes kulturelle og sosialt skapte føringer på hvordan vi tenker og handler i ulike sammenhenger. I

diskursanalysen undersøker vi hvordan bestemte valg av ord, setningsoppbygging, komposisjon, sjanger, illustrasjoner og så videre signaliserer forskjellige perspektiver eller ideologier, og ikke minst hvordan slike valg er normstyrt (Hågvar, 2007, s. 18).

Et ord er aldri helt tilfeldig valgt, men følger sosiale koder. Man bruker gjerne andre ord når man snakker med venner sammenliknet med for eksempel besteforeldre, og man snakker annerledes på et jobbintervju enn på en pub med venner. En bestemt diskurs knyttes gjerne til en institusjon eller aktivitet. For eksempel kan akademikere kommunisere på bestemte måter som undervisning, konferanser og diskusjoner, gjennom bestemte sjangere som forelesninger, oppgaver og artikler, og bestemte uttrykksmåter som fremmedord og siteringer. Klarer vi å studere språkbruken på forskjellige samfunnsområder og noteres oss hvor vi finner fellestrekk i kommunikasjonsmåter, sjangere og uttrykksmåter, har vi kanskje sirklet inn en diskurs (Hågvar, 2007, s. 20).

En diskurs representerer et tankesett, mønster eller en sammenheng å fortolke verden innenfor, men som regel er vi ikke bevisst de diskursene vi selv bruker, nettopp fordi vi tar de grunnleggende normene for gitt (Hågvar, 2007, s. 20). Fordi vår oppfatning av virkeligheten konstrueres gjennom diskurser, vil det ofte være en kamp mellom ulike diskurser om hvordan et bestemt fenomen skal forstås. Dette kan spesielt være en utfordring i journalistisk diskurs der det strebes etter å holde seg så nøytral som mulig. Det er likevel vanlig for aviser å være utpreget forbrukerorientert og heller appellere til «mannen i gata» enn til for eksempel næringslivet (Hågvar, 2007, s. 22).

En av de mest kjente forskerne innen diskursanalyse er den britiske diskursanalytikeren Norman Fairclough. Han er kanskje mest kjent for sin kritiske diskursanalyse der målet er å avdekke ofte implisitte maktstrukturer og ideologier i samfunnet gjennom analyse, men han har også laget andre gode metoder for å tolke og forklare tekster i lys av sin kontekst. En av dem er den tredimensjonale modellen som opererer med tre dimensjoner – eller nivåer – i diskursanalysen (Hågvar, 2007, s. 34). Utgangspunktet er at alle tekster inngår i sosiale prosesser på flere nivåer, som til sammen utgjør konteksten.

Figur 1

Den ytterste dimensjonen kalles kulturkonteksten fordi tekster i videste forstand vil kunne reflektere og påvirke måten en gitt kultur arter seg på, slik som maktforhold i samfunnet og brede kulturelle konvensjoner (Hågvar, 2007, s. 34). Den mellomste dimensjonen er sosiale prosesser spesifikt knyttet til tekster. Her må vi se på hvordan tekster blir lagt, hvordan de formidles, hvordan de blir lest og hvilket tekst- og normsamspill som er i sving. Kjernen i modellen er selve teksten, det konkrete produktet av en gitt situasjonskontekst (Hågvar, 2007, s. 35).

Det kan være vanskelig å skille mellom diskursanalyse og retorisk analyse da de er nært beslektet. I dag brukes imidlertid retorikken til å påvise mer eller mindre effektiv kommunikasjon gjennom mer eller mindre bevisste tekstgrep fra avsenderens side, mens diskursanalysen er mer opptatt av å fange de tenkemåtene, underliggende betydningene, og ideologiske tankene som følger med. Diskursanalysen spør i større grad etter sosiale forklaringer på og konsekvenser av tekstene (Hågvar, 2007, s. 37).

Språk og makt

«Ord og bilder er mektige våpen. Misbruk dem ikke (Norsk Presseforbund, 2015).»

Det er to hovedgrunner til at språkets makt er viktig for journalister: Vi blir utsatt for og utøver makt gjennom språket, og det har med mediens rolle som den fjerde statsmakt å gjøre (Vestad & Alme, 2014, s. 22). At språk er makt vil si at den språkbruken avsenderen velger, påvirker oppfatningen mottakerne får av budskapet og strukturerer inntrykkene de får. Det å kunne påvirke andres opplevelse er uttrykk for en slags maktbruk overfor mottakerne, og det

er ikke bare mediene som har en slik språkmakt, men også oss alle som språkbrukere. Ordvalg kan fremheve eller fokusere på ulike sider ved et emne, og kan formidle eller indikere ulike holdninger. I journalistikken er det et ideal at vi skal bruke språket presist og så objektivt som mulig, men også en entydig og dekkende formulering kan inneholde en synsvinkel eller virkelighetsoppfatning (Vestad & Alme, 2014, s. 22).

Oppfatningen av ord inneholder minst tre opplevelseskomponenter (Vestad & Alme, 2014, s. 23):

1. Referansen – det ordet står for og viser til.
2. Assosiasjoner – tanker ordet gir oss.
3. Følelser – kulturavhengige konnotasjoner.

Ut fra disse opplevelseskomponentene oppfatter vi ordet som en helhet som preget inntrykket av det omtalte. Å utnytte disse delprosessene i ordoppfatningen blir gjort i retorikk, politisk språkbruk, reklame og generelt i all formidling der ord benyttes (Vestad & Alme, 2014, s. 23). Forskjellige ord kan gi samme referanse, for eksempel kan ordene *frue*, *kone* og *kjerring* alle vise til samme person, men de vekker ulike følelser og konnotasjoner i oss, og speiler dermed ulike innstillinger til det det er snakk om. Valget av ord kan fortelle oss hvordan språkbrukeren eller avsenderen stiller seg til det som blir omtalt. Når vi skal ordlegge oss, har vi valget mellom flere tilgjengelige uttryksmåter, og de som skal tolke kan velge mellom flere ulike tolkningsmåter. Det er ikke alltid disse stemmer overens, og derfor kan det oppstå misforståelser. Både inn- og avkodingen kan være vanskelig, og sammenhengen hjelper oss både når vi skal finne ord og når vi skal tolke (Vestad & Alme, 2014, s. 23).

I kommunikasjonssituasjoner ligger det mye makt hos avsendere og valgene de tar. Vestad og Alme (2014, s. 24-25) nevner seks av de viktigste punktene avsenderen har makt over:

1. Valg av underforstått vilkår – man legger til informasjon som mottakeren ikke skal diskutere eller ta stilling til.
2. Valg av ord og uttrykk – for eksempel velge positivt eller negativt ladete ord.
3. Valg av grammatisk form – for eksempel aktiv eller passiv form av verb.
4. Valg av rekkefølge – vi husker best ord som kommer aller først eller helt sist,
5. Nyskapning av ord og uttrykk – nye ord dannes for å vise til nye fenomener, og disse kan prege innstillingen til emnet.

6. Trykk, tonefall og pauser – ved tale kan uttalemåte og pauser fortelle mye, i skrift finner vi det samme ved utheving, kursiv, store bokstaver og så videre.

Mottakeren i kommunikasjonssituasjonen har også makt. Hvis avsenders ordvalg blir for søkt, utydelig eller usannsynlig, risikerer man å bli misforstått eller at mottakeren ikke tar budskapet på alvor (Vestad & Alme, 2014, s. 26). Det samme gjelder hvis avsender er tydelig partisk og har holdninger som strider med mottakers oppfatning. Den innstillinga til og opplevelsen av avsenderen som mottakeren har, påvirker sjansen avsenderen har til å få gjennom budskapet sitt. Avsenderen er en del av budskapet, og mottakeren kan knytte budskapet enten til avsenderen, person, medium eller innholdet. Det som skaper troverdighet og tillit kan variere etter kommunikasjonssituasjonen og emnet (Vestad & Alme, 2014, s. 27). I retorikken kalles dette for avsenders *etos*.

Språklig sett er det et helt tilfeldig forhold mellom uttrykk og innhold i språket (Vestad & Alme, 2014, s. 25). Navnene vi gir ting er tilfeldige, og på den måten er det ikke tingen som gir seg selv navn, men *vi* som gjør det. I et maktperspektiv ser vi at det å få sitt «navn» eller ord valgt som det gjeldende, oftest viser gjennomslagsevne og definisjonsmakt. Dette er altså ikke tilfeldig – noen grupper har høyere prestisje enn andre, og de avgjør også til en viss grad hva ord og uttrykk skal bety. Språklige virkemidler blir brukt i maktkamper, som i samtalesituasjoner, og noen er flinkere enn andre til å bruke disse virkemidlene. Gjennom språkbruk kan man også ytre status – dersom måten en ordlegger seg på virker fremmed for mottakerne, kan det skape avstand, og også avmakt om man ikke forstår innholdet (Vestad & Alme, 2014, s. 27).

Allerns (2001, s. 17) beskrivelse av nyhetsmediene er et godt supplement til dette. Her argumenterer han for at mediene er en arena for kamp om rivaliserende virkelighetsbilder, og det som blir satt på dagsordenen gjennom dem, påvirker både økonomiske og politiske avgjørelser. Det mediene ikke tar opp marginaliseres derfor gjerne i samfunnsdebatten. Journalistisk vinkling, kildevalg, dramaturgi og presentasjonsformer bidrar til å sette nyhetene inn i bestemte rammer eller sammenhenger som påvirker hvordan vi tolker det som publiseres. Enhver som vil utnytte mediens makt over publikum må ha innflytelse over denne innholdsproduksjonen, dvs. kunne påvirke hva mediene tar opp og hvordan det presenteres (Allern, 2001, s. 17).

Avisens mange sjangere

En sjanger er en type tekst som finnes i bestemte sammenhenger og med visse fellestrekk (Vestad & Alme, 2014, s. 58). Alle standardiserte kommunikative aktiviteter har et sett med sjangerkonvensjoner, som skaper ressurser og begrensninger for deltakerne (Svennevig, 2013, s. 247). De gir ressurser i form av standardiserte løsninger på kommunikative oppgaver, men skaper samtidig begrensninger for hva man kan og bør snakke om. Som talere og skrivere har vi aldri total frihet i valg av hvordan vi skal uttrykke oss, og som lesere eller tilhørere møter vi aldri en ytring uten noen sjangerforventninger. En ytring er dermed aldri akseptabel eller ikke, velformet eller ikke i seg selv, men i forhold til sjangeren den tilhører (Svennevig, 2013, s. 248).

Visse sjangere kan også være en kilde til politisk makt, for eksempel personregistre, testamenter og kontrakter (Hellspong & Ledin, 2001, s. 26). De forskjellige sjangrene forutsetter interesse, innsikt, forkunnskaper, motivasjon, erfaring, lesevaner og holdninger, altså en sjangerkompetanse. Normen for ulike sjangere kan også skifte mellom ulike kulturer (Hellspong & Ledin, 2001, s. 29).

Det er medlemmene av de ulike fellesskapene som etablerer sjangerkonvensjonene, enten gjennom regler og veiledninger, eller gjennom tekst- og samtalepraksis (Svennevig, 2013, s. 258). Norskfaget er for eksempel den fremste arenaen for eksplisitt opplæring i skriftlige sjangere og skal sørge for at elevene blir kompetente deltakere i samfunnets tekstkultur. Likevel settes det spørsmålstegn ved i hvilken grad skolen utvikler sjangerkompetanse for noe annet enn skoleoppgaver (Hellspong & Ledin, 2001, s. 28). De fleste sjangerkonvensjoner må læres gjennom praksis og blir aldri gjort eksplisitte for deltakerne selv, som for eksempel å skrive handlelister, småprate med naboen eller innlede en samtale med en ukjent (Svennevig, 2013, s. 258). Vi har tilegnet oss denne kunnskapen gjennom observasjon av kompetente deltakere i kulturen og utprøving i praktisk samhandling med dem.

Sjangere er et viktig virkemiddel for journalister. Journalisten må kjenne sjangeren for å nå publikum ettersom sjangeren gir mottakeren melding om hva teksten er, hvordan den skal brukes og hvilke forventninger man kan ha (Vestad & Alme, 2014, s. 57). Det er også viktig for å utvikle sjangrene videre, for det finnes ingen ubrytelige regler for hvordan noe skal

være, det endrer seg med tiden. Hvert år kommer for eksempel Språkrådet med nye vedtak om rettskriving i både bokmål og nynorsk.

De mest vanlige journalistiske sjangrene er samlet i tre hovedgrupper: sjangere som opplyser, sjangere som skildrer og sjangere som bærer synspunkt (Vestad & Alme, 2014, s. 60). De mest relevante for denne oppgaven vil være den første og den siste. Sjangere som opplyser omfatter tekster som notiser, nyhetsartikler, nyhetsintervjuer, referater, nyhetsreportasjer, faktabokser og bakgrunnsartikler. Sjangere som skildrer omfatter tekster som portrettintervjuer og feature-reportasjer. Sjangere som bærer synspunkt omfatter tekster som kåserier, kommentarer, anmeldelser og lederartikler. Andre aktuelle sjangere er leserbrev, kronikk og essay (Vestad & Alme, 2014, s. 76).

Avisenes multimodalitet

Sosialsemiotikk

For å forstå multimodalitet, er det viktig at man først forstår sosialsemiotikk. Semiotisk materiale kan være alt fra fotografier, kontorlokaler, reklamer, emballasje og så videre som alle har en materialitet, en uttrykksside, men også et innhold eller innholdsside, kalt tegn (Ledin & Machin, 2018, s. 3). Semiotisk materiale former derfor hvordan vi erfarer dem i hverdagslivet, hvordan vi bruker dem og hvordan vi kan utforske dem som forskere. De kan rett og slett forme hvordan vi oppfører oss og interagerer med hverandre. Dette kalles sosialsemiotikk. Hvert eneste designvalg kan kommunisere ulike ideer, og gjennom en sosialsemiotisk tilnærming vil man se på hvilke valg som er tilgjengelige og hva disse har potensiale til å kommunisere. Dette er inspirert av teorien til språkforskeren og lingvisten Halliday kalt «Systemic Functional Linguistics», der hvert språkvalg er lastet med forskjellig meningspotensiale, eller semiotisk potensiale. Meninger er ikke fastsatte, men avhengige av kontekst.

Affordanse er relatert til semiotisk potensiale og betyr potensielle bruksområder for et gitt objekt (Van Leeuwen, 2005, s. 5). Disse stammer direkte fra objektets observerbare egenskaper. Forskjellige personer kan derimot legge merke til forskjellige affordanser avhengig av deres behov, interesser og kontekst, og derfor er oppfattelsen av egenskapene selektive og subjektive. Objektivt er alle de mulige affordansene der, derfor er meningene vi finner i verden både objektive og subjektive. Dette minner om Hallidays meningspotensiale der alt har potensielle, ikke fastsatte, meninger (Van Leeuwen, 2005, s. 5).

I samfunnet prøver folk konstant å fastsette og kontrollere bruken av semiotiske ressurser og rettferdiggjøre reglene de lager (Van Leeuwen, 2005, s. 5). Et godt eksempel på dette er for eksempel trafikklys og –skilt. Her må det i stor grad enes om meningen bak for at de skal fungere. Tolkning av for eksempel abstrakt kunst gis vanligvis større tolkningsfrihet.

Multimodalitet

Vi kommuniserer med mange slags tegn og modaliteter, både skriftlig og muntlig. Muntlig kan modaliteter være for eksempel språk, gester eller blikk. Multimodalitet vil si å skape mening ved å kombinere ulike modaliteter (Hellum, 2013, s. 35). Begrepet multimodalitet viser til at tekster i det utvidede tekstbegrepet benytter seg av en rekke semiotiske ressurser, eller meningsressurser, og når disse virker sammen og skaper mening, kaller vi teksten multimodal eller sammensatt.

Bruken og tolkningen av modaliteter er kulturelt betinget (Hellum, 2013, s. 36). Det er forskjell på hvilke modaliteter som foretrekkes i forskjellige kulturer, og bruken kan også endre seg over tid. I vår vestlige kultur har skriftspråket lenge vært den foretrukne modaliteten for å kommunisere budskap, men går vi lenger tilbake i tid, var det den muntlige modaliteten som sto sterkest.

I dag argumenteres det for at den visuelle kommunikasjonen tar over. Samfunnet har ikke nødvendigvis blitt mer visuelt, men en ny designkultur har utviklet seg, og vi blir nå mindre avhengig av skrift for å kommunisere (Ledin & Machin, 2018, s. 7). Skrift og språk er bare ett av mange semiotiske materialer. En multimodal analytiker vil derimot ikke bare være opptatt av hvordan folk bruker individuelle tegn for å kommunisere, som at fargen rød kan bety fare, men også i det underliggende meningspotensialet i fargen rød (Skrede, 2017, s. 96).

Rødfargen kan være kraftig, blass eller svak, og meningspotensialet vil endres tilsvarende.

Når det gjelder modaliteter i visuell forstand, kan vi spørre hvilke visuelle virkemidler som blir brukt, og hvordan innholdet ville endret seg om vi hadde valgt annerledes, det vil si hva slags meningspotensial som ligger i ulik modalitet (Skrede, 2017, s. 96). Bilder er ofte komponert på en måte som skjuler eller fremhever visse elementer. Høy modalitet vil si at

bildet er ganske realistisk, mens lav modalitet kan være for eksempel blasse farger eller utydelig bakgrunn.

Det er noe uenigheter rundt hva de viktigste semiotiske enhetene kalt modalitetene i en visuell analyse er. De viktigste er ifølge Hellum (2013, s. 39-56):

- Komposisjon
- Farger
- Typografi
- Bilder

Komposisjon handler om sammensetningen av verbale, visuelle og eventuelt auditive elementer. De plasseres ut fra hvilket meningspotensial og informasjonsverdi de har, altså hvor viktige de er som meningsskapende ressurser. Om vi gjør endringer i måten elementene er arrangert på, vil meningen kunne bli en helt annen – altså er komposisjon, eller layout, en modalitet. Elementenes plassering er ikke tilfeldig, men gis forskjellig vekt ut fra hvor viktige de er for meningen eller sammenhengen. Dette kalles informasjonsverdi. På nettsider og tradisjonelle avissider vil titler og bilder ha en størrelse og plassering som tilsvarer informasjonsverdien.

Fordi vi i den vestlige kulturen leser fra venstre mot høyre og ovenfra og ned, er det vanlig å plassere det som allerede er kjent eller forventet på venstre side og øverst på siden. Det som er viktigere enn annet stoff, og som derfor skal fremheves, plasseres gjerne midt på siden. Det nye og ukjente plasseres mot høyre fordi det er et uvant sted å lese.

Når det gjelder mediet som en helhet er en bok er vanligvis ment å leses fra begynnelse til slutt, altså lineært, mens magasiner og aviser ofte leses annerledes. Vi blar hit og dit og velger ut noe her og der vi vil fordype oss i. Det samme gjelder nettsider. Dette kalles ikke-lineær lesing. Vi kan sammenlikne det med et museum: vi kommer inn et sted, og derfra bestemmer vi hvor vi vil gå og hva vi vil se. I denne oppgaven vil fokuset ligge på ikke-lineære tekster.

Framing hører til under komposisjon og henger sammen med det engelske ordet «frame» (ramme). Det kan i og for seg oversettes med innramming. Likevel er framing et bredt begrep som betyr måten å atskille eller binde sammen elementer på for å skape mening, altså gi et signal om hva som hører sammen eller ikke, og hva som er viktig. Framing brukes av

avsender for å oppnå en bestemt tolkning hos mottakeren, og gjør det også lettere for mottaker å oppfatte det som hører sammen og ikke – lesbarheten blir rett og slett bedre.

Farger har en selvstendig funksjon som modalitet fordi hvis man endrer fargen på noe kan det gi en ny mening, endre meningen eller legge til noe vesentlig til meningen. Ta for eksempel et trafikklys. Det er tre lys, et rødt, et gult/oransje og et grønt. De er alle bare lys, men hvis lyset skifter farge endrer lyset mening. Forskjellige farger kan også gi forskjellige opplevelser og påvirke mottakerens emosjonelle tilstand. Bruk av farger gir ofte mening sammen med andre modaliteter som bilder, fonter og andre grafiske elementer, som logoer. De gir også en mengde konnotasjoner i den sammenhengen de brukes, for eksempel i politikken der grønn kan bety miljøvennlig, blå kan bety konservativ og rød kan bety radikal. Sterke farger kan gi konnotasjoner til noe vulgært og skrikende, men også til sterke følelser, energi og livslyst. Lyse eller duse farger kan virke forsiktige, snille og romantiske, men også kalde, uten liv og energi.

Typografi, eller skrifttyper (fonter) har også et stort meningsskapende potensial. Vi kan vanskelig tenke oss en black metal-gruppe bruke en søt løkkeskrift til navnet og logoen sin. Bruken av gotisk skrift er en like viktig del av identiteten som klær og farger. Det er tre distinkte forskjeller i skrifttypers meningspotensial: fet skrift, skrånende skrift og rundet skrift. Fet skrift (bold) uthever og viser at noe er viktig. Den kan også signalisere ideer og personlighet, som sterk selvsikkerhet. Skråskrift (kursiv) likner håndskrift og brukes ofte for å gi et skinn av håndskrevet tekst. Konnotasjonene vil for eksempel være tradisjon, personlig, nær eller gammeldags. Runde fonter brukes for å signalisere at man er moderne og gir konnotasjoner til noe uformelt og ungt. De brukes for eksempel mye i motebransjen.

Bilder gir mening på to nivåer – som denotasjon og konnotasjon. Denotasjon vil si det første vi ser, altså selve bildet, mens konnotasjon vil si hvilken mening som ligger bak og hva vi assosierer med det vi ser. Vi deler bilder inn i tre typer: fotografier, stiliserte bilder (for eksempel tegninger eller manipulerte fotografier) og artistiske bilder (kunstbilder). Om vi oppfatter bilder som sannferdige eller realistiske, avhenger av historiske og kulturelle standarder. For eksempel oppfatter vi fotografier som en realistisk gjengivelse av virkeligheten, selv om de er todimensjonale og altså ikke egentlig er lik virkeligheten. Men den historiske og kulturelle kodingen gjør likevel at vi ser dem som realistiske og sannferdige,

selv om det med dagens teknologiske muligheter for bildemanipulering ikke nødvendigvis er slik.

Bilder har også en intern komposisjon. De representerte personene og andre elementer forholder seg til hverandre på en måte som ikke er tilfeldig. Det kan sammenliknes med framingtonikker fra avissider og nettsider, og elementene i bildet kobles eller skilles fra hverandre ved hjelp av farger, luft og plassering for å kommunisere at det enten er likhet eller kontrast mellom dem. Komposisjonen i bildet kan signalisere hva som foregår og fortelle en slags historie.

Analyse av modaliteter vil være relevant når jeg gjør diskursanalyser av avistekster i denne oppgaven, fordi både fysiske og digitale avisartikler er sammensatt av hvert fall skrift og bilder. Digitale artikler inneholder også gjerne klikkbare lenker, videoer, tidslinjer, faktabokser og liknende, og å se på sammensetningen av disse modalitetene vil være viktig i en analyse.

Retorikk og argumentasjon

Hva er retorikk?

I denne oppgaven kommer jeg til å bruke definisjonene til Jens E. Kjeldsen (2017, s. 24-25), som mener retorikk er studiet av retorisk kommunikasjon. Han beskriver retorisk kommunikasjon som:

- «kommunikasjon fra en aktør (for eksempel et menneske, en gruppe eller en institusjon) som henvender seg til bestemte mottakere for å oppnå en bestemt form for reaksjon eller respons hos dem som tiltales. Henvendelsen oppstår i situasjoner som åpner for eller inviterer til at noen kommuniserer for å skape forandring ved å påvirke bestemte mottakere.»
- «kommunikasjon hvor avsenderen forsøker å påvirke ved hjelp av sin egen troverdighet, sakens innhold og gode argumenter, samt ved hjelp av funksjonell, bevegende eller overbevisende utforming av uttrykket.»

- «kommunikasjon som i forsøket på å påvirke tar hensyn til mottakernes emosjoner, karaktertrekk og posisjoner.»

At en retorisk ytring er skapt av mennesker for mennesker er de fleste forskere i retorikk enige om, men der slutter enigheten (Kjeldsen, 2017, s. 15). Mange definisjoner fremhever at retorikken fremfor alt handler om effektiv overtalelse – om noe er god eller dårlig retorikk, avgjøres ene og alene ut fra om tilhørerne overtales. De lærde strides derimot om hvordan dette gjøres, og av hvem. Noen forskere mener også at retorikk ikke kan måles ut fra hvor effektiv den er, men ut fra etiske kriterier som redelighet og respekt for mottakerne (Kjeldsen, 2017, s. 21). Siden retorikken i oldtiden begynte som en lære om talekunst, velger noen forskere å avgrense retoriske ytringer til det talte ordet, og de fleste forskere inkluderer også skrift innunder dette. Noen mener også at bruk av bevegelse og berøring samt visuelle og auditive uttrykk må kalles for retoriske, mens andre forsøker iherdig og skille estetiske og retoriske ytringer (Kjeldsen, 2017, s. 16).

Enda en motsetning i diskusjonene fremkommer om retorikkens karakter: oppfatningen av retorikk som avsenders bevisste og hensiktsbestemte forsøk på å overtale versus oppfatningen av retorikk som påvirkning generelt, for eksempel gjennom musikk eller film (Kjeldsen, 2017, s. 18). Disse to retorikksyn kalles *snever persuasio* og *bred persuasio*. Persuasiv kjenner vi fra det engelske uttrykket «to persuade», som betyr å overtale, det har altså å gjøre med det som overtaler, overbeviser eller påvirker. Bred persuasio omhandler enhver kommunikasjon som fremstiller et emne for tilhørerne slik at de aksepterer det, forstår det eller medopplever det, mens snever persuasio omhandler kommunikasjon i situasjoner der det hersker uenighet med hensyn til opplevelse, mening og forståelse (Kjeldsen, 2017, s. 18). Bred persuasio utelukker ikke retorikk som intensjonell og persuasiv, men velger å inkludere ytringer som ikke er intensjonelle eller persuasive i streng forstand, men som likevel påvirker mennesker, som for eksempel virkemidler i fiksjonslitteratur og spillefilmer (Kjeldsen, 2017, s. 20). Retorikk som snever persuasio er likevel den mest tradisjonelle oppfatningen (Kjeldsen, 2017, s. 18), og det vil også være den mest relevante for denne oppgaven ettersom jeg skal analysere meningsartikler publisert i nettaviser med den hensikt å overbevise og påvirke leserne.

At det er uenighet rundt hva retoriske ytringer faktisk er, betyr ikke det at noen har rett og de andre tar feil. Det betyr at ingen ytringer, situasjoner eller fenomener er retoriske i seg selv (a

priori), men de besitter de karakteristika vi velger å definere som retoriske (Kjeldsen, 2017, s. 17). Begrepet retorikk benyttes også vekselvis som betegnelse for en praksis og en teori der noen oppfatter retorisk kommunikasjon som kommunikasjon orientert mot effekt og effektivitet, mens andre oppfatter retorikk som bundet av moralske krav. Retoriske studier tar utgangspunkt i kommunikasjonssituasjonen der de undersøker hvordan kommunikasjonen fungerer, og de uttaler seg gjerne om kommunikasjonens kvalitet – oppfylles de mål og funksjoner som er hensikten med kommunikasjonen (Kjeldsen, 2017, s. 26)?

Retoriske bevismidler

Retoren er den personen eller organisasjonen som kommuniserer i en bestemt situasjon og som tar i bruk forskjellige verktøy for å overbevise, gjøre inntrykk, få mottakerne til å akseptere budskapet eller argumentasjonen (Hellum, 2013, s. 84-85). De viktigste av disse verktøyene kalles bevismidler eller argumentasjonsverktøy og omfatter *etos*, *logos* og *patos*. De tre argumentasjonsverktøyene kan virke sammen, eller ett av dem kan være det sterkeste argumentet i en bestemt hensikt eller funksjon.

Etos

Etos handler om mottakernes vurdering av avsenderens troverdighet, og den oppfatning mottakeren har av avsenderen på et bestemt tidspunkt (Kjeldsen, 2017, s. 118-119). Etos har tre dimensjoner: forstandighet, god karakter og velvilje (Hellum, 2013, s. 85). Forstandighet handler om egenskaper som kunnskap, kompetanse og profesjonalitet. Vi vurderer nemlig ikke bare det som sies, men også hvem som sier det (Kjeldsen, 2017, s. 118). Om andre mennesker oppfatter deg som pålitelig, avhenger blant annet at de forventer at du snakker sant. God karakter, eller dyd, handler om etikk og moral, sannferdighet og samfunnsansvar, mens velvilje handler om å være relasjonsorientert. Det gjelder å vise ekte interesse for mottakerne og lytte til deres behov og ønsker.

Autentisitet regnes også som en av de mest moderne troverdighetsverdier. Den autentiske taler skaper troverdighet gjennom tilsynelatende mangel på bearbeiding og fraværet av et åpenlyst ønske om å påvirke – retoren må fremstå som spontan, ekte og naturlig (Kjeldsen, 2017, s. 122-123). Fremførelsen må være jevn, hverdagslig og behersket, og retoren må fremstå som intim, personlig og ekte engasjert ved å betro seg til publikum og gi av seg selv slik at publikum opplever at de lærer retoren å kjenne som han eller hun «egentlig er».

Retoren bør også fremstå som konsistent i argumenter og fremførelse både i situasjoner der og da, og over tid (Kjeldsen, 2017, s. 123).

Etos forandrer seg

Etos er ikke et konstant fenomen, men må stadig opparbeides i nye situasjoner og overfor nye mottakere (Hellum, 2013, s. 87). Den styrkes eller svekkes avhengig av hvordan retoren fremstår i situasjonen. Retoren må overbevise om sin troverdighet og kompetanse om og om igjen i hver nye kommunikasjonssituasjon, og det skilles derfor mellom tre former for etos: innledende etos, avledet etos og endelig etos.

Innledende etos er det innledende inntrykket vi har av retor på forhånd, før selve kommunikasjonssituasjonen (Hellum, 2013, s. 87). Det kan for eksempel være avsenders bakgrunn, utdanning og personlige karakteristika (Kjeldsen, 2017, s. 126). Vi kan ha hørt eller lest noe positivt eller negativt om retor på forhånd, for eksempel at en medstudent har fortalt at foreleseren er dyktig og flink til å formidle, eller omvendt. I noen tilfeller kan også faktorer som tilsynelatende er objektivt irrelevante likevel ha betydning.

I selve kommunikasjonssituasjonen danner eventuelt et nytt inntrykk seg, eller det innledende inntrykket forsterkes (Hellum, 2013, s. 87). Dette kalles avledet etos fordi en etos avledet av kommunikasjonen til retoren skapes. Når retorer taler eller på annen måte kommuniserer, skaper de et bilde av hva slags personer de er for tilhørerne (Kjeldsen, 2017, s. 127). Den avledete etos tildeles på bakgrunn av tilhørernes oppfatning av retorens retoriske valg og handlinger i kommunikasjonssituasjonen, som uttrykk og formuleringer (*elocutio*), oppbygging av argumenter og disponering av ytringer (*dispositio*) og kildebruk, og kan resultere i redusert eller økt troverdighet (Kjeldsen, 2017, s. 128). Selve fremføringen (*actio*), som kroppsspråk og valg av antrekk, er da også sentral i å konstruere avledet etos. Siden valg av argumenter og virkemidler har innflytelse på troverdigheten, kan man også bruke dette bevisst, noe mange er gode på, for eksempel politikere og organisasjoner.

Endelig etos er det samlede og mer helhetlige inntrykket man sitter igjen med av retor etter kommunikasjonssituasjonen (Hellum, 2013, s. 87). Etos kan ha endret seg i løpet av kommunikasjonssituasjonen der vi som mottakere kan ha fått ett annet inntrykk av retor enn det innledende inntrykket. Gjennom gjentatt kommunikasjon i stadig nye situasjoner vil

retoren over tid bygge opp en mer stabil etos, noe som igjen kan bidra til å øke troverdighet og legitimitet. Jo flere situasjoner, hendelser og uttalelser av samme art et menneske blir kjent for, jo mer bidrar det til å skape dette menneskets karakter (Kjeldsen, 2017, s. 135). For organisasjoner kalles dette gjerne for image og omdømme. Likevel setter retorer sin innledende etos på spill hver eneste gang de tar ordet – dagens endelige etos er nemlig morgendagens innledende etos (Kjeldsen, 2017, s. 133).

Logos

Logos er argumenter som spiller på fornuft og logikk, som handler om å bruke fakta som bevis (Hellum, 2013, s. 88). Det kan dreie seg om tall, konkrete eksempler eller andre argumenter som kan etterprøves, som for eksempel statistikk og forskningsresultater. Etos og logos henger sammen. Etos og troverdighet anses som viktig og relevant, men betraktes ikke som en del av argumentasjonen i seg selv. Likevel er de sterkt knyttet sammen fordi etos dannes gjennom logos, altså argumentene som benyttes for å gjøre retoren troverdig, og omvendt (Kjeldsen, 2017, s. 136). Har retoren autoritet og kompetanse er vi også tilbøyelige til å stole mer på argumentasjonen, for eksempel stoler vi som regel på værvarslere selv om vi ikke vet eller forstår hvordan de logisk kommer frem til værmeldingen (Kjeldsen, 2017, s. 137).

Praktisk argumentasjon

Å se nærmere på argumentene man finner i sin fortolkning av tekster kan fremme forståelsen av avsenderens argumentasjon, og kan også være til hjelp i kritikken av disse argumentene (Jørgensen & Onsberg, 1987, s. 32). Et nyttig arbeidsredskap for dette er argumentmodeller. En godt kjent argumentmodell er modellen til Stephen Toulmin som er en videreutvikling og sammensmeltning av de to klassiske argumentmodellene *sylogisme* og *enthymem*. I følge dem begge består et argument av to premisser, hvor det så trekkes en konklusjon. Forskjellen mellom dem er at syllogismer ses som en del av logikken der de to premissene anses som rene fakta, og konklusjonen er dermed sann. Et enthymem ses som en del av retorikken og støtter seg på sannsynlighet fremfor sannhet fordi et av premissene eller konklusjonen er underforstått. Spranget mellom premiss og konklusjon blir derfor større, men det betyr ikke at sannsynlighet er mindre overbevisende enn sannhet (Retorika, 2016).

Syllogismer og enthymem stammer fra Aristoteles' tid, og Toulmin bygger derfor videre på en lang tradisjon. Toulmins argumentmodell anses som viktig innen retorikken og skildrer strukturen i et argument: argumentet, dets enkelte bestanddeler og relasjonene mellom dem (Jørgensen & Onsberg, 1987, s. 11). Modellen består av seks elementer der tre av dem er faste, altså obligatoriske, mens de tre andre er frie, som vil si at de forekommer ofte, men ikke alltid. Derfor oppstilles modellen i to trinn: en grunnmodell og en utvidet modell (Jørgensen & Onsberg, 1987, s. 11).

Grunnmodellen inneholder de tre elementene man *alltid* kan finne i et argument:

1. Påstand (P)

er avsenders synspunkt og avsenders ønske om mottakers aksept av påstanden, altså er det påstanden som setter argumentet i gang.

2. Belegg (B)

er den informasjonen eller det grunnlaget som avsender legger frem som direkte støtte for P. Innholdet av belegg skal umiddelbart være mer akseptabelt for mottaker enn innholdet av P.

3. Hjemmel (H)

danner en slags bro som binder B og P sammen. Innholdet i hjemmel er et generelt synspunkt, en regel, som deles av avsender og mottaker, og som gjør at mottaker kan akseptere P på grunnlag av B. Hjemmel er ofte implisitt.

I den utvidede modellen er det tre ekstra elementer i tillegg til de tre faste elementene i grunnmodellen (Jørgensen & Onsberg, 1987, s. 24). De tre elementene i grunnmodellen er alltid til stede i et argument, enten eksplisitt eller implisitt, men de tre siste trenger ikke nødvendigvis å være det. Man vil ofte se et eller flere av dem i et argument, men de er valgfrie, også kalt *fakultative*. De er:

4. Styrkemarkør (S)

knytter seg til Påstand og angir styrkegraden av den. Styrkemarkøren viser i hvor høy grad avsender er villig til å stå inne for riktigheten av P, og uttrykkes gjerne i form av adverb som «sannsynligvis», «kanskje» og «nødvendigvis». Dette avhenger av hvilken Hjemmel som benyttes fordi den kan rettferdiggjøre overgangen fra B til P i forskjellig grad. Styrkemarkøren avspeiler med andre ord styrken av H i argumentet, og kan finnes ved å spørre «*Hvor sikker er avsender på P?*».

For eksempel: B – Søren har ikke lest til eksamen → S – Sannsynligvis → P – Søren stryker.

5. Gjendrivelse (motbevisning/innvending) (G)

knytter seg til S ved at avsender kan spesifisere eventuelle forbehold og usikkerhetsmomenter som er transportert til P fra H. Gjendrivelse, eller motbevisning, er altså en innvending som rommer betingelser og omstendigheter som svekker Hs kraft ved å påpeke tilfeller det må tas forbehold om. Gjendrivelsen i et argument kan finnes ved å spørre «*I hvilke tilfeller gjelder ikke P?*».

6. Ryggdekning (R)

knytter seg direkte til H og dras inn i argumentet når det er tvil om hvorvidt H kan aksepteres. Ryggdekning inneholder det konkrete grunnlaget for den generelle regelen i H. Er det for eksempel behov for ytterligere informasjon som viser hvilket grunnlag H er basert på?

Argumentrekker og argumenthierarkier

Argumentmodellen har så langt fokusert på enkeltstående argumenter løsrevet fra kontekst, men argumenter i den virkelige verden oppstår jo i tekstsammenhenger og kommunikasjonssituasjoner (Jørgensen & Onsberg, 1987, s. 28). Ofte må det flere argumenter til for at avsender skal ha håp om å få mottakers tilslutning. Argumentene i en tekst kan kombineres på to måter, nemlig i rekker eller hierarkier.

En argumentrekke kan bestå av flere forskjellige argumenter med hver sin påstand, eller av to eller flere sideordnede argumenter. Dette er gjerne en påstand med to eller flere belegg.

For eksempel

Påstand: Jeg skal frifinnes

Belegg 1: For det første ...

Belegg 2: For det andre ...

Et argumenthierarki består av et overordnet argument og ett eller flere underordnede argumenter. Argumenter kan forbindes hierarkisk når et belegg kan behandles som påstand i et underordnet argument, eller omvendt, at en påstand kan benyttes som belegg i et overordnet argument (Jørgensen & Onsberg, 1987, s. 31). Argumentasjonen fortsetter gjerne helt til avsender når ned til et belegg som mottakeren kan akseptere. Oppbygging av argumentasjon

på denne måten kan ofte bli komplekst i en tekst. Øverst i hierarkiet står argumentasjonens hovedpåstand (eller påstander), og nederst de belegg som uttømmer argumentasjonen. Modellen kan altså gjentas i oppadgående, utadgående og nedadgående retning i et sammenhengende system.

Som alle modeller er argumentmodellen et arbeidsredskap (Jørgensen & Onsberg, 1987, s. 32). Tanken er ikke at man skal gjøre en grundig analyse av tekster med den og undersøke hvert argument for faste og fakultative elementer eller oppstilte sammenhenger mellom hvert enkeltargument. Det lar seg sjelden gjøre å kartlegge en hel argumentasjon, men modellen er derimot velegnet til å se på enkeltargumenter som man i sin fortolkning av teksten finner det nyttig å se nærmere på. Modellen kan fremme forståelsen av avsenders argumentasjon, kan være til hjelp i kritikken av argumenter fordi den omtaler momenter som avgjør om argumentet er sterkt eller svakt, og kan også brukes under forberedelsen av en argumentasjon eller motargumentasjon (Jørgensen & Onsberg, 1987, s. 32).

Hvor langt man vil gå inn i analysen av hvert enkelt argument må avhenge av hva man vil med analysen. Påstand og belegg er naturligvis de viktigste elementene man må finne. Analyserer man derimot en tekst fra et retorisk perspektiv, som i denne oppgaven, vil det være de fire andre elementene som er av spesiell interesse. Det vil ofte være der svakheten eller styrken i argumentene finnes (Jørgensen & Onsberg, 1987, s. 32).

Patos

Der logosargumenter appellerer til fornuften, appellerer patosargumenter til følelsene (Hellum, 2013, s. 90). Patos er nært forbundet med verdiladete ord som betegner noe negativt eller positivt. Et bevismiddel fremstilt som et logosargument som tilsynelatende bygger på fakta, kan ofte være et patosargument i forkledning, som for eksempel vekker frykt eller håp. Dette er vanlig i politikken og reklamebransjen. Journalistikken benytter seg også ofte av patoskommunikasjon for å vekke følelser hos folk slik at de blir engasjerte og vil lese saker. Enkelte sjangere er særlig patosladet, som for eksempel taler i begravelser og brylluper, prekener, eller 17. mai-talen (Hellum, 2013, s. 90).

Jo flere og sterkere konsekvenser en sak har, desto viktigere er de for mottakerne, og desto bedre kan man vekke deres følelser (Kjeldsen, 2017, s. 309). Selvmord har den sterkeste

konsekvensen av alle, nemlig at noen dør. Man trenger ikke nødvendigvis være pårørende eller etterlatt for at dette temaet skal vekke følelser. Hendelser som er tett på oss i tid, men også geografisk nærhet, påvirker oss sterkere. Nærhet til personer vi retter våre følelser mot gjør også at vi tenker mer intenst over og føler mer intenst det som skjer tett på oss selv (Kjeldsen, 2017, s. 308). Alt dette er synlig i tiden etter Ari Behns selvmord: det skjedde i «lille Norge», Behn var en offentlig person de aller fleste hadde kjennskap til, og meningene om åpenheten var mange og varierte i tiden etter selvmordet.

I denne oppgaven vil patos være spesielt relevant da selvmord og psykisk helse er knyttet til sterke følelser. Selvmord har lenge vært sensitivt og vanskelig å snakke om, og oppgaven tar nettopp for seg at dette synet fortsatt er delt; noen vil snakke mer om det, andre mindre. Den tidligere nevnte Werther-effekten der selvmordsomtaler kan være med på å utløse flere selvmord illustrerer godt hvordan mange blir emosjonelt påvirket av dødsfall. Heldigvis finnes også Papageno-effekten, oppkalt etter fuglefangeren i Mozarts «Tryllefløyten», der det er bevist en sammenheng mellom medieomtale av personer som hadde kommet seg gjennom en vanskelig periode med selvmordstanker og nedgang i antall selvmord. Omtale som fokuserer på negative effekter av selvmord kan virke forebyggende og formidle følelsen av håp (Norsk Redaktørforening, 2019). Patos vil være spesielt relevant for min analyse av meningsytringer, da avsender ofte bruker følelser og egne erfaringer til å overbevise.

Kairos

Kairos betegner det kritiske øyeblikket, det rette øyeblikket og de retoriske mulighetene som ligger i en bestemt situasjon – altså «rett ord til rett tid» (Hellum, 2013, s. 92). En god retoriker har god teft for *hva* som er rett *når*. Det som er passende å si eller skrive i en gitt situasjon utgjør virkningsfull og kraftfull retorikk. Kairos kan læres, og de som er gode på nettopp dette har gjerne lagt ned mye arbeid i å gripe situasjonen for å få frem budskapet (Hellum, 2013, s. 93). Det å kunne identifisere kairos, det å forstå senderens utnyttelse av en retorisk situasjon, vil gi oss klarere forståelse av at vi blir utsatt for en hensiktsbestemt påvirkning.

Metode og utvalgt materiale:

Innledning

I metodekapittelet forklarer jeg valg som er gjort for å koble sammen teori, datautvalg og analyse. Valg av metoder er viktig for hvordan man går frem for å kunne finne svar på problemstillingen. I denne oppgaven er det de to kvalitative metodene retorisk tekstanalyse og diskursanalyse som er sentrale. Først vil jeg forklare og presentere studiens utvalg av analysemateriale, før jeg går inn på hvorfor kvalitativ forskning vil være nyttig for å besvare problemstillingen. Deretter tar jeg for meg begrensninger av utvalg og etiske hensyn.

Utvalg og presentasjon av analysemateriale

Utvalget av analysemateriale til denne undersøkelsen ble gjort i A-tekst fordi jeg hovedsakelig ville se på og analysere norske avistekster. Søkeord var «Ari Behn» og tidsbegrensningen ble satt fra dagen han døde, 25. desember 2019, til 25. mars 2020, som var rundt det tidspunktet jeg begynte å søke etter analysemateriale til oppgaven. Det var heller ikke nødvendig å ha med tidligere datoer da oppgaven handler om selvmordet og ikke andre nyheter om Ari Behn. Jeg ville avgrense søket så jeg kun fikk opp tekster som handlet om dødsfallet. Det kom, naturlig nok, ut flest artikler om Ari Behns dødsfall i tiden etter dødsfallet og rundt begravelsen da nyheten fortsatt var fersk.

Siden oppgaven er en kvalitativ analyse, har jeg foretatt et bevisst utvalg av tekster jeg mener er representative for å kunne svare på problemstillingen (Ryen, 2012, s. 85). For å gjøre dette har jeg lest gjennom over hundre avisartikler som omhandlet selvmordet og tiden etterpå. Etter nøye gjennomgang har jeg kommet frem til noen kriterier for å ta med teksten i denne oppgaven:

- De må være publisert av en norsk avis. Ikke gjennom sosiale medier, blogger og liknende.
- De nøytrale avisartiklene til diskursanalyse måtte være pressemeldinger eller nyhetsartikler som kom fortløpende med nyhet om dødsfallet og folks naturlige og spontane reaksjon på den.
- Meningsartiklene måtte vurdere åpenheten av selvmord sett i lyset av selvmordet til Ari Behn, ikke selvmord generelt eller i sammenheng med andre personer. De måtte også være representative for den typen kommentarartikler som ble skrevet i

denne perioden. Det er umulig å få frem hele bredden av debatten i én oppgave, men etter å ha lest såpass mange artikler kom det frem to hovedsynspunkter med noen typiske former for argumenter for og imot åpenhet. De utvalgte tekstene representerer begge sider av denne debatten.

- Maud Angelicas tale i begravelsen til Ari Behn ble valgt ut som en representativ tekst for familiens åpenhet fordi den har stått sentralt i debatten og fått mye oppmerksomhet og omtale både av medier og kommentatorer.

Jeg har fokusert på å få frem variasjon av ros og kritikk av åpenheten til Behn-familien i mediene, samt sentrale tekster som viser frem denne åpenheten.

De utvalgte nøytrale tekstene er utdrag fra Maud Angelicas tale og nyhetsartiklene «Ari Behn er død» (Johansen, Thanem, Myrvang, Drægner & Gulbrandsen, 2019) og «Folket minnes Ari Behn foran Slottet» (Drægner, 2019). Disse skal analyseres ved hjelp av en diskursanalyse for å kunne svare på hvordan åpenheten om selvmordet kom til uttrykk i mediene. Diskursanalyse er nyttig for å finne ut av dette da det er en type analyse som går i dybden på både språkbruk, og hvordan og hvorfor en tekst blir til (Skrede, 2017, s. 21). Talen har vist seg å være en viktig tekst som stadig blir hyllet og referert til, og som også har vunnet Akuttpsykiatriprisen 2020 og Årets modigste kvinne 2020. Jeg kommer ikke til å gjøre en grundig analyse av talen i sin helhet, men ta for meg de delene som omtaler selvmord som samfunnsproblem.

De tekstene som roser åpenheten rundt selvmord er «En nasjonal katastrofe» (Hansen, 2020) og «Selvmord er ikke lenger en privatsak» (Tahir, 2020). De som er kritiske til åpenheten er «Sviktet mediene Ari Behn, igjen?» (Bakke, 2020) og «Det har i liten grad handlet om hva han slet med» (Hoem, 2020). Disse fire tekstene er alle en form for meningsartikler der jeg vil bruke kvalitativ retorisk tekstanalyse for å svare på hvordan åpenheten vurderes av ulike kommentatorer.

Ved å velge disse tekstene har jeg også fått en variasjon i mediehus (Dagsavisen, VG, NRK, Vårt Land, Aftenposten og Romerikes Blad), hovedsakelig landsdekkende, men også en lokalavis. Dette var å forvente da nyheten om Behns bortgang berørte hele landet, noe som igjen gjorde at mediene vurderte det som viktig å gi selvmordet spalteplass. De utvalgte tekstene har også variasjon av avsendere; både kvinner og menn med varierende alder og

yrker. Selv om alle tekstene er funnet digitalt på Atekst, er det også variasjon i om sakene originalt er publisert i nettaviser eller papiraviser.

Kvalitativ og fortolkende forskning

Tidligere forskning på omtale av selvmord i norsk medier har hovedsakelig hatt et fokus på kvantitativ innholdsanalyse for å kunne si noe om mønstre og tendenser (Desroches, 2016, s. 47). I denne oppgaven vil jeg heller fokusere på kvalitative analyser av noen få representative tekster. Der foretar jeg detaljerte språklige analyser for å gå dypere inn på forskjellige måter åpenhet kan komme til uttrykk i mediene og hvordan åpenheten mottas og tolkes av forskjellige kommentatorer.

Kvalitativ forskning rommer mange forskjellige tilnærminger (Ryen, 2012, s. 18), og en av disse er tekstanalyse, som vil være sentralt for denne oppgaven. Tekstanalysene må ha et formål, og i denne oppgaven vil det hovedsakelig være innholdsmessige forhold, argumentasjon, og å sette teksten i en historisk kontekst som vil være relevant for å svare på problemstillingen om hvordan åpenheten kommer til uttrykk og hvordan den blir vurdert (Østbye, Helland, Knapskog, Larsen & Moe, 2013, s. 66). Kvalitativ forskningsmetode er nemlig spesielt velegnet hvis formålet med studien er å avdekke oppfatninger, opplevelser og hvordan bruk av kommunikasjonsmetoder påvirker publikum (Fangen, 2015). En kvalitativ tekstanalyse kan gi dypere innsikt i ting som ordvalg, språklige formuleringer, kontekstuelle hensyn, hvem som er aktiv og passiv part og så videre. Fremstilles for eksempel Ari Behn som en aktiv part i sitt selvmord, eller fremstilles han som et offer for psykiske problemer?

Som nevnt i tidligere i oppgaven vil retorisk tekstanalyse og diskursanalyse være de gjeldende metodene i denne oppgaven. For å få en dypere forståelse av enkeltfenomener bruker man ideografisk forskning fordi man er interessert i å finne det unike ved en tekst eller den som har skapt den (Østbye et al. 2013, s. 232). Etter en analyse sitter man igjen med en dypere forståelse av den spesifikke tekstens kjennetegn, men man vil også forsøke å sette enkeltteksten inn i en bredere sammenheng.

Som regel er ikke medietekster helt unike verk ettersom de gjerne inngår i de klasser av tekster som likner hverandre i uttrykk og innhold, og som har de samme funksjonene for mottakerne – altså at tekstene tilhører forskjellige sjangere. Ved å analysere en sending fra for eksempel Dagsrevyen, vil man få kunnskap om selve sendingen, men den kan også gi oss

kunnskap om nyhetssjangeren i fjernsyn, og også nyhetsinstitusjonen generelt (Østbye et al. 2013, s. 232). Det samme gjelder debatten om selvmord i denne oppgaven. Ved å se nærmere på Ari Behns selvmord, familiens åpenhet og debatten i ettertid kan vi få en større kunnskap om medieomtaler av selvmord generelt, noe som igjen kan bidra til å forbedre eller revurdere medienes veileder om selvmordsomtaler.

Avgrensning av studien

Av hensyn til tid og størrelse på oppgaven, har jeg måttet foreta visse avgrensninger i studien. Som nevnt, har jeg avgrenset tidsperioden for relevante tekster til tre måneder etter Ari Behns dødsfall. Likevel har det kommet mange ytringer som har fått oppmerksomhet etter dette, og familien har i senere tid åpnet enda mer opp om hvordan de har hatt det. Behns foreldre har blant annet gjestet Skavland, ekskona Märtha Louise og døtrene har åpnet opp mer etter en kunstutstilling til minne om Ari Behn sommeren 2020, Behns bestevenn, Per Heimly, har stilt opp på intervjuer og skal skrive bok. Det samme har Kongen som nettopp kom ut med den nye boken «Kongen forteller», der han blant annet roser Maud Angelica for talen hennes og snakker om hvor preget kongefamilien var og er etter Ari Behns død. Det hadde vært spennende å kunne gå nærmere inn på flere tekster enn de jeg har valgt, men de senere tekstene handler i mindre grad om den prinsipielle debatten rundt åpenhet enn tekstene som kom rett i etterkant av selvmordet.

Etiske hensyn

Når det gjelder etiske hensyn, har jeg kun tatt for meg offentlig tilgjengelig materiale. Det betyr at jeg ikke trenger å søke om tillatelse fra Norsk Senter for Forskningsdata (NSD) med tanke på datahåndtering og personopplysninger. De etiske beslutningene om å publisere avisartiklene er allerede blitt gjort av avisenes redaktører i henhold til retningslinjer og VVP. Det jeg kan gjøre, er å se i analysen om disse retningslinjene faktisk har blitt overholdt, da selvmordsomtale er et sensitivt punkt i VVP. Spørsmål som hvordan Ari Behns selvmord omtales, om det var det forsvarlig å skrive om, og hva hensikten med å skrive om selvmord i mediene er står sentralt. Selvmordsomtale er spesielt med tanke på at tilsvarsretten blir opp til familien til den avdøde og ikke den avdøde selv. Den avdøde kan ikke være med på å vinkle historien, og dermed blir det opp til en familie i sorg å avgjøre hva som fortelles, om det fortelles i det hele tatt. Her må mediene ha tunga rett i munnen, og som vi skal se i analysen er det delte meninger om mediene har gjort en god jobb.

Diskursanalyse

Diskursanalysene i denne oppgaven vil handle om hvordan åpenheten rundt Ari Behns selvmord kom til uttrykk i mediene. For å finne ut av dette skal jeg se nærmere på tre representative tekster fra perioden 25. desember 2019 (dødsfall) til 3. januar 2020 (begravelse). Tekstene er «Ari Behn er død» (Johansen, Thanem, Myrvang, Drægni & Gulbrandsen, 2019), «Folket minnes Ari Behn foran Slottet» (Drægni, 2019), og Maud Angelica sin tale i begravelsen (NRK, 2020).

«Ari Behn er død»

Innledning

Avisteksten «Ari Behn er død» (Johansen, Thanem, Myrvang, Drægni & Gulbrandsen, 2019) er et samarbeid skrevet av fem journalister fra den norske avisen Verdens Gang (VG). Den kom umiddelbart ut på nett etter familien offisielt gikk ut og sa at Ari Behn var død den 25. desember 2019 og at dødsårsaken var selvmord. Teksten innleder med en uttalelse fra familien via Ari Behns manager, Geir Håkonsund, som konstaterer dødsfallet og dødsårsak. Deretter informeres det om Ari Behns liv som forfatter og kunstner, før det kommer en kommentar fra hans beste venn, fotograf Per Heimly. Også Ari Behns forlag, Kolon forlag, kommer med en pressemelding der de beskriver Ari Behn som en unik stemme og en svært viktig forfatter innen norsk samtidslitteratur. Mer info om hans liv følger; det nevnes blant annet oppvekst, kulturpriser, utstillinger, gode forhold til både publikum, ekskona prinsesse Märtha Louise og kongen og dronningen. Avslutningsvis kommer det to pressemeldinger, én offisielt fra Kongehuset og én fra kronprins Håkon og kronprinsesse Mette-Marit, der de begge omtaler Ari Behn som et kjært familiemedlem som vil bli dypt savnet. Helt til slutt nevnes det telefonnummer til Mental Helse, Røde Kors og Kirkens SOS om man trenger noen å snakke med.

Artikkelen inneholder også noen multimodale elementer. Den innledes med en videosnutt om Ari Behns bortgang, det er bilder fra Ari Behns liv og blomster og lys for å minnes ham, en videouttalelse fra forfatter og venn Vidar Kvalshaug, og en klikkbar tidslinje med viktige hendelser i Ari Behns liv som starter med bokutgivelsen «Trist som faen» i 1999 og ender med hans død, 25. desember 2019.

Sjanger

Teksten «Ari Behn er død» (Johansen et al. 2019) går inn under en av de mest vanlige journalistiske sjangerne, nemlig nyhetsartikkel. Det er en type sjanger som brukes for å opplyse mottakerne om noe som har skjedd. Hendelsen det skrives om bør være noe nytt, aktuell og av viktighet for mange. Når det gjelder selvmordsomtale er nettopp det allmenne informasjonsbehovet også et viktig punkt i VVP. Selvmordet bør ikke omtales om det ikke foreligger et allment informasjonsbehov, og detaljer om metode eller andre forhold som kan utløse en smitteeffekt bør unngås.

Nyheten om at Ari Behn er død oppfyller derimot kravene for allment informasjonsbehov. Så godt som alle medier i Norge, VG inkludert, så det som viktig å opplyse folk om at det hadde skjedd. Ari Behn var en offentlig kjent person, både i Norge og i flere andre land ettersom han i mange år var gift med prinsesse Märtha Louise, og derfor også har hatt en stor rolle i kongefamiliens møter med publikum og representanter og kongelige fra andre land. Med utgangspunkt i teksten «Ari Behn er død» (Johansen et al. 2019), kan man si at mediene anså nyheten som viktig for hele landet ettersom VG er en nasjonal avis, faktisk Norges største både på nett og papir (Mediebedriftene, 2020).

Ikke bare fortjente folk å få vite hva som hadde skjedd, men det var også familiens ønske å være åpne om det. Det er ikke nytt at etterlatte vil være åpne om selvmord i nær familie, men det er heller ikke så vanlig, spesielt ikke så kort tid etterpå. Derfor fikk nyheten enda større verdi og oppmerksomhet, både av pressen og av publikum.

Sjangermessig følger teksten typiske sjangernormer for en nyhetsartikkel, nemlig den omvendte pyramide der det viktigste kommer først i teksten. Det innledes med en kort og konsis overskrift om det som har skjedd. Man trenger ikke å lese mer av saken enn kun overskriften for å få med seg kjernen av den. Den korte ingressen støtter opp om overskriften, men utfyller med mer informasjon om Ari Behns alder og at «kongehuset, venner og kolleger er i sorg». En ingress er gjerne enda litt lenger og gir vanligvis svar på spørsmålene *hvem, hva, hvor, når, hvorfor og hvordan*. I denne ingressen får vi bare svar på halvparten av disse spørsmålene; hvem, hva og når. *Når* finnes ikke eksplisitt i tekst i ingressen, men siden dette var en såpass stor nyhet, kan leseren ut i fra nyhetssjangeren anta at dette er noe som har skjedd veldig nylig som avisene vil få ut så raskt som mulig.

Hvor, hvorfor og hvordan informeres det ikke om i ingressen, men vi får flere svar senere i artikkelen, som er vanlig i en nyhetssjangeren. Allerede i første setning etter ingressen kommer det frem i en uttalelse fra de nærmeste pårørende at Ari Behn har tatt sitt eget liv. *Hvorfor* han gjorde dette er derimot ikke nevnt med ett ord. Selvfølgelig kan man ikke vite helt hvorfor noen velger å ta sitt eget liv, da det ofte er en kombinasjon av flere ting, men det var ingen hemmelighet at Ari Behn har slitt psykisk i mange år. Det nevnes ikke noe sted, som for eksempel *hvor* han ble funnet, men både informasjon om hvor det skjedde og at han har slitt psykisk har kommet frem i senere nyhetsartikler, så man kan anta at dette ikke var kjent eller ble tillagt fokus i en av de første nyhetssakene etter dødsfallet.

En annen sjangerkonvensjon innen nyhetsartikkel er en grundig belysning av saksforhold fra forskjellige vinkler. I «Ari Behn er død» (Johansen et al. 2019) er dette synlig ved at VG har inkludert pressemeldingen fra nær familie, fra kongeparet, kronprinsparet og fra sitt forlag, Kolon forlag. Bestevennen, fotograf Per Heimly, siteres også, og det samme gjør forfatter og venn Vidar Kvalshaug. Selv om saken belyses fra flere sider, blir den likevel noe ensformig når alle som siteres er nære pårørende av Ari Behn. Likevel er det å forvente når prioriteringen antakelig var å få ut nyheten så raskt som mulig. VG kunne valgt å kun inkludere familiens uttalelse, men klarte likevel å få tak i flere sider av saken på kort tid.

Selv om «Ari Behn er død» (Johansen et al. 2019) hovedsakelig er en nyhetsartikkel, har den også elementer av å være en nekrolog fordi man omtaler noen som har gått bort. Dette blir aktualisert både i uttalelsene fra familie og venner, men også i journalistenes tekstbidrag, spesielt i tidslinjen. I følge Ridderstrøm (2020), kan en nekrolog oppfattes som en undersjanger av biografien og skal bidra til å bevare minnet om denne personen. Nekrologen omtaler vanligvis hvordan personen levde, spesielle innsatser for samfunnet eller beundringsverdige hendelser i personens liv, og er i hovedsak rosende med vekt på bragder og gode minner. Ofte grenser det mot klisjeer, men samtidig er det en vanlig sjangerkonvensjon for norske nekrologer.

Denne teksten er intet unntak. Det nevnes så vidt at Ari Behn og forfatterkollegene lagde oppstyr på Theatercafeen i Oslo i 1993, men bortsett fra dette snakkes det kun om bokutgivelser, gode anmeldelser, kulturpriser, utstillinger og Behn som æresmedlem. Dette forsterkes ytterligere i den klikkbare tidslinjen der høydepunkter fra Ari Behns liv er inkludert. Her nevnes det kun en feide med Petter Stordalen og skilsmissen fra prinsesse

Märtha Louise, ellers virker alt rosenrødt. Dette følger for så vidt nekrologens sjangerkonvensjoner, men spørsmålet er om det var rett måte å formidle dødsfallet og Ari Behn sitt ettermæle på når han tidligere har vært åpen om sine psykiske problemer, bl.a. med uttalelser i VG (Talseth, 2009):

- «Generelt er jeg kronisk deprimert og det blir stadig verre.»
- «Det eneste jeg frykter er at jeg ikke skal klare å fullføre prosjektet jeg har begynt på sammen med kona, nemlig å oppdra tre vidunderlige døtre til å bli selvstendige, kloke individer med kritisk empati og en virkelighetsforståelse som tar dem langt forbi Akersgata, for å si det forsiktig.»
- «Jeg arbeider bare hardere frem til lunsj og jeg kan ta dagens første drink rundt klokken halv to. (...) Det hender stadig oftere, dessverre. Det er en stygg uvane jeg har lagt meg til, sier Behn.»

Språkvalg

At språk er makt vil si at den språkbruken avsenderen velger, påvirker oppfatningen mottakerne får av budskapet. Ordvalg kan fremheve eller fokusere på ulike sider ved et emne, og kan formidle eller indikere ulike holdninger (Vestad & Alme, 2014, s. 22).

Dødsfall

Dykker vi dypere ned i «Ari Behn er død» (Johansen et al. 2019), ser vi at selv om det er snakk om et selvmord, brukes faktisk ikke ordet «selvmord» i teksten. De ordene som brukes for å beskrive dødsfallet er «død», «tok sitt eget liv», «bortgang» og at han er «mistet». Man kan også si at formuleringen «den ufattelige tragedien» omtaler dødsfallet. Dette er interessante ordvalg da de alle beskriver samme hendelse, men likevel gir forskjellige følelser og konnotasjoner.

«Død» er rett på sak – han er død og lever ikke lenger. Det kan anses som et nøytralt ord fordi det er umulig å misforstå, og det er hverken positivt eller negativt ladet, kun et rent faktum. Det er et ideal innen journalistikken at man skal bruke språket presist og så objektivt som mulig (Vestad & Alme, 2014, s. 22), og «død» er derfor et passende ord å bruke i overskrift og ingress for å informere om hva som har skjedd.

Alle de andre ordene kan først og fremst beskrives som eufemismer, altså en mildere omskrivning av en ubehagelig eller tabubelagt sak. Det mest nøytrale ordet av disse igjen er «bortgang», det å gå bort. Skal man tolke det direkte, har Ari Behn «gått» sin vei og kommer ikke tilbake. Likevel fremstår det ikke som et aktivt valg når formuleringen er «bortgang» og ikke «gått bort». Han har bare opphørt å eksistere og er borte. At noen har «(valgt å) gå bort» er en stivnet eller død metafor, altså en metafor som er så utbredt i dagligspråket at den ikke lenger oppfattes som en metafor – alle forstår at dette betyr at noen er død. I tillegg er de som bruker ordet både VG selv, kongeparet og kronprinsparet, noe som gjør at man kan tolke den konvensjonelle karakteren av ordvalget som en mer nøytral og formell stilistisk variant av «død».

«Tok sitt eget liv» fremstår derimot som en aktiv handling fra Ari Behn sin side. Han valgte å avslutte livet selv. Det fremstår som et bevisst valg, uten å gå inn på hva som kan ha ledet ham til å ta dette valget. Denne formuleringen brukes i uttalen fra familien selv – det er tydelig at de vil at det skal komme frem at det var et selvmord. De velger likevel ikke å bruke ordet «selvmord». «Tok sitt eget liv» er en mer abstrakt og teknisk måte å si det på, og setter dermed hendelsen mer inn i et faglig eller politisk perspektiv, som støtter oppunder familiens ønske om åpenhet om det som har skjedd og selvmord som samfunnsproblem. Det er den mest åpne og ærlige formuleringen av de fem, men formidler likevel dødsfallet på en dempet og respektabel måte.

Til slutt har vi «mistet» og «den ufattelige tragedien». Både Behns bestevenn, Per Heimly, og kongeparet uttrykker sorg over å ha mistet sin beste venn og at kongeparets barnebarn har mistet sin kjære pappa. «Mistet» gir raskt konnotasjoner til at noe må ha skjedd. Man blir ikke bare «mistet» uten videre. Ordvalget flytter også fokuset over fra Ari Behn til de etterlatte og deres relasjon til hans død. Det er de som har mistet ham, og ordet får derfor en sterk negativ ladning. Det samme gjør «den ufattelige tragedien». En tragedie er også en kjent konvensjonell eufemisme for selvmord, og har negativ verdiladning. Det fremstår ikke som et aktivt valg å avslutte livet, men heller at Ari Behn døde som en konsekvens av noe utenfor sin kontroll. Både Heimly og kongeparet visste at Behn slet med sin psykiske helse, og man kan spekulere i om de derfor ordla seg slik, at de føler de har mistet ham til noe større enn ham selv.

Sorg og relasjoner

En annen ting det legges stor vekt på i artikkelen, bortsett fra dødsfallet og alle hans oppnåelser, er tilknytningen til familie, venner og kolleger. Alle VG har snakket med uttrykker forskjellig grad av sorg; stor sorg, bunnløs sorg og knust. Dette antakelig fordi de kjente Behn personlig, og sorgen blir da naturlig nok større enn om de ikke gjorde det. Per Heimly illustrerer dette godt ved å si at «tragedien har rammet oss alle». Selvsagt er det en tragedie at noen velger å avslutte livet sitt, men for de aller fleste som ikke kjente Behn vil ikke selvmordet påvirke dem i like stor grad. Det at alle i artikkelen uttrykker stor sorg, viser på et personlig plan at Behn var en viktig person for dem, men det viser også i større sammenheng den sorgen etterlatte føler etter noen har tatt selvmord.

Ari Behn omtales med forskjellige ord ut fra hvilken relasjon de etterlatte hadde til ham, men de er alle veldig personlige og positivt ladde; min beste venn og blodsbror, et menneske man ble svært glad i, en viktig del av vår familie, en kjær pappa, sønn og bror, god venn, kjært familiemedlem og fantastisk onkel. Dette bidrar til å menneskeliggjøre både Ari Behn og de etterlatte, og gjør at folk kan kjenne seg mer igjen i situasjonen – ingen vil vel miste sin beste venn eller kjære pappa. Siden Behn kan klassifiseres som kjendis, og i tillegg har blitt assosiert med den norske kongefamilien i mange år, er det lett for folk å glemme at de alle er helt vanlige mennesker bak fasaden som ofte blir fremstilt i mediene. De har familier og følelser akkurat som deg og meg.

Multimodalitet

I dag argumenteres det for at den visuelle kommunikasjonen tar over, og at vi blir mindre avhengig av skrift for å kommunisere (Ledin & Machin, 2018, s. 7). Følger vi Hellums (2013, s. 39-56) viktigste modaliteter i en visuell analyse – komposisjon, farger, typografi og bilder – kan vi se nærmere på hvilke visuelle virkemidler som blir brukt og hvilket meningspotensial som ligger i de ulike modalitetene.

Innenfor komposisjon er ikke elementenes plassering tilfeldig, men gis forskjellig vekt ut fra hvor viktige de er for meningen eller sammenhengen. Som nevnt kommer det viktigste først i en nyhetsartikkel, og i teksten «Ari Behn er død» (Johansen et al. 2019) innledes det med en kort video i form av en nyhetsreportasje. Her får du med deg hele artikkelens innhold, pluss litt til, hvis ikke du har lyst til å lese selve artikkelen. Hovedforskjellen i videoen i forhold til artikkelen er at VG også intervjuer en person som har møtt opp på Slottplassen for å tenne

lys for Ari Behn. Der får vi et kort innblikk i perspektivet utenfra Behns næreste, som mangler i selve artikkelen.

Billedmessig inneholder denne videoen flere av de samme fotografiene som artikkelen, men hovedforskjellen er at VG også har inkludert et foto av Ari Behn med kongefamilien. Det er stort fokus på kongefamilien i artikkelen, men den inneholder kun fotografier av Ari Behn alene, sammen med Per Heimly og et foto av tente lys og en rose på Slottsplassen. Dette kan være et bevisst valg ettersom Behn nå var skilt fra prinsesse Märtha Louise, og ikke egentlig var en offisiell del av kongefamilien lenger. Det kan også være for å holde Behn i fokus ettersom artikkelen handler om nettopp ham, slik at vi ikke skal bli distraheret av kongefamilien. Det er mer naturlig å avbilde Behn med Heimly ettersom de har vært bestevenner i mange år og har opptrådd mye i offentligheten sammen i blant annet tv-programmer.

De bildene som brukes i artikkelen er tydelige oppstilte bilder, antakelig pressebilder. Det gir det hele et offisielt preg og passer godt i en nyhetsartikkel, men også innenfor nekrologsjangeren der den avdøde fremstilles på sitt beste. Det eneste bildet som tilsier at det er noe trist som har skjedd er bildet av tente lys og en rose. Det gir umiddelbare konnotasjoner til at noen har gått bort. Bildene er godt opplyst og alle bortsett fra ett har lune, men litt mørke farger. Sett i konteksten av Behns selvmord gir det et noe dystert preg.

Rett etter uttalelsen fra bestevenn Per Heimly følger en video med et telefonintervju at forfatter og venn Vidar Kvalshaug. Også han føyer seg inn i rekken av nære relasjoner i stor sorg som hyller Behn. Den tidligere omtalte tidslinjen om Ari Behn sitt liv fra bokutgivelse i 1999 til hans død 25. desember 2019 kommer nærmere slutten av artikkelen. Det som er fremtredende i tidslinjen er at den i hovedsak er positiv og ikke inkluderer noen av Behns nedturer eller kamp mot sin psykiske helse. Man kan argumenter for at tidslinjen kun er en presentasjon av ham som en offentlig person og ting han har gjort i offentligheten, og derfor vil det heller ikke være naturlig å inkludere en mer personlig ting som psykisk helse.

Artikkelen ender med en oppfordring om å søke hjelp om man skulle trenge det, og lister opp viktige telefonnummer man kan ringe: Mental Helse, Røde Kors og Kirkens SOS. Dette er uthevet i kursiv slik at det skiller seg fra resten av teksten. I følge Hellum (2013, s. 55) kan kursiv også assosieres med personlig håndskrift, og jeg velger å tolke det som at dette er en

personlig beskjed med omtanke fra VG til alle som måtte trenge noen å snakke med, ikke at teksten er der kun fordi de ifølge veilederen for selvmordsomtale (Norsk Redaktørforening, 2019) bør formidle at det finnes håp for dem som trenger hjelp. Desroches (2016) konkluderer også i sin masteroppgave om samfunnsnyttigheten av norske mediers omtale av selvmord at formidling av håp og informasjon om hvor man kan søke hjelp er viktige for at mediene skal være samfunnsnyttige, samfunnsansvarlige og forsøke å forhindre en smitteeffekt.

«Folket minnes Ari Behn foran Slottet»

Innledning

«Folket minnes Ari Behn foran Slottet» (Drægni, 2019) er også en avistekst publisert på nett av VG. Den er publisert 26. desember 2019, dagen etter det ble kjent at Ari Behn hadde tatt sitt eget liv. Folk samlet seg på Slottsplassen for å tenne lys og legge ned blomster, og VG har snakket med noen av dem som var der: teologistudent Alexandros Johnsen (31) fra Ski, Sara Chaib (19) fra Oslo og Tommy Dahlmann (48) fra Mjøndalen. Også denne artikkelen avslutter med den samme tidslinjen over Ari Behns liv som i «Ari Behn er død» (Johansen et al. 2019).

Sjanger

Også denne teksten faller innenfor den journalistiske sjangeren nyhetsartikkel. Den er skrevet for å opplyse leserne om noe nytt som har skjedd, i dette tilfellet at også vanlige folk i gata følte seg berørte av Ari Behns dødsfall. Igjen kan man også si at dette er nyheter som er vurdert som viktige for hele landet ettersom VG som nasjonal avis har valgt å dekke saken.

Artikkelen følger den vanlige oppbyggingen for nyhetssjangeren, nemlig å komme med det viktigste først. I overskrift og ingress kommer informasjon om både *hvem* (folket), *hva* (minnes Ari Behn), *hvor* (foran Slottet), *når* (torsdag morgen, 26. desember 2019), *hvorfor* (Ari Behn er død) og *hvordan* (tenner lys og legger ned blomster og beskjeder) raskt frem.

Så fort ingressen er ferdig kan man argumentere for at teksten glir over i et intervju, mer spesifikt en enquête der det samme spørsmålet stilles til flere personer. Informasjonen presenteres som spørsmål og svar, og det varieres mellom direkte og indirekte tale. Ofte er hensikten med slike intervjuer å formidle hva vanlige folk mener om en bestemt

problemstilling. Siden svarene er korte og intervjuobjektene ofte tilfeldig valgt, har slike intervjuer mer verdi som underholdning enn som informasjon (Tørdal, 2018). I dette tilfellet får vi likevel verdifull informasjon fra intervjuobjektene om hvordan et «kjendisselv mord» kan påvirke vanlige folk i en tid der det er stort fokus på psykisk helse og mer åpenhet rundt dette enn tidligere. Det er uvanlig kost å bli informert om at dødsårsaken er selvmord, spesielt når personen var så kjent, og at det skjedde i Norge og ikke i utlandet.

Spørsmåle(ne) de tre blir stilt skrives ikke eksplisitt i teksten, men det er relativt enkelt å forstå at det må være noe sånt som «Hvorfor er du her i dag?» og «Hva har Ari Behn betydd for deg?». Intervjuer med førstehåndskilder, altså personer som har en tilknytning til saken på en eller annen måte, tilfører saken en følelsesmessig nærhet (Tørdal, 2018).

Når det kommer til sjangerkonvensjonen om å belyse saken fra forskjellige vinkler, blir det derfor på én måte igjen noe ensformig, da alle VG snakker med stort sett sier det samme – at de synes dødsfallet var trist og at han må ha betydd mye for mange siden så mange har dukket opp for å tenne lys og legg ned blomster. Likevel har VG prøvd å få frem flere sider av samme sak ved å intervju tre forskjellige personer med forskjellig bakgrunn. Det er umulig å vite hva disse ville si på forhånd, selv om det er naturlig å anta at de vil si noe av det samme siden de tilsynelatende alle er på Slottsplassen denne dagen av samme grunn.

Språkvalg

Dødsfall

Heller ikke i «Folket minnes Ari Behn foran Slottet» (Drægner, 2019) nevnes ordet «selvmord» eksplisitt. Vi har ordene «død», «bortgang», «dødsfallet» og «lever ikke lenger». Det er faktisk enda mer diffust hva som har skjedd enn i «Ari Behn er død» (Johnsen et al. 2019), der familien sier i uttalelsen at Behn «tok sitt eget liv». Det vil si at heller ikke i denne artikkelen fokuserer VG (eller intervjuobjektene) spesielt på dødsårsaken.

Psykisk helse

Der «Ari Behn er død» (Johnsen et al. 2019) ikke nevner med ett ord hva som kan ha ledet til at Ari Behn valgte å avslutte livet, går det ene intervjuobjektet i «Folket minnes Ari Behn foran Slottet» (Drægner, 2019) rett på sak. Sara Chiab sier at hun tror dødsfallet kom som et sjokk for mange, og at hun håper at dette kan bidra til å kaste lys over psykisk helse fordi

dette viser at vi egentlig aldri vet hvordan noen har det innerst inne. Denne uttalelsen er viktig for åpenheten som ble utvist av mediene, for selv om mediene selv ikke nødvendigvis kom med så mye informasjon rett etter dødsfallet om at Behn hadde slitt med sin psykiske helse, så valgte de å ta med Chiabs uttalelse for å sette lys på det hun også ville ha mer fokus på – nemlig psykisk helse.

Glorifisering?

Med setningen «jeg tror først når han ikke lever lenger, skjønte folk hvor fin fyr han var» setter Chiab også fokus på det debatten rundt åpenheten om dødsfallet har handlet om: ble dødsfallet glorifisert av mediene? Hvorfor måtte vi vente til han ikke levde lenger med å skjønne at han var en fin fyr? Og vet vi egentlig at han var en fin fyr, eller tror vi bare det fordi det er det mediene har valgt å fokusere på? I både denne teksten og «Ari Behn er død» (Johansen et al. 2019) er det lite fokus på eventuelle negative sider ved Behn og ting han har slitt med. Det er kanskje heller ikke å forvente da han hovedsakelig var kjent for å ha gjort bra ting. Alle intervjuobjektene beskriver Behn i positivt ordelag, med ord som «sympatisk», «fargerik», «var seg selv», «jordnær», «folkelig», «blid», «omgjengelig» og «kunstnerisk». Det er heller ikke vanlig å snakke stygt om de døde, og dette kan få sterke reaksjoner selv i lang tid etterpå, som for eksempel nå nylig da komikere Sigrid Bonde Tusvik og Lisa Tønne fikk kritikk for å kalle Ari Behn «ubrukkelig» (Johansen, 2020).

Chiab forteller også at hun ikke egentlig vet hvorfor hun er på Slottsplassen denne morgenen, for hun kjente jo ikke Ari Behn. Likevel felte hun en tåre da dødsfallet ble kjent. En annen som blir intervjuet er Tommy Dahlmann som har reist med tog fra Mjøndalen til Oslo for å vise sin respekt. Det er alltid trist når noen går bort, men det er interessant at vanlige folk ble så sterkt påvirket. Muligens er det nettopp på grunn av alle lovord og positiv omtale av Behn at folk blir ekstra påvirket. Det hadde ikke vært like trist om en «slem» person var død. Det kan også være at det er fordi vanlige folk kjenner seg ekstra igjen i Behn. I «Folket minnes Ari Behn foran Slottet» (Drægne, 2019) påpeker alle intervjuobjektene nemlig at Behn var «seg selv, folkelig og omgjengelig». Han var ikke kongelig, men giftet inn i familien, og fikk dermed et stort ansvar og mange oppdrag de aller fleste ikke kunne tenke seg å gjøre. Folk kan kjenne seg igjen i at det er en vanskelig situasjon og har muligens mer forståelse for at Behn ofte valgte å gå sin egen vei enn å alltid følge kongehusets tradisjoner. Behn ble noen å se opp til fordi han var en outsider som turte å være seg selv.

Multimodalitet

Den viktigste modaliteten i denne teksten er bruken av bilder. I motsetning til «Ari Behn er død» (Johansen et al. 2019), er ingen bildene i denne teksten oppstilt eller typiske pressebilder. Alle bildene er situasjonsbilder for å illustrere hvor mange som faktisk har møtt opp foran Slottet, og bilder av to av de tre personene som lot seg intervju. Også disse bildene er tatt i en handling; Alexandros Johnsen tenner et lys, og Tommy Dahlmann ser ned på lysene og blomstene som ligger på Slottsplassen. Alle bildene gir en følelse av at man selv er på Slottsplassen og får med seg det som skjer. Fremstillingen virker ekte og realistisk. Dette understrekes ved at artikkelen avslutningsvis har med en video av intervjuet av Tommy Dahlmann.

Helt til slutt i artikkelen er den samme klikkbare tidslinjen fra VG over Ari Behn sitt liv inkludert. Igjen tar den hovedsakelig for seg Behns oppturer og oppnåelser og omtaler han i positive ordelag. En ting som derimot mangler til sammenlikning med «Ari Behn er død» (Johansen et al. 2019), er oppfordringen til å oppsøke hjelp om man skulle trenge det. I følge Norsk Redaktørforening (2019) sin veileder om selvmordsomtale bør man alltid formidle håp og hvor det er mulig å få hjelp, men det er altså ikke fulgt her. Artikkelen «Folket minnes Ari Behn foran Slottet» (Drægni, 2019) er derimot ikke en direkte selvmordsomtale i og med at dødsårsak ikke nevnes og artikkelen fokuserer på hvordan folket reagerte på nyheten, så er det ikke nødvendig å avslutte artikkelen med denne informasjonen.

Maud Angelica sin tale

Innledning

Når vi tenker på Ari Behn sitt dødsfall vil antakelig neste tanke være Maud Angelica sin tale i begravelsen hans. Dette har blitt en ikonisk tale som har vunnet Akuttpsykiatriprisen 2020 og Årets modigste kvinne 2020, og som blir rost og henvist til utallige ganger som en viktig selvmordsforebyggende tekst som har gått innpå mange. Maud representerer ikke bare sin egen familie i denne talen, men også alle som er etterlatte etter selvmord. Talen i sin helhet varer i ca. ni minutter, men jeg vil se på et utdrag på ett og et halvt minutt der fokuset er på åpenhet rundt selvmord og selvmord som et samfunnsproblem (NRK, 2020).

Sjanger

Sjangeren her er tale, nærmere bestemt en anledningstale. Naturlig nok fremføres slike taler ved spesielle anledninger og handler om det nåtidige og om å gi ros eller kritikk. Talen er en anledningstale fordi den fremføres i en begravelse, men jeg analyserer kun et utdrag av den der fokuset er på sjangertrekk som ikke er typiske for denne sjangeren og dermed bryter med sjangerkonvensjonene. I en begravelsestale snakker man vanligvis om den døde, liv og relasjon til taleren og de som hører på. De som er tilstede er stort sett nære venner og familie, men i dette tilfellet er det også en hel nasjon fordi begravelsen blir sendt direkte på TV til hele landet. Bare det å invitere så mange mennesker inn på noe som egentlig er så privat, er ett av flere eksempler på hvordan Behns etterlatte velger å være åpne om og dele dødsfallet og sorgprosessen med oss alle.

Maud åpner hele utdraget med å henvende seg til alle: «Jeg vil bare si til alle som har gått gjennom psykisk sykdom, selvskading, dårlig selvfølelse, selvmordstanker eller noe annet ...». Hun tydeliggjør dermed at dette ikke er en tale bare for de nærmeste, men en tale til hele folket, spesielt de som sliter. De fleste har noe de sliter med, eller kjenner i det minste noen andre som sliter. «Alle» brukes flere ganger i løpet av talen for å vise at hun taler til nettopp alle, for eksempel «alle i denne verden fortjener kjærlighet og glede». At talen er ment for «alle» understrekes også av at mediene dekker saken og filmer begravelsen i sanntid. Denne henvendelsen til «alle» gjør at talen er utformet til å være mer relevant for alle som ser på, ikke bare venner og familie, og gjør også at den derfor antakelig treffer flere.

Utdraget av talen får et mer offentlig og politisk preg heller enn et personlig preg, ettersom Maud tar opp et samfunnsproblem og snakker om selvmord generelt. Dette er ikke helt uvanlig når noen kjente har dødd, men det er fortsatt ikke normen hverken i en «kjendisbegravelse» eller vanlige folks begravelser. Selvmord har alltid vært et viktig tema, men de siste årene har det vært en økt åpenhet rundt det. Spesielt høsten 2019 var det mye snakk om selvmord i mediene og hvordan man kan forebygge og søke hjelp etter NRKs «Trigger Warning»-sak (Kjølleberg & Moland, 2019). Å bryte med denne sjangerkonvensjonen har nok i stor grad bidratt til at talen har blitt løftet frem i ettertid.

Talen er fremtidsrettet ved at Maud ser at farens selvmord har gått innpå mange og brenner for å formidle at det er viktig å søke hjelp i tide hvis man skulle slite med noen av de samme tingene så flere kan unngå å havne i samme situasjon som henne. Et typisk sjangertrekk for

politiske taler er at de foreslår tiltak eller handlinger som kan bidra til endring. Maud gjør nettopp dette og er tydelig i sin oppfordring om at folk må søke hjelp hvis de trenger det. Dette formidles med imperative verb i setninger som «spør om hjelp» og «aldri tenk at det er bedre for de du er glad i om du går bort».

Disse oppfordringene om å oppsøke hjelp gjør talen til en mer politisk tale enn en begravelsestale fordi hun oppfordrer til handling og setter lys på psykisk helse og selvmord som et samfunnsproblem. Hun vet at mange sliter og håper at å henvende seg til dem gjør at de tør å be om hjelp og være mer åpne om det de sliter med. Hun formidler denne beskjeden med intensitet og engasjement som tydeliggjøres ved at hun blant annet er subjektiv og henviser til seg selv, og hvordan hun snakker av egen erfaring som etterlatt. Åpenheten kommer til uttrykk ved at hun deler av egne dyrekjøpte erfaringer, og det kommer tydelig frem at hun oppriktig ikke vil at noen andre skal måtte oppleve det samme.

Språkvalg

Hvordan omtales dødsfallet?

Maud er heller ikke redd for å bruke de store ordene ved å sette ord på nøyaktig hva som har skjedd og hva folk kan slite med. Hun er tydelig på at dette er en stor tragedie, og at Behn ble offer for sin egen psykiske helse. I utdraget av talen nevner hun ikke spesifikt at han tok selvmord, men sier «Aldri tenk at det er bedre for de du er glad i om du går bort. Jeg kan love deg at det er så innmari feil», og viser dermed til at Ari Behn har «gått bort». Hun henvender seg til alle, men spesielt til dem som sliter med «psykisk sykdom, selvskading, dårlig selvfølelse, selvmordstanker eller noe annet». Selv om mange nok ikke sliter med så alvorlige ting som selvmordstanker eller psykisk sykdom, kan likevel alle kjenne seg igjen i å ha dårlig selvfølelse eller slite med noe i livet. Så langt i analysekapittelet er dette også første gang selvmord faktisk nevnes med nettopp dette ordet og ikke en eufemisme som «gå bort», selv om Maud også bruker det.

Språk er makt, og ved å bruke de sterke ordene som selvmord, selvskading og psykisk helse, kan nok mange føle at de tar et slags eierskap over det som har skjedd. Det kan igjen hjelpe andre til å være mer åpne om ting de har opplevd. Sterke ord er forbundet med sterke følelser, og ved å bruke ordene kan man også tillate seg å føle det man føler uten å føle at man må skjule det eller at det er feil. Maud er tydelig på at man ikke må føle på skam fordi man

trenger hjelp, og hun anbefaler å oppsøke profesjonell hjelp hvis det er skikkelig ille – det er jobben deres å hjelpe. I følge Papageno-effekten kan åpenhet om negative effekter av selvmord virke forebyggende og formidle håp. Maud understreker dette håpet med setninger som «du betyr så mye for så mange mennesker», «de elsker deg så høyt» og «Aldri tenk at det er bedre for de du er glad i om du går bort. Jeg kan love deg at det er så innmari feil». Åpenheten fra familien Behn kan dermed bidra til å bryte tabuer og at flere folk søker hjelp.

Multimodalitet

Modalitetene som vil være mest relevant for min analyse av åpenhet vil være komposisjon og bildeutsnitt – hva ser vi i videoklippet av talen? Valgene som er tatt er med på å understreke familiens sårbarhet i situasjonen og åpenheten de viser ved å la folk ta del i en hendelse som vanligvis er veldig privat.

Komposisjon og bildeutsnitt

Kameraet holder samme utsnitt i hele utdraget, og det er et halvnært utsnitt der vi ser Maud Angelica og moren Märtha Louise fra livet og opp. Foran dem, og altså fremst i bildet, står kista med Ari Behn. På toppen står en tegning av ham som Maud har laget, den skulle være Behns julegave. Både oppå og rundt kista er det fullt av fargerike blomster. Bildevinkelen er normalperspektiv der vi ser personene rett forfra. Det halvnære bildeutsnittet gjør at vi kommer nært nok innpå til å se ansiktsuttrykk og mindre detaljer, men også langt nok unna til at det ikke blir påtrengende. Normalperspektivet gjør at vi kan føle at vi er i samme rom og ser det de andre som er fysisk tilstede ser. Bare det at vi får lov til å være i samme rom som dem og følge med på det som skjer vitner om stor åpenhet fra familiens side, men det halvnære bildeutsnittet gjør også at vi enkelt kan følge med på de sterke følelsene Maud og Märtha går gjennom.

Kroppsspråk og følelser

Det er nemlig mye følelser inni bildet. Märtha står ved siden av Maud gjennom hele talen og holder det tårevåte blikket festet på datteren sin som for å passe på henne. Leppen bevrer flere ganger, det er tydelig at hun gråter. Maud er også på randen til gråt, men klarer for det meste å holde den tilbake. Hun trosser hikst og fremfører talen med bestemte nikk og håndbevegelser for å understreke viktigheten i det hun sier.

Det at hun trosser gråten og klarer å gjennomføre en slik tale i en så blottlagt situasjon hun selv befinner seg i, understreker hvor viktig det er for henne å holde denne talen og formidle håp til alle som måtte slite med noe. Åpenheten kommer til uttrykk her ved at vi kommer nært innpå folk i sorg, og ved at de tørr å vise sterke følelser og å være på gråten på tv. Selv Kongen har i ettertid sagt at han aldri hadde greid å gjennomføre den talen Maud gjorde (VG, 2020).

Oppsummering

Åpenheten om Ari Behns selvmord har kommet til uttrykk i mediene på forskjellige måter, her representert i disse tre tekstene. Det at mediene har valgt å dekke saken er i seg selv en form for åpenhet fordi det betyr at mediene anser saken som viktig for mange. Ved å dekke saken fra forskjellige sider, får de også frem forskjellige vinklinger av åpenhet fra familie, venner og folk på gata. At familien valgte å være åpne om dødsårsak og psykisk helse, og lot alle ta del i begravelsen via direktesendt tv, er den største formen for åpenhet i denne saken. Det er likevel forskjellig grad av åpenhet ut i fra hvilke ord som blir brukt om det som har hendt. Mediene holder seg til å omtale selvmordet på en mer dempet og respektfull måte, mens familien selv, da spesielt Maud Angelica, ikke er redd for å sette ord på både selvmord, selvmordstanker, selvskading og psykisk helse. Ved å være åpne selv, oppfordrer familien også til mer åpenhet om selvmord og psykisk helse i befolkningen generelt, og vrir dermed fokuset over på selvmord som samfunnsproblem heller enn en familietragedie.

Retorisk analyse

De retoriske analysene i denne oppgaven vil handle om hvordan åpenheten rundt Ari Behns selvmord i mediene ble vurdert av ulike kommentatorer. For å finne ut av dette ser jeg nærmere på fire representative tekster fra 4. januar 2020 til 14. januar 2020 i tiden etter Behns begravelse. Tekstene er «Selvmord er ikke lenger en privatsak» (Tahir, 2020), «En nasjonal katastrofe» (Hansen, 2020), «Sviktet mediene Ari Behn, igjen?» (Bakke, 2020) og «Det har i liten grad handlet om hva han slet med» (Hoem, 2020).

«Selvmord er ikke lenger en privatsak»

Innledning

«Selvmord er ikke lenger en privatsak» (Tahir, 2020) er en tekst skrevet av jurist og journalist Maryam Iqbal Tahir og er publisert som et meningsinnlegg i Aftenposten lørdag 4. januar 2020. Teksten handler om Tahirs syn på økende åpenhet i samfunnet og mediernes omtale av selvmord, hovedsakelig generelt, men spesielt i sammenheng med Ari Behns selvmord.

Den retoriske situasjonen

Kairos

Denne teksten ble publisert dagen etter Behns begravelse. Den handler ikke noe særlig om Behns selvmord eller begravelse spesifikt, men benytter muligheten til å omtale selvmord som et samfunnsproblem i kjølvannet av den, da temaet var høyaktuelt. Tahir omtaler Behns bortgang som et skille mellom hvordan mediene omtalte selvmord før og nå. Hun benytter situasjonen til å få frem noe hun har sittet inne med lenge og ville ha fokus på, og dette ble rett tidspunkt å ta det opp for å få størst mulig fokus. Situasjonen er med på å fremheve viktigheten av teksten.

Publikum

Publikum for denne teksten er spesielt de som leser Aftenposten, men også alle som er interessert i Ari Behns selvmord og selvmordsdebatten generelt. Aftenposten er en av landets største aviser (Mediebedriftene, 2020), og det de skriver om får nasjonal dekning. Teksten er ikke bare rettet mot «vanlige folk», men også mot politiet og mediene selv der Tahir beskriver deres samfunnsrolle og viktigheten av åpenhet rundt selvmord.

Påtrengende problem

Det teksten formulerer som et problem som må gjøres noe med, er at det er for lite åpenhet om selvmord i samfunnet. Tesen, eller hovedpåstanden, til Tahir er at det er bra at selvmord får mer offentlig oppmerksomhet fordi åpenhet om selvmord bidrar til handling slik at vi kan forebygge og øke bevisstheten rundt selvmord som samfunnsproblem. Behns død fikk mye oppmerksomhet i mediene nettopp fordi det var et selvmord, og Tahir er positiv til dette og oppfordrer til mer av denne åpenheten fremover.

Logos

Logos bruker fornuften i argumentene til å overtale leserne om retorens synspunkt. Jeg bruker Toulmins argumentasjonsmodell for å analysere logosargumentasjonen Tahir har brukt i artikkelen. Samlet sett kan vi si at Tahir er positiv rundt åpenheten om Ari Behns selvmord, men i analysen skal jeg gå nærmere inn på hvilke argumenter hun bruker for å få frem nettopp det. Tahirs tese i denne teksten er delt opp i to hovedpåstander: det er bra at selvmord får mer offentlig oppmerksomhet, og åpenhet om selvmord og viktig for å bryte tabuer og fordommer.

Jeg tar for meg den første påstanden først: det er bra at selvmord får mer offentlig oppmerksomhet. Den kan beskrives som en argumentrekke der flere sideordnede belegg støtter opp om samme påstand. Den største forskjellen i argumentene kan derfor komme i hjemmelen, en generell regel eller prinsipp som ligger til grunn for argumentet.

Argumentrekken til Påstand 1 ser slik ut:

Påstand 1	Det er bra at selvmord får mer offentlig oppmerksomhet.
Belegg 1	Åpenhet i mediene kan også bidra til å øke bevisstheten omkring selvmord og synliggjøre et alvorlig samfunnsproblem.
Hjemmel 1	Det er medienes ansvar å skrive om samfunnsproblemer.
Ryggdekning	Manglende omtale fra mediene gir inntrykk av at det er et privat anliggende og ikke et samfunnsproblem.

Figur 2

Påstand 1	Det er bra at selvmord får mer offentlig oppmerksomhet.
Belegg 2	Ved å være åpen om at det er snakk om selvmord, eller mistanke om selvmord, kan mediene bidra til nøktern informasjon om det som har skjedd og unngå rykter.
Hjemmel 2	Folk bør få pålitelig informasjon om samfunnsproblemer.

Figur 3

Belegg 1 legger altså vekt på medienes samfunnsansvar. Mediene har ansvar for å holde befolkningen opplyst om ting som skjer og som kan ha en betydning for samfunnet. Dette belegget kommer allerede i første avsnitt i teksten og henviser også til tekstens overskrift og hovedtema. Statistikken Tahir henviser til fra både Folkehelseinstituttet og Verdens

helseorganisasjon (WHO) tilsier at selvmord er et stort samfunnsproblem og derfor er det også naturlig at mediene skriver om det, selv om tradisjonen har vært å ikke nevne det før endringene i VVP i 2006. Etter endringene kom er det ikke forbud mot å nevne selvmord lenger, og ifølge Tahir må mediene tørre å ta det samfunnsansvaret. At selvmord får mer offentlig oppmerksomhet er positivt for åpenheten fordi mediene kan øke bevissthet og synliggjøre samfunnsproblemer.

I Belegg 2 mener Tahir at det er viktig at selvmord får mer offentlig oppmerksomhet fordi åpenhet fører til mer pålitelig informasjon om selvmord, som igjen kan bidra til å unngå ryktespredning. Derfor er det viktig at mediene er bevisste sin samfunnsrolle og formidler pålitelig informasjon om samfunnsproblemer slik folk forventer at de skal. Dette belegget følger Belegg 1 og kommer i andre avsnitt av Tahirs tekst. Argumentrekken for derfor en naturlig oppbygging.

Tredje belegg i argumentrekken er:

Påstand 1	Det er bra at selvmord får mer offentlig oppmerksomhet.
Belegg 3	Åpenhet kan bidra til handling slik at vi som samfunn kan forebygge selvmord.
Hjemmel 3	Selvmord er negativt og må forebygges.
Ryggdekning	Det er lettere å forebygge selvmord når det ikke lenger ses på som et privat anliggende, men i aller høyeste grad et alvorlig samfunnsproblem.

Figur 4

Både Belegg 3 og Hjemmel 3 understreker viktigheten av å forebygge selvmord. Selvmord er noe negativt vi som samfunn vil prøve å unngå at skjer. Åpenhet er derfor bra fordi mer offentlig oppmerksomhet kan bidra til selvmordsforebygging. Dette belegget finner vi helt i slutten av Tahirs tekst. Ved å henvise til overskriften og hovedtemaet i teksten igjen, skaper hun en helhet i teksten og sirkelen er sluttet.

Påstand 2 går mer spesifikt på hva denne åpenheten har å si for språkbruken vår:

Påstand 2	Gjennom åpenhet utvikler vi et språk for det som er vanskelig.
-----------	--

Belegg 1	Vi trenger å lære hvordan vi skal snakke om psykisk helse og livsmestring.
Hjemmel 1	Man må kunne snakke om problemer for å kunne løse dem.
Ryggdekning	Åpenhet om selvmord viktig for å bryte tabuer og fordommer.

Figur 5

Påstand 2	Gjennom åpenhet utvikler vi et språk for det som er vanskelig.
Belegg 2	Mens fysisk helse anses som en objektiv sannhet, og noe som er påført utenfra, anses psykisk helse for å være subjektiv og selvforskyldt.
Hjemmel 2	Åpenhet om psykisk helse må normaliseres på samme linje som med fysisk helse.
Ryggdekning	Fortsatt er det lettere å snakke om et brukket ben enn hvordan vi har det psykisk.

Figur 6

Tahir mener at fysisk helse er lettere å snakke om og mer akseptert å være åpen om enn psykisk helse. Det er problematisk å holde noe inne eller ikke ha et språk for det til å uttrykke seg, for åpenhet om problemer er sentralt for å kunne løse dem. Åpenhet rundt psykisk helse kan forebygge selvmord ved å utvikle et språk for det som er vanskelig. Det kan bidra til å normalisere samtaler om psykisk helse, og dermed også fordrive tabuer og fordommer folk måtte ha rundt dette. Begge disse beleggene er hentet fra samme avsnitt mot slutten av teksten der Tahir omtaler selvmord som noe som er vanskelig å snakke om, hva grunnene kan være til det, og hvordan åpenhet kan bidra til å forebygge selvmord og normalisere det å snakke om å ha det vanskelig.

Påstand 3	Jeg håper åpenhet om selvmord bidrar til handling.
Belegg	Som samfunn kan vi forebygge selvmord på samme måte som vi har klart å forebygge trafikkdødsfall.
Hjemmel	Selvord kan forebygges via handling.

Figur 7

Påstand 3 avslutter hele artikkelen med at Tahir håper at åpenhet om selvmord bidrar til handling. Hun mener at i tillegg til mediens ansvar er det også samfunnets ansvar generelt å forebygge selvmord. Forebygging skjer ved handling, men for å handle trenger samfunnet åpenhet så de får innsyn i og informasjon om problemene rundt selvmord.

Tahirs argumentasjonen er åpen og lett og følge med på. Det er lite som sies implisitt, alle påstander støttes oppunder av forklaringer og teorier. Når det kommer til hjemmeler, eller normer, regler og prinsipper, bruker Tahir i stor grad allment aksepterte normer der det finnes få gjendrivelsler (innvendinger); de aller fleste er enige i at selvmord er negativt og bør forebygges. Teksten «Selvmord er ikke lenger en privatsak» (Tahir, 2020) er positiv til åpenheten rundt selvmord i etterkant av Ari Behns dødsfall og oppfordrer til mer åpenhet.

Dette støttes av argumentene hun fremstiller:

- At selvmord får mer offentlig oppmerksomhet er positivt for åpenheten fordi mediene kan øke bevissthet og synliggjøre samfunnsproblemer.
- Åpenhet fører til mer pålitelig informasjon om selvmord, som igjen kan bidra til å unngå ryktespredning.
- Åpenhet er bra fordi mer offentlig oppmerksomhet kan bidra til selvmordsforebygging.
- Åpenhet er bra fordi den er viktig for å utvikle språk for det som er vanskelig å snakke om, som igjen vil hjelpe med å bryte tabuer og fordommer og å normalisere det å ha det tungt i blant.
- Åpenhet om selvmord bidrar til handling (som kan forebygges).

Etos

Etos og logos henger sammen, og en av grunnene til at Tahir virker overbevisende er fordi hun virker opplyst og kunnskapsrik fordi hun refererer til forskning og statistikk. Vi vurderer ikke bare det som blir sagt, men også hvem som sier det (Kjeldsen, 2017, s. 118). I artikkelen i Aftenposten står Tahir beskrevet som jurist og journalist. Leser man Aftenposten ofte har man kanskje fått med seg at hun er fast spaltist og skriver mange meningsinnlegg for avisen. Vi kan derfor si at Tahir har høy forstandighet fordi hun viser kunnskap og kompetanse. Hun har også god karakter og velvilje fordi hun engasjerer seg for en god sak og for interessene til personer som har det vanskelig. Hun tar opp et samfunnsproblem og ser hvordan åpenhet om selvmord kan være viktig for etterlatte og for å øke bevisstheten i befolkningen, altså hvem

som helst som leser dette meningsinnlegget. Tahir fremstår også som autentisk fordi hun virker engasjert i saken ved å dele av egne erfaringer («da jeg gikk på ungdomsskolen», «jeg forsto ikke», «jeg håper») og å henvise til forskning som hun har satt seg inn i. I sum gjør dette at det gjør det enklere å stole på henne og at det hun argumenterer for er riktig.

Patos

Selv mord er i seg selv et følsomt tema, og man kan derfor argumentere for at hele teksten bygger på patosargumentasjon. Kombinasjonen av tema og publikasjonstidspunkt spiller også på patos fordi teksten hadde potensialet til å ha stor følelsesmessig innvirkning på folk i en vanskelig tid med selvmord i fokus. Vi blir sterkere påvirket av hendelser som er tett på oss i tid (Kjeldsen, 2017 s. 308). Likevel taler argumentasjonen i Tahirs tekst primært til fornuften, og mindre til følelsene.

Teksten er likevel ikke helt uten sport av patos. Tahir bruker negativt ladde ord i forbindelse med selvmord, både for å understreke det folk flest gjerne forbinder med det, men også fordi hun selv vil bidra til åpenhet og å sette ord på ting som er vanskelig for å normalisere; «stigma», «skam», «tabuer», «fordommer», «tungt» og «vanskelig». Dette gjør at vi igjen blir påminnet på hvor fælt selvmord er og at det er et samfunnsproblem vi burde ta tak i for å i større grad slippe å føle det sånn.

«En nasjonal katastrofe»

Innledning

«En nasjonal katastrofe» (2020) er en kommentar skrevet av politisk redaktør Lars M. J. Hansen og er publisert i Romerikes Blad lørdag 4. januar 2020. Også hans tekst handler om viktigheten av åpenhet rundt selvmord og mediens samfunnsansvar ved å ikke tie denne «massedøden» ihjel.

Den retoriske situasjonen

Kairos

Også denne teksten ble publisert dagen etter Behns begravelse. Temaet var høyaktuelt for å sette fokus på selvmord som samfunnsproblem. Hansen benyttet seg av denne situasjonen for å få størst mulig fokus på sin tekst og relevansen av den.

Publikum

Siden denne teksten er publisert i en lokalavis, vil publikum hovedsakelig være folk som bor i dette området. Romerikes Blad er en dagsavis som kommer ut i Lillestrøm i Viken og er i 2020 regnet som Norges niende største avis (Mediebedriftene, 2020). Derfor kan vi si at teksten antakelig også er ment for flere lesere enn bare dem som bor i Romerike.

Påtrengende problem

Også i denne teksten er problemet det må gjøres noe med at det er for lite åpenhet om selvmord i samfunnet. Tesen, eller hovedpåstanden, til Hansen er at selvmord er et stort samfunnsproblem og at åpenhet rundt dette er viktig for å forebygge. Hansen fremstiller også en tese om at alle har et ansvar, både mediene og enkeltmennesket, for bry seg om hverandre og fortrenge ensomhet.

Logos

Hansen fremstår som positiv til åpenheten rundt Ari Behns selvmord, og i analysen skal jeg gå nærmere inn på hvilke argumenter hun bruker for å få frem nettopp det. De to tesene hans gjenspeiles i to hovedpåstander: mediene må skrive om selvmord og ikke tie, og åpenhet om selvmord er viktig for å forebygge.

Den første påstanden er en argumentrekke der flere sideordnede belegg støtter opp om samme påstand. Første belegg i argumentrekken ser slik ut:

Påstand 1	Åpenhet rundt slike tragedier er et viktig bidrag i den forebyggende kampen.
Belegg 1	Åpenhet bidrar til aksept for å snakke.
Hjemmel 1	Selvmord er vanskelig å snakke om.
Ryggdekning	I dag forteller vi i langt større grad om de tragiske historiene og de etterlatte etter endringene i VVP.
Gjendrivelse	Ikke alle etterlatte vil være åpne om selvmord i offentligheten, og det må vi respektere.

Figur 8

I det første belegget argumenteres det for at åpenhet bidrar til aksept for å snakke, være det seg selvmord eller noe annet. Selvmord er vanskelig å snakke om, men vi ser i dag en økende tendens til åpenhet, blant annet etter revideringen av VVP i 2006. Åpenhet rundt selvmord er viktig for å bidra til aksept for å ha det vanskelig. Likevel må man også huske å respektere de etterlatte som ikke har lyst til å være åpne om selvmord i offentligheten. Både denne påstanden og belegget innleder det første av to avsnitt i teksten «En nasjonal katastrofe» (Hansen, 2020) og sparker i gang argumentasjonen.

Det andre belegget fokuserer mer på psykisk helse og samhold:

Påstand 1	Åpenhet rundt slike tragedier er et viktig bidrag i den forebyggende kampen.
Belegg 2	Å bære på de mørke tankene helt alene er ikke til å holde ut.
Hjemmel 2	Selvmordstanker blir lettere å bære hvis man kan dele dem med andre.

Figur 9

Her argumenteres det for at lukkethet og å fortrenge vanskelige følelser og bære på mørke tanker alene ikke er til å holde ut. Vi trenger å dele dette med noen. Åpenhet er derfor bra fordi det kan virke forebyggende og forhindre fremtidige selvmord. Belegg 2 kommer også i tekstens første avsnitt og følger Belegg 1. Begge beleggene er derfor en naturlig del av argumentrekken til Påstand 1.

Påstand 2 handler i større grad om mediene:

Påstand 2	Mediene må skrive om selvmord og ikke tie.
Belegg	Selvmord er et gedigent samfunnsproblem.
Hjemmel	Det er medienes ansvar å skrive om samfunnsproblemer.

Figur 10

Også Hansen argumenter for at mediene har et stort samfunnsansvar for å ta opp samfunnsproblemer som selvmord. Mediene har tradisjonelt bidratt med å begrense åpenheten fordi man ikke skulle skrive om selvmord. Nå er derimot retningslinjene annerledes og det

forventes at mediene er sitt ansvar bevisst. Eksplisitt i teksten sier Hansen at «Det ville vært en unnlattessynd om mediene tiet i hjel massedøden», men jeg har rekonstruert denne påstanden ved å snu på den til å bli «Mediene må skrive om selvmord og ikke tie» siden det er det han implisitt sier. Påstanden blir også tydeligere slik. Det at mediene skriver om selvmord gjør at folk får større kunnskap om det som skjer i samfunnet istedenfor at de lever i lykkelig uvitenhet om hvor mange som tar selvmord hvert år. Åpenheten er bra fordi den gjør oss oppmerksomme på selvmord som samfunnsproblem. «En nasjonal katastrofe» (Hansen, 2020) er en relativt kort tekst, og Påstand 1 kommer derfor omtrent midt i teksten og innleder tekstens andre avsnitt.

Hele teksten avsluttes med Påstand 3:

Påstand 3	Vi må bry oss mer om hverandre.
Belegg	Å snakke med noen – å ha menneskelig kontakt – er uvurderlig.
Hjemmel	Å vise at man bryr seg kan forebygge selvmord.
Ryggdekning	Å fortrenge ensomhet vil over tid styrke den mentale folkehelsen.

Figur 11

Her argumenterer Hansen for at åpenhet, altså å snakke med noen, er viktig fordi det kan fortrenge ensomhet, styrke den mentale folkehelsen og dermed forebygge selvmord. Alle har et ansvar for bry seg om hverandre.

Som Tahir bruker også Hansen i stor grad allment aksepterte normer, regler eller prinsipper som sine hjemler i argumentasjonen. Det er få innvendinger, bortsett fra at han også har tatt hensyn til at ikke nødvendigvis alle etterlatte er komfortable med å være åpen om selvmord selv om de kanskje ser samfunnsnytt i det. Vi må respektere at selvmord er et sensitivt tema som lenge har vært tabu, og derfor kan vi ikke tvinge folk til åpenhet hvis ikke de er komfortable med det. Teksten «En nasjonal katastrofe» (Hansen, 2020) er positiv til åpenheten rundt selvmord i etterkant av Ari Behns dødsfall og oppfordrer til mer åpenhet.

Dette støttes av disse argumentene:

- Åpenhet rundt selvmord er viktig for å bidra til aksept for å ha det vanskelig.
- Åpenhet er bra fordi det kan virke forebyggende og forhindre fremtidige selvmord.
- Åpenheten er bra fordi den gjør oss oppmerksomme på selvmord som samfunnsproblem.

- Åpenhet er viktig fordi det kan fortrenge ensomhet og styrke den mentale folkehelsa.

Etos

Lars M. J. Hansen er politisk redaktør i Romerikes Blad. Som politisk redaktør er han medansvarlig for hvilket innhold som blir publisert i avisen, og det forventes at han har ekstra kunnskap om både medie-Norge og politikk. Vi kan derfor si at han for så vidt har høy forstandighet når det gjelder å vurdere mediens samfunnsansvar, men det er ikke noe som tilsier at han har ekstra kunnskap om selvmord som tema. Han holder fokuset på mediens praksis, men viser i liten grad til forskning og statistikk. Han kan derfor sies å ha en middels høy forstandighet totalt sett. Vi kan derimot si at han overbeviser med sin gode karakter fordi han er bevisst mediens samfunnsansvar og vil at mediene i enda større grad skal tørre å omtale de vanskelige tingene. Hansen viser også velvilje ved å ikke bare kreve mer åpenhet, men også ved å ha forståelse for de etterlatte som kanskje ikke vil være åpne om det. Han oppfordrer oss alle til å bry oss mer om hverandre, og det viser stor velvilje og interesse for lesernes behov og ønsker. Hansen fremstår også som autentisk ved at han inkluderer noen av sine egne tanker og meninger i teksten, som «det finnes intet romantisk ved å ta sitt eget liv ...» og «det er trist, men også fint».

Patos

Igjen spiller kombinasjonen av tema og publikasjonstidspunkt på patos fordi teksten hadde potensialet til å ha stor følelsesmessig innvirkning på folk i en vanskelig tid med selvmord i fokus. Hansen spiller også på folks følelser ved å bruke sterkt negativt ladde ord som «selvdrap», «katastrofe», «mørke tanker», «frykt», «fare», «synd», «lik», «massedød», «trist», «samfunnsproblem», «tabu» og «ensomhet». Det er ord mange forbinder med selvmord, og ordvalgene bidrar til å få leseren til å forstå hvor trist selvmord er og hvor viktig det er å prøve å gjøre noe med det. Ordene er sterkere ladet enn Tahir sine ord i «Selvmord er ikke lenger en privatsak» (Tahir, 2020), og spiller derfor også mer på patos. Hansen tar også et oppgjør med eufemismer som «funnet død» og «døde brått». De fleste vet at det ofte betyr at dødsårsaken var selvmord, men det å faktisk skrive svart på hvitt at det var selvmord gjør at man tar det enda mer inn over seg. Som nevnt avslutter også hele artikkelen med en oppfordring om at vi må bry oss mer om hverandre og at menneskelig kontakt er «uvurderlig». Dette spiller også på patos og folks samvittighet – hvis å bry seg om hverandre

kan være med på å forebygge selvmord, er det det samme som å si at å ikke bry seg er medvirkende til at folk faktisk tar selvmord.

Både «Selvmord er ikke lenger en privatsak» (Tahir, 2020) og «En nasjonal katastrofe» (Hansen, 2020) er positive til åpenheten og den offentlige oppmerksomheten rundt Ari Behns selvmord. Begge mener at denne åpenheten er et viktig steg i riktig retning for å forebygge flere selvmord. De to neste tekstene har et annet syn på saken og er kritiske til åpenheten rundt selvmordet i mediene.

«Sviktet mediene Ari Behn, igjen?»

Innledning

«Sviktet mediene Ari Behn, igjen?» (2020) er et debattinnlegg publisert i Vårt Land tirsdag 14. januar 2020. Teksten er skrevet av kjendismanager Erland Bakke og handler om at han er kritisk til pressens dekning av Ari Behns selvmord.

Den retoriske situasjonen

Kairos

Denne teksten ble publisert 14. januar 2020, altså omtrent to uker etter begravelsen til Ari Behn. Temaet var i aller høyeste grad fortsatt relevant etter et par uker – det er fortsatt relevant nå nesten et år senere. Det er heller ikke sikkert Bakke hadde tenkt å publisere noe debattinnlegg i det hele tatt, men at han først begynte å reagere på mediedekningen etter Behns begravelse. Ved å vente fikk han et mer utfyllende bilde av mediedekningen enn de som publiserte noe rett etter dødsfallet eller begravelsen. Bakke var misfornøyd med det han så og valgte å publisere et kritiserende debattinnlegg før den verste stormen hadde lagt seg og folk fortsatt hadde dødsfallet og debatten friskt i minne.

Publikum

Teksten er publisert i Norges største kristne dagsavis, Vårt Land. Avisen er riksdekkende, men vi kan anta at leserne hovedsakelig er kristne eller følger kristne verdier. Det er interessant at Bakke valgte å publisere det kritiske innlegget sitt i nettopp denne avisen, for kristne er ofte forbundet med å være konservative. Det er nok i denne avisen Bakke vil finne flest meningsfeller. Han mener ikke nødvendigvis at selvmord ikke skal snakkes om, men han

er uenig i måten det ble gjort rundt Ari Behns dødsfall og er redd pressen tok forhastede slutninger.

Påtrengende problem

Problemet det må gjøres noe med i denne teksten er at mediene ikke alltid følger VVP. Tesen til Bakke er at mediene må grundig gå i seg selv og undersøke om de har oppfylt sin rolle og levd opp til sitt samfunnsansvar etter mediedekningen av Ari Behns selvmord.

Logos

Bakke er negativ til åpenheten rundt Ari Behns selvmord i mediene, og i analysen skal jeg gå inn på argumentene som viser hvorfor.

Påstand 1 går på medienes samfunnsrolle:

Påstand 1	I etterkant av Ari Behns selvmord bør mediene drive selvransakelse hvor de grundig vurderer sin rolle.
Belegg	Mediene handlet forhastet uten nok hensyn til de etterlatte, og har bidratt til å spre et falskt bilde av Ari Behn både før og etter hans død.
Hjemmel	Hvis man har brutt VVP bør man foreta en evaluering.

Figur 12

Denne påstanden er tekstens overordnede påstand som både åpner og avslutter hele artikkelen og setter tonen for de resterende argumentene. Ifølge Bakke har ikke mediene gjort jobben sin med å følge VVP, og derfor har de heller ikke oppfylt sin samfunnsrolle. Mediernes samfunnsrolle står beskrevet i VVP, og derfor må de gå i seg selv og vurdere om de i fremtiden kan gjøre endringer for å ikke bryte med denne igjen. Bakke mener mediene var for raskt ute med å omtale Ari Behns selvmord, og at de ikke tok nok hensyn til de etterlatte. Åpenheten i mediene blir derfor vurdert som negativ fordi mediene ikke tok nok hensyn til retningslinjene i VVP.

Dette støttes videre oppunder i Påstand 2 der Bakke går nærmere inn på hvilke deler av VVP han mener pressen har brutt. Disse argumentene blir stilt som spørsmål av Bakke i teksten og

fremsettes derfor med en viss forsiktighet. I figurene vises dette ved å inkludere argumentets styrkegrad som mulig sannsynlig:

Påstand 2	Mediene brøt VVP.
Styrkegrad	Muligens.
Belegg 1	Mediene viderebrakte informasjon fra folk som var i sjokk.
Hjemmel 1	VVP sier at man ikke skal intervju folk i sjokk.

Figur 13

Påstand 2	Mediene brøt VVP.
Styrkegrad	Muligens.
Belegg 2	Det var unødvendig av mediene å omtale dødsårsaken.
Hjemmel 2	VVP sier at man skal unngå omtale ved selvmord som ikke er nødvendig for å oppfylle allmenne informasjonsbehov

Figur 14

Påstand 3 er en argumentrekke med sidestilte belegg som går på mediens omtaler av Ari Behn:

Påstand 3	I etterkant av Ari Behns selvmord bør mediene beklage sin dekning av Ari Behns liv og død.
Belegg 1	I hundrevis av saker har mediene gjort narr av Ari, som da han falt på ski eller spekulerte i hvorvidt kongen måtte drikke ekstra mye under Aris bryllupstale.
Hjemmel 1	Mediene skal være objektive og nyanserte.
Ryggdekning	Ari Behn passet ikke inn i hva redaktører og journalister mente var sømmelig for en kongelig da Ari giftet seg med prinsessen.

Figur 15

Påstand 3	I etterkant av Ari Behns selvmord bør mediene beklage sin dekning av Ari Behns liv og død.
Belegg 2	Bildet mediene skapte av Ari samsvarte ikke med hvem Ari var.
Hjemmel 2	Mediene skal formidle korrekt informasjon.
Ryggdekning	Mediene har lenge visst at Ari har hatt tunge tanker.

Figur 16

Påstand 3 er en naturlig oppfølger til Påstand 1 og nevnes også både i artikkelens begynnelse og slutt. Begge beleggene i Påstand 3 argumenterer for at gjennom hele Ari Behns offentlige liv har mediene gjort narr av og skapt et feil bilde ham fordi han ifølge dem ikke passet inn i kongefamilien. Behn har også vært åpen i mediene om sine tunge tanker tidligere, men ifølge Bakke har mediene ignorert dette og skapt et bilde av Behn som ikke samsvarte med hvem han egentlig var. Åpenheten i mediene blir derfor vurdert som negativ av Bakke fordi mediene var for subjektive og fokuserte på et ensidig bilde av Behn.

Påstand 4 går på konsekvensene denne vinklingen kan ha:

Påstand 4	Mediedekningen av Ari Behns selvmord kan ha bidratt til en smitteeffekt.
Styrkegrad	Sannsynlig.
Belegg	Mediene gir mye positiv omtale av Behn og begravelsesgjestene.
Hjemmel	Positiv omtale i mediene gir smitteeffekt.
Ryggdekning	Ari blir genierklært som kunstner gjennom fokuset på selvmordet. Mediene legitimerer selvmord når vi får «rød løper-tendenser» foran kirken der kjendiser blir intervjuet i timevis før ankomsten til en begravelse.

Figur 17

Denne påstanden kommer midt ute i teksten. Den fungerer som et bindeledd mellom de to andre påstandene som markerer begynnelsen og slutten på teksten. I Påstand 4 er fokuset på smitteeffekt. Ifølge Bakke er det sannsynlig at positiv omtale rundt Ari Behns selvmord i mediene kan ha bidratt til en smitteeffekt. Både genierklæringen av Behn som kunstner og kjendisintervjuer utenfor Behns begravelse som ga assosiasjoner til prisutdelinger og andre rød løper-arrangementer bidro til en smitteeffekt. Åpenheten i mediene blir derfor vurdert som negativ fordi den kan bidra til en smitteeffekt.

Også Bakkes argumentasjon baserer seg på allment aksepterte hjemler. Det er derfor ingen gjendrivelser til argumentene. Hjemlene om mediens samfunnsansvar når det kommer til åpenheten rundt selvmord er slående lik Tahirs, men Bakke er negativ til denne åpenheten. Dette støttes av argumentene hans:

- Åpenheten i mediene blir vurdert som negativ fordi mediene ikke tar nok hensyn til retningslinjene i VVP.
- Åpenheten i mediene blir vurdert som negativ fordi mediene var for subjektive og fokuserte på et ensidig bilde av Behn.
- Åpenheten i mediene blir vurdert som negativ fordi den kan bidra til en smitteeffekt.

Etos

I artikkelen står Bakke beskrevet som manager, men det står ingenting om hvem han er manageren til. Er han manageren til Ari Behn eller noen andre? Om man ikke har kjennskap til Bakke på forhånd blir det derfor vanskelig å få noe særlig inntrykk av hans innledende etos. Han har derimot god kontroll på VVP, så man kan si at han har høy forstandighet. Bakkes har også høy karakter fordi han er så tydelig på medienes samfunnsansvar og hvilke konsekvenser det kan få hvis ikke mediene gjør jobben sin. Han har også høy velvilje fordi han gjennom hele teksten refererer til Behn sine etterlatte og setter spørsmål ved om de har blitt godt nok ivaretatt etter selvmordet. Bakke uttrykker også omsorg for andre ved at han er bekymret for selvmordsomtalenes smitteeffekt blant befolkningen, altså leserne. Han fremstår derimot ikke som veldig autentisk. Bakke gir lite av seg selv annet enn et lite innblikk i sin egen kritiske tankegang ved å stille en lang rekke retoriske spørsmål han ikke gir svar på i teksten. Det er så godt som ingen tegn til hvem Bakke «egentlig er», noe som ikke bidrar til å skape en relasjon til leseren. Det gjør dermed at Bakke virker mindre overbevisende.

Patos

Bakkes tekst taler hovedsakelig til fornuften og mindre til følelsene. Det er blant annet få verdiladde ord. Selve temaet selvmord er jo negativt, så naturlig nok er det noen ord i teksten som er mer negative, som «dødsfall», «sjokk», «smitteeffekt» og «selvmord». De er midlertidig ikke brukt for å spesielt påvirke følelsene til leserne, men heller for å beskrive det som har skjedd på en nøytral måte. Den sterkeste bruken av patos i teksten finner vi i innledningen: «Julen vil aldri bli den samme for de tre jentene, alle under 18 år, som mistet sin pappa, sin klippe, sin veileder.» Alle forstår at det er vanskelig å miste faren sin i ung alder, spesielt når dødsårsaken var selvmord. Bakke omtaler også Ari Behn konsekvent ved fornavn. Dette gjør at man føler en større nærhet til ham og er med på å menneskeliggjøre ham istedenfor å distansere seg til at han bare er noen man leser om i mediene. Ari Behn er ikke bare et tall eller en statistikk, men et ekte menneske og noens far, bror, sønn og så videre.

I resten av artikkelen er patos noe mer implisitt. Bakke stiller spørsmål ved hvilke vurderinger mediene har gjort når de, etter hans mening, ikke har tatt hensyn til at etterlatte er i sjokk og har sviktende dømmekraft. Han mener heller ikke de har fulgt VVP når de har «vært nådeløse» mot prinsesse Märthas kjæresten, og oppfordrer mediene til selvransakelse. Ordet selvransakelse antyder at mediene har gjort noe galt og bør ha dårlig samvittighet og skamme seg for det. Mediene erkjenner dette og bekrefter at de har skapt et bilde av Ari som ikke samsvarer med hvem han var, både før og etter hans død. De er skamfulle over å ikke ha gjort jobben sin med å følge VVP som journalister og redaktører. Det at mediene erkjenner feil kan gjøre at leseren blir mer på Bakkes side fordi de føler at anklagelsene han kommer med er sanne.

Teksten er også full av retoriske spørsmål som Bakke nødvendigvis ikke svarer på, men lar henge litt i luften. Effekten av dette bidrar til å engasjere leserne fordi de må trekke konklusjoner selv. Spørsmålene kan også oppfattes som ledende fordi de kan bidra til å legge ord i munnen på leseren.

«Det har i liten grad handlet om hva han slet med»

Innledning

«Det har i liten grad handlet om hva han slet med» (Hoem, 2020) er et debattinnlegg publisert i Dagsavisen tirsdag 7. januar, uken etter Ari Behns begravelse. Teksten er skrevet av den 24 år gamle poeten, forfatteren og skribenten Liv Christine Hoem og handler om at hun er kritisk til mediedekningen av Ari Behns selvmord.

Den retoriske situasjonen

Kairos

Det er naturlig at denne teksten kommer kort tid etter Ari Behns begravelse ettersom den blant annet omtaler Mauds tale i begravelsen. Hovedfokuset er likevel på perioden mellom dødsfallet og begravelsen og all mediedekningen som skjedde i denne perioden; roser, lystening, fakkeltog, markeringer, og så videre. Ved å vente noen dager etter begravelsen var temaet fortsatt relevant, men den verste mediestormen hadde nok lagt seg noe slik at Hoems innlegg hadde større sannsynlighet for å stikke seg frem og bli lest.

Publikum

Dagsavisen er en av Norges største aviser som hovedsakelig gis ut i Oslo. Nå kan den selvfølgelig også leses digitalt, så artikkelen ligger tilgjengelig for alle som vil lese den og er interessert i Ari Behn eller selvmordsdebatten eller begge deler. Det er ingenting i artikkelen som tilsier at den er skrevet for en bestemt målgruppe, men henvender seg heller til alle lesere ved å si ting som «når vi sier ...», «vi må ha handling» og «vi må alle bli flinkere».

Påtrengende problem

Problemet det må gjøres noe med i denne teksten er at mediene må ha riktig fokus i selvmordsaker. Tesen til Hoem er at mediene i liten grad har fokusert på hva Ari Behn har slitt med, men heller bedrevet en hyllest som kan føre til smitteeffekt.

Logos

Hoem er hovedsakelig negativ til åpenheten rundt Ari Behns selvmord i mediene, og i analysen skal jeg gå inn på argumentene som viser hvorfor.

Påstand 1 handler om smitteeffekt:

Påstand 1	Den massive omtalen av Ari Behns selvmord har bidratt til en smitteeffekt.
Styrkegrad	Antakelig.
Belegg	Tre personer jeg vet om har tatt livet sitt etter Ari Behn.
Hjemmel	Hvis medieomtalen har smitteeffekt, vil man se at flere tar livet sitt i tiden etterpå.
Ryggdekning	Statistisk sett er det litt for mange selvmord i løpet av to uker.

Figur 18

Selve påstanden kommer omtrent midt i artikkelen og innleder andre del. Belegget finnes derimot både helt i starten av teksten og en gang til rett før påstanden nevnes. Hoem mener at den massive medieomtalen av Ari Behns selvmord har hatt en smitteeffekt fordi hun selv kjenner tre personer som har tatt selvmord de siste to ukene siden Behns dødsfall ble kjent. Hun mener det er for mange til å ignorere at det kan ha en sammenheng med medieomtalen av Behns selvmord. Ifølge Hoem er derfor åpenheten negativ fordi den fører til smitteeffekt.

Påstand 2 går på at selvmordsomtalen ikke nødvendigvis utelukkende er negativt:

Påstand 2	Kongehusets åpenhet om Ari Behns selvmord har gjort det enklere å snakke om selvmord.
Belegg	Spesielt etter Maud Angelicas sterke og vakre tale i farens begravelse hvor hun var åpen om at faren hadde vært langt nede og psykisk syk i lang tid før selvmordet.
Hjemmel	Det er lettere å være åpen om selvmord når man også er åpen om mulige bakenforliggende årsaker.
Ryggdekning	Maud Angelica klarte å gi et mye mer nyansert bilde rundt Ari Behns dødsfall enn den generelle mediedekningen forut for begravelsen.

Figur 19

Denne påstanden kommer helt i starten av teksten etter vi har blitt introdusert til Hoems egne erfaringer med medieomtalen av Ari Behn. Hoem er ikke utelukkende negativ til åpenheten i mediene, men ser både de positive og negative sidene selvmordsomtalen kan ha. Hun er spesielt positiv til Mauds tale fordi den klarte å gi et mer nyansert bilde rundt Behns dødsfall enn mediens ensidige fremstilling. Åpenhet er derfor positivt, men kun hvis det blir gjort på riktig måte.

Påstand 3 er en argumentasjonsrekke der Hoem argumenterer for at hyllesten og den positive omtalen av Ari Behn ble en romantisert, glorifisert og farlig hyllest av hans selvmord:

Påstand 3	Hyllesten og den positive omtalen av Ari Behn ble en romantisert, glorifisert og farlig hyllest av hans selvmord.
Belegg 1	Hyllesten av Ari var endeløs hvor enn man snudde seg. Roser, lystenninger, fakkeltog, markeringer. Ord og minner fra hver en kjent og mindre kjent person i vårt langstrakte land, til forveksling lik reaksjonene etter 22. juli.
Hjemmel	Hvis man fokuserer på positive hendelser fremfor negative årsaker, romantiserer man selvmord.
Ryggdekning	Fokuset ble så stort på Ari at mange kan ha følt seg satt i skyggen av hans selvmord.

Figur 20

Påstand 3 følger rett etter Påstand 2 i teksten, og legger grunnlaget for de resterende argumentene. Hoem mener det har vært et alt for stort fokus på positiv omtale og hyllest av Ari Behn etter hans selvmord, og at dette kan være farlig fordi det romantisierer og glorifiserer selvmord. Hun nevner alt fokuset dødsfallet har fått, som fakkeltog, markeringer, roser og lystenning, og sammenlikner reaksjonene med reaksjonene etter terroraksjonen 22. juli. Åpenheten i mediene er derfor negativ fordi den får feil fokus.

Påstand 3	Hyllesten og den positive omtalen av Ari Behn ble en romantisert, glorifisert og farlig hyllest av hans selvmord.
Belegg 2	Det som mangler i den offentlige debatten er de potensielt negative konsekvensene av den positive oppmerksomheten Ari Behns selvmord fikk.
Hjemmel	Selvordsomtaler må være mer nyanserte for å hindre smitteeffekt.

Figur 21

Hoem savner nemlig et større fokus på de potensielle negative konsekvensene av denne positive oppmerksomheten. Som hun selv sier, kjenner hun flere som allerede har tatt livet sitt i etterkant av Behns selvmord, og hun mener det må ha en sammenheng. Medieomtalen kan også ha påvirket folk på andre måter, og ifølge Hoem er derfor åpenheten i mediene negativ fordi den er ensidig og ignorerer konsekvensene den positive oppmerksomheten kan ha.

Påstand 3	Hyllesten og den positive omtalen av Ari Behn ble en romantisert, glorifisert og farlig hyllest av hans selvmord.
Belegg 3	Omtalen av selvmordet har båret preg av å være romantisierende, og har i liten grad handlet om hva han slet med og hva som ledet opp til selvmordet.
Hjemmel	Selvordsomtaler må snakke mer om bakenforliggende årsaker.
Ryggdekning	Det har blitt for lite fokus på det å ha selvmordstanker og det å være nære å ta sitt eget liv.

Figur 22

I tillegg til å snakke om konsekvenser mener Hoem at mediene også må fokusere mer på årsaker. Som tittelen på teksten tilsier, har det i liten grad handlet om hva Ari Behn slet med og hva som ledet opp til selvmordet. Det har vært kjent at Behn har slitt med sin psykiske helse lenge, men det ble lite fokus i mediene på psykisk helse, selvmordstanker og det å være nære å ta sitt eget liv. Åpenhet om selvmord er derfor negativ hvis det ikke også er åpenhet om bakenforliggende årsaker.

Hoems argumentasjon, og derfor også hjemler, er i større grad enn de tre andre basert på egne erfaringer og meninger. Hun argumenterer for at åpenhet stort sett er negativt. Det støttes av disse argumentene:

- Åpenheten om Ari Behns selvmord i mediene er negativ fordi den fører til smitteeffekt.
- Åpenhet er positivt, men kun hvis det blir gjort på riktig måte.
- Åpenheten i mediene er negativ fordi den får feil fokus.
- Åpenheten i mediene er negativ fordi den er ensidig og ignorerer konsekvensene den positive oppmerksomheten kan ha.
- Åpenhet om selvmord er negativ hvis det ikke også er åpenhet om bakenforliggende årsaker.

Etos

Det blir ikke nevnt noe i artikkelen om hvem Hoem er, men ut ifra bildet av henne i starten av artikkelen og det at hun snakker om folk hun har gått på skole med, kan vi anta at hun er relativt ung, antakelig i starten av 20-årene. Det spiller derimot ikke så stor rolle hvem hun er, fordi hun gjennom hele teksten viser at hun har viktig kunnskap å formidle. Hun snakker av egen erfaring med både norsk psykiatri, helsevesen, skolevesen og ikke minst egne selvmordstanker- og forsøk og, mer nylig, venners selvmord i kjølvannet av Ari Behns selvmord. Hoem henviser også til forskning og VVP i setninger som «selvmord tar flere liv enn i trafikken» og «tidligere ble ikke selvmordsforsøk og selvmord omtalt i det hele tatt». Vi kan derfor si at Hoem har høy forstandighet fordi hun viser høy kunnskap og kompetanse.

Hun har også god karakter fordi hun setter spørsmålsteget ved mediens håndtering av Ari Behns dødsfall og konsekvensene av dette. Selvmord er et stort samfunnsproblem som Hoem har mye erfaring med og vil forhindre. Derfor har hun også god velvilje, fordi hun vil

forebygge flere selvmord. Hun påpeker mange av feilene hun mener norsk helse og psykiatri har, og kommer med forslag om ting som kan forbedres for å forebygge selvmord, som for eksempel flere lavterskeltilbud, helsepersonell tilstede på skolene og mer ressurser til Distriktpspsykiatriske sentere (DPS) og fastleger. Hun har selv opplevd at ikke disse løsningene fungerer som de skal, og vil hjelpe andre i fremtiden. I slutten av artikkelen oppfordrer hun også folk til å spørre andre hvordan de egentlig har det og henviser til diverse hjelpetelefoner fordi hun vil at folk skal bry seg om hverandre og søke hjelp.

Hoem oppleves også som veldig autentisk nettopp fordi hun deler av egne erfaringer. Med personlige uttalelser som «jeg har selv opplevd å bli avvist på Legevakten og psykiatrien da jeg trengte det som mest, og vet om mange som har opplevd det samme», «jeg har overlevd ti selvmordsforsøk», «jeg har vært inn og ut av psykiatrien i fem år» og «de av oss som har vært ute vinternetter før vet godt at selvmordstanker ofte kommer på grunn av komplekse og traumatiske situasjoner», overbeviser hun leseren om at hun er troverdig og ekte.

Patos

Teksten «Det har i liten grad handlet om hva han slet med» (Hoem, 2020) spiller hovedsakelig på følelser. Ikke bare deler Hoem av tunge erfaringer fra eget liv, men hun er heller ikke redd for å sette ord på ting som er vanskelig. Hun sier det som det er og bruker mange negativt ladde ord som spiller på følelser: «tatt livet sitt», «selvmord», «smitteeffekt», «selvmordstanker», «selvmordsforsøk», «alvorlig», «maktesløshet», «håpløshet», «mørket som hadde slukket lyset», «opprivende», «mange kan ha følt seg satt i skyggen og at de ikke var viktige nok», «vanskelig», «langt nede», «psykisk syk», «romantisert», «glorifisert», «farlig», «kompleks», «traumatisk», «uutholdelig», «smertefullt», «vondt», «en umulighet», «døden er eneste utvei», «depresjon», «en krise». Alle disse følelsesladde ordene gjør at leseren kan forstå sorgen og alvoret både i Behn sin sak og Hoem sine erfaringer bedre, og dermed også selvmord som et samfunnsproblem.

Flere av de samme tingene som overbeviser folk om Hoems kunnskap og troverdighet, spiller også på patos fordi hennes egne erfaringer er såpass alvorlige. Med setninger som «ventetidene til DPS er i mange tilfeller flere måneder lange», «jeg er sannelig ikke sikker på om det finnes hjelp og at det faktisk alltid finnes en utvei», «jeg har selv opplevd å bli avvist på Legevakten og psykiatrien da jeg trengte det som mest, og vet om mange som har opplevd

det samme» gjør at leseren selv kan føle på noe av den krisefølelsen og håpløsheten mange som sliter føler på. Det gjør det enklere å forstå Hoems argumentasjon om at mediene også må dekke denne siden av saken hvis de først skal omtale selvmord som samfunnsproblem.

Til slutt kommer hun med oppfordringen om at vi alle må være medmennesker og spørre hverandre om hvordan det egentlig går. Det spiller på leserens medfølelse og samvittighet, som igjen kan lede til en endring Hoem ønsker i samfunnet.

Oppsummering

Tekstene «Selvmord er ikke lenger en privatsak» (Tahir, 2020) og «En nasjonal katastrofe» (Hansen, 2020) er begge positive til åpenheten om Ari Behns selvmord i mediene. Tahir mener åpenhet kan bidra til handling som kan forebygge selvmord. De er begge enige i at åpenheten er positiv fordi det kan hjelpe oss å gjøre oss oppmerksomme på selvmord som samfunnsproblem, og det er igjen bra fordi det kan virke forebyggende mot fremtidige selvmord. I tillegg mener Tahir at åpenheten i mediene fører til mer pålitelig informasjon, og dermed mindre ryktespredning. Hansen supplerer med at åpenhet kan bidra til aksept for å ha det vanskelig, og åpenhet er derfor viktig fordi det kan fortrenge ensomhet og styrke den mentale folkehelsen. Tahir og Hansen fokuserer begge på at åpenheten om selvmord i mediene er bra for samfunnet og bidrar til at samfunnet blir et bedre sted å være.

Tekstene «Sviktet mediene Ari Behn, igjen?» (Bakke, 2020) og «Det har i liten grad handlet om hva han slet med» (Hoem, 2020) er derimot negative til åpenheten om Ari Behns selvmord i mediene. Bakke legger stor vekt på at mediene ifølge ham ikke har fulgt VVP. Begges hovedargument er at de er redd denne åpenheten rundt Behns selvmord kan føre til en smitteeffekt. De er også enige i at mediene har fokusert på et for ensidig bilde av hvem Behn var. Hoem er opptatt av å få frem at mediene har hatt feil fokus i saken. De må ha større fokus på både bakenforliggende årsaker som kan føre til at noen tar livet sitt, og konsekvensene selvmordsomtaler i mediene kan ha. Hoem er likevel ikke utelukkende negativ til selvmordsomtale i mediene generelt – hun roser både familien Behns åpenhet og Mauds tale – men hun mener fokuset i nettopp saken om Ari Behn har vært helt feil og har bidratt til en romantisering av selvmord.

Avslutning

Problemstilling og metode

Etter en høst med stort fokus på psykisk helse i mediene kom altså beskjeden om at Ari Behn hadde tatt sitt eget liv natt til første juledag 2019. Dødsfallet var en viktig hendelse for norske medier, og begravelsen fikk minst like mye oppmerksomhet i januar 2020. Mediene har i ettertid fått både ris og ros for deknningen. Problemstillingen i denne studien var derfor todelt, og formulerer følgende: Hvordan kom åpenheten om Ari Behns selvmord til uttrykk i mediene, og hvordan ble den vurdert av ulike kommentatorer?

Jeg har foretatt et bevisst utvalg tekster jeg mener er representative for å kunne svare på problemstillingen ettersom oppgaven er en kvalitativ analyse. Utvalget av analysemateriale til denne undersøkelsen ble gjort i Atekst og ble begrenset til norske avistekster. Søkeord var «Ari Behn» og tidsbegrensningen 25. desember 2019 til 25. mars 2020. De to kvalitative analysemetodene diskursanalyse og retorisk analyse står sentralt for å se på sju representative tekster gjennom detaljerte språklige analyser. For å se hvordan åpenheten kom til uttrykk i mediene har jeg foretatt diskursanalyser av tekstene «Ari Behn er død» (Johansen et al. 2019), «Folket minnes Ari Behn foran Slottet» (Drægni, 2019) og Maud Angelicas tale i Behn sin begravelse. For å svare på hvordan åpenheten ble vurdert av ulike kommentatorer har jeg foretatt retoriske analyser basert på Toulmins argumentasjonsmodell av meningsinnleggene «Selvmord er ikke lenger en privatsak» (Tahir, 2020), «En nasjonal katastrofe» (Hansen, 2020), «Sviktet mediene Ari Behn, igjen?» (Bakke, 2020) og «Det har i liten grad handlet om hva han slet med» (Hoem, 2020).

Forskjellig grad av åpenhet

Første delen av problemstillingen blir undersøkt ved hjelp av diskursanalyser der elementer som språkbruk og ordvalg, sjanger og multimodalitet er viktig. Åpenheten om Ari Behns selvmord har kommet til uttrykk i mediene på forskjellige måter i de tre tekstene «Ari Behn er død» (Johansen et al. 2019), «Folket minnes Ari Behn foran Slottet» (Drægni, 2019) og Maud Angelicas tale. Hovedfunnene er at åpenheten kommer til uttrykk først og fremst ved at mediene i det hele tatt velger å dekke dødsfallet og også være åpne om dødsårsak. Mediene viser også åpenheten fra forskjellige sider ved å snakke med både familie, venner og folk på

gata. At familien valgte å være åpne om dødsårsak og psykisk helse, og lot alle ta del i begravelsen via direktesendt tv, er den største formen for åpenhet. Innenfor dette er det likevel forskjellig grad av åpenhet basert på hvilke ord man velger for å beskrive noe. Mediene holder seg til å omtale selvmordet på en mer dempet og respektfull måte, mens familien selv, da spesielt Maud Angelica, ikke er redd for å sette ord på både selvmord, selvmordstanker, selvskading og psykisk helse. Ved å være åpne selv, oppfordrer familien også til mer åpenhet om selvmord og psykisk helse i befolkningen generelt, og vrir dermed fokuset over på selvmord som samfunnsproblem heller enn en familietragedie.

Hvordan skal det gjøres?

Andre del av problemstillingen blir undersøkt ved hjelp av retoriske analyser basert på Toulmins argumentasjonsmodell. Elementer som den retoriske situasjonen, etos, logos, patos og argumentmodellen er sentrale. Åpenheten i mediene blir vurdert svært forskjellig av de representative kommentatorene, men noe har de likevel til felles. Tekstene «Selvmord er ikke lenger en privatsak» (Tahir, 2020) og «En nasjonal katastrofe» (Hansen, 2020) er begge positive til åpenheten om Ari Behns selvmord i mediene. De fokuserer på at åpenheten om selvmord i mediene er bra for samfunnet og bidrar til at samfunnet blir et bedre sted å være. Åpenhet er også positivt fordi den kan bidra til handlinger som kan forebygge selvmord. At mediene er åpne om selvmord fører også til at mer pålitelig informasjon blir spredd. Det kan gjøre oss oppmerksomme på selvmord som samfunnsproblem, bidra til større aksept for å ha det vanskelig og styrke den mentale folkehelsen.

Tekstene «Sviktet mediene Ari Behn, igjen?» (Bakke, 2020) og «Det har i liten grad handlet om hva han slet med» (Hoem, 2020) er derimot negative til åpenheten om Ari Behns selvmord i mediene. De er begge redd for at åpenheten kan føre til en smitteeffekt i samfunnet. Åpenheten rundt Behns bortgang er negativ ifølge dem fordi mediene ikke har fulgt VVP. Det har ledet til et ensidig fokus på positiv omtale fra medienes side, og ikke nok fokus på bakenforliggende årsaker som kan føre til at noen tar livet sitt, og konsekvensene selvmordsomtaler i mediene kan ha. Hoem er likevel ikke utelukkende negativ til selvmordsomtalen i mediene generelt – hun roser både familien Behns åpenhet og Mauds tale – men hun mener fokuset i nettopp saken om Ari Behn har vært helt feil og har bidratt til en romantisering av selvmord.

Alle de fire kommentatorene fokuserer på mediens viktige samfunnsrolle og viktigheten av å forebygge selvmord, men det er uenighet om hvordan dette best skal gjøres. Det er likevel viktig å påpeke at det er sunt å være skeptisk. Mediene har et stort samfunnsansvar, og det er bevist at medieomtale har en smitteeffekt. Ifølge Nybø (2007, s. 46) finnes det ikke noen endelig fasit på god eller dårlig selvmordsomtale, men selvmord må omtales på en måte som bidrar til større åpenhet, forebygging og økt fokus på de etterlattes situasjon.

Betydning av studien

Det er ikke gjort mange studier av mediens omtale av selvmord i Norge, annet enn innholdsanalysene til Lamark og Andreassen (2007) og Desroches (2016). Den forskningen som Norge bygger sin veileder på er hovedsakelig Verdens helseorganisasjon sine råd til mediers omtale av selvmord (WHO, 2017). Det er heller ikke forsket på sammenhengen mellom medieomtale og smitteeffekt i Norge. Dels skyldes dette at Norge har så liten befolkning og dels at mediene i Norge har vært så varsomme i å omtale selvmord (Nybø, 2007, s. 38). Dette er heller ikke en slik analyse, men med kvalitativ tekstanalyse kan man si mer om oppfatninger, opplevelser og hvordan bruk av kommunikasjonsmetoder påvirker publikum. En kvalitativ tekstanalyse kan gi dypere innsikt i ting som ordvalg, språklige formuleringer og argumenter, samtidig som man setter enkeltteksten inn i en bredere sammenheng. De tidligere innholdsanalysene er i stor grad kvantitative analyser der de ser på om det reviderte punkt 4.9 i VVP ble fulgt av mediene eller ikke. Dette er ikke en analyse i hvorvidt mediene har fulgt VVP, men heller folks oppfatning av om mediene har fulgt VVP i etterkant av Ari Behns selvmord.

Det er viktig at mediene har forståelse for ansvaret de har i saker som omhandler selvmord og hvordan disse kan påvirke. Mediene må henge med i tiden og hele tiden holde seg oppdatert på forskning og anbefalinger fra fagfolk. Derfor er studier på effekten av selvmordsomtaler i mediene utrolig viktige. Vi trenger alle økt kunnskap på feltet. For å skaffe oss mer kompetanse må vi bidra til økt samfunnsdebatt, både om selvmord generelt og mediens omtale av selvmord spesielt (Nybø, 2007, s. 82). Temaet er fortsatt et av de vanskeligste vi møter på som journalister og redaktører. Nettopp derfor skal vi lære om, diskutere og lage saker om selvmord, og ikke velg den enkleste utveien. Jeg håper min egen forskning kan bidra til økt åpenhet rundt selvmord slik at den også kan føre til økt forståelse og kunnskap på

feltet. Ny norsk forskning på effekter av medieomtale vil være viktige forskning for fremtiden.

Videre forskning

Debatten om punkt 4.9 vil fortsette, og punktet vil nok etter hvert videreutvikles og endres i takt med økende åpenhet og bevissthet (Nybø, 2007, s. 102). Norsk Redaktørforening kom med ny veileder høsten 2019, så kanskje er det også snart på tide å oppdatere punkt 4.9. i VVP. Det som er sikkert er at vi «i disse koronatider» nå er inne i en av de største utfordringene for ensomhet og psykisk helse vi noen gang har sett. Ekspertene er skremt over antall unge som snakker om selvmord (Ridar & Tangvald-Pedersen, 2020) og det fryktes at selvmordstallene vil stige. Per i dag er det heller ingen som vet hva langtidseffektene av dette blir. Kanskje påvirker dette punkt 4.9 i VVP og Norsk Redaktørforenings veilederen mer enn vi tror.

Trenger du noen å snakke med?

- **Mental Helse** kan nås på 116 123.
- **Kirkens SOS** kan nås på 22 40 00 40.
- **Mental Helse chat: sidetmedord.no**. Åpningstider: Mandag 20.00–23.00. Tirsdag 12.00–14.00. Onsdag 12.00–14.00 og 20.00–23.00. Torsdag 12.00–14.00.
- **Kirkens SOS: soschat.no**. Åpningstider: Hver dag 18.30-22.30 og hver fredag frem til 01.30.

Kilder

Analysemateriale

- Bakke, E. (2020, 14. januar). Sviktet mediene Ari Behn, igjen? *Vårt Land*. Hentet fra <https://www.vl.no/verdidebatt/sviktet-mediene-ari-behn-igjen-1.1646429>
- Drægni, E. (2019, 26. desember). Folket minnes Ari Behn foran Slottet. *Verdens Gang*. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/2G0b2B/folket-minnes-ari-behn-foran-slottet>
- Hansen, L. M. J. (2020, 4. januar). En nasjonal katastrofe. *Romerikes Blad, Meninger*, s. 18.
- Hoem, L. C. (2020, 7. januar). Det har i liten grad handlet om hva han slet med. *Dagsavisen*. Hentet fra <https://www.dagsavisen.no/fremtiden/debatt/det-har-i-liten-grad-handlet-om-hva-han-slet-med-1.1643399>
- Johansen, Ø. D., Thanheim, T., Myrvang, S. E., Drægni, E. & Gulbrandsen, E. A. (2019, 26. desember). Ari Behn er død. *Verdens Gang*. Hentet fra <https://www.vg.no/rampelys/i/P92aXR/ari-behn-er-doed>
- NRK. (2020, 3. januar). *Maud Angelica kom med et viktig budskap under talen* [Videoklipp]. Hentet fra https://www.nrk.no/video/maud-angelica-kom-med-et-viktig-budskap-under-talen_eff57429-a8cc-48b5-98c2-7f9643a4cfe4
- Tahir, M. I. (2020, 4. januar). Selvmord er ikke lenger en privatsak. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/kultur/i/1nz09K/selvord-er-ikke-lenger-en-privatsak-maryam-iqbal-tahir>

Referanser

- Allern, S. (2001). Kildene og mediemakten. *Nordicom Information*, 23, s. 17-27. Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/299446337_Kildene_og_mediemakten
- Desroches, M. T. (2016). Norske mediers omtale av selvmord i 2014 - er den samfunnsnyttig? *Suicidologi*. 21(2): *Medier, smitteeffekter og suicidal atferd*, s. 44-53. Hentet fra <https://doi.org/10.5617/suicidologi.3891>
- Dommerud, T. & Storrusten, K. (2020, 3. januar). Datteren brukte minnetalen til å snakke om psykisk sykdom: – Aldri tro at det er bedre at du går bort. *Aftenposten*. Hentet fra

- <https://www.aftenposten.no/norge/i/MR227E/datteren-brukte-minnetalen-til-aa-snakke-om-psykisk-sykdom-aldri-tro>
- Fangen, K. (2018, 5. november). *Kvalitativ metode. De nasjonale forskningsetiske komiteene*. Lest 17. oktober 2020. Hentet fra: <https://www.etikkom.no/fbib/introduksjon/metoder-og-tilnarminger/kvalitativ-metode/>
- Folkehelseinstituttet. (2020). *Selv mord i Norge*. Hentet fra <https://www.fhi.no/nettpub/hin/psykisk-helse/selv-mord-i-norge/>
- Hellspong, L. & Ledin, P. (2001). *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys* (10. utg.). Lund: Studentlitteratur.
- Hellum, B. (2013). *Analyse av multimodale tekster: En holistisk modell*. Oslo: Spartacus Forlag.
- Hågvar, Y. B. (2007). Hva er diskursanalyse? I Y. B. Hågvar *Å forstå avisa: Innføring i praktisk presseanalyse*, s. 18-40. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Johansen, M. (2020, 27. oktober). Legger seg flat. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/kjendis/legger-seg-flat/72996512>
- Jørgensen, C. & Onsberg, M. (1987). *Praktisk argumentasjon*. København: Teknisk Forlag AS.
- Kjeldsen, J. E. (2017). *Retorikk i vår tid: En innføring i moderne retorisk teori* (7. utg.). Oslo: Spartacus Forlag.
- Kjølleberg, E. & Moland, A. (2019, 26. oktober). Trigger Warning. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/trigger-warning-1.14716227>
- Lamark, H. & Andreassen, J.-E. (2007). Selvmord i forbifarten: En undersøkelse om norske mediers omtale av selvmord i 2006. *Suicidologi*, 12(2), 24-27. Hentet fra <https://www.journals.uio.no/index.php/suicidologi/article/view/1776/1652>
- Larsen, G. R. (2020, 5. mars). Hovedredningsentralen, AMK og frivillige hjelpetelefoner under press: Bølge av selvmordsforsøk og leteaksjoner etter Ari Behns død. *abc nyheter*. Hentet fra <https://www.abcnyheter.no/helse-og-livsstil/livet/2020/03/05/195654144/bolge-av-selv-mordsforsok-og-leteaksjoner-etter-ari-behns-dod>
- Ledin, P. & Machin, D. (2018). *Doing Visual Analysis*. London: SAGE Publications.
- Mediebedriftene. (2020). *MEDIETALL 20/1: Medienes lesertall og opplagstall*. Hentet fra https://www.mediebedriftene.no/siteassets/dokumenter/tall-og-fakta/medietall/20_1/medietall_20_1_presentasjon.pdf

- Moland, A. & Solvang, R. (2019, 27. oktober). Det skjulte nettverket. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/spesial/det-skjulte-nettverket-1.14739159>
- Ness, K. K. & Krüger, F. (2019, 2. mai). Knytter TV-serie til økning av selvmord i USA. *NRK*. Hentet fra https://www.nrk.no/viten/studie-knytter-netflix-serien-_13-reasons-why_-til-okning-av-selv-mord-blant-unge-i-usa-1.14533062
- Norsk Presseforbund. (2015). Vær Varsom-plakaten [Internett]. Oslo: Norsk Presseforbund. Hentet fra <https://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>
- Norsk Redaktørforening. (2019, 6. november). *Dette sier Vær Varsom-plakaten*. Hentet fra <https://www.nored.no/NR-dokumentasjon/Rapporter-og-veiledere/Slik-omtaler-du-selv-mord/Dette-sier-Vaer-Varsom-plakaten>
- Norsk Redaktørforening. (2019, 7. november). *Slik omtaler du selvmord: En veileder fra Norsk Redaktørforening*. Hentet fra <https://www.nored.no/download/file/17907>
- NTB. (2020, 3. januar). Ari Behns bisettelse. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/studio/ari-behns-bisettelse/563?post=24628>
- Nybø, R. K. (2007). *FRA TABU TIL TEMA: Selvmord i mediene*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Olsson, S. V. (2019, 30. desember). NRK sender Ari Behns bisettelse. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/norge/nrk-sender-ari-behns-bisettelse-i-trad-med-familiens-onske-1.14841038>
- Retorika. (2016, 11. september). *Hvordan bygge opp argumentasjon?* Hentet fra <https://retorika.no/2016/09/11/hvordan-bygge-opp-argumentasjon/>
- Ridar, T. & Tangvald-Pedersen, A. (2020, 10. september). Frykter coronaselvmord: Skremt over antall unge som snakker om selvmord. *Verdens Gang*. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/7Kn92W/frykter-coronaselvmord-skremt-over-antall-unge-som-snakker-om-selv-mord>
- Richardson, J. E. (2007). *Analysing newspapers. An approach from critical discourse analysis*. New York: Palgrave Macmillan.
- Ridderstrøm, H. (2020, 21. august). Nekrolog. I *Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier*, s. 1-9. Hentet fra <https://www.litteraturogmedieleksikon.no/.cm4all/mediadb/nekrolog.pdf>
- Ryen, A. (2012). *Det kvalitative intervjuet: Fra vitenskapsteori til feltarbeid* (4. oppl.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rønning, R. (2006). *Vårt politiske Norge: En innføring i stats- og kommunalkunnskap* (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Skrede, J. (2017). *Kritisk diskursanalyse*. Oslo: Cappelen Damm.

- Svennevig, J. (2013). *Språklig samhandling: Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse* (2. utg.). Oslo: Cappelen Damm.
- Talseth, T. (2009, 29. september). Ari Behn føler seg deprimert. *Verdens Gang*. Hentet fra <https://www.vg.no/rampelys/bok/i/6Lg4e/ari-behn-foeler-seg-deprimert>
- Tveiten, O. (2009). *Storyland*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Tørdal, R. M. (2018, 14. mai). Fagstoff: Intervjuet. For *Nasjonal digital læringsarena (ndla)*. Hentet fra <https://ndla.no/nb/subjects/subject:14/topic:1:103867/topic:1:103870/resource:1:125787?filters=urn:filter:94dfe81f-9e11-45fc-ab5a-fba63784d48e>
- Van Leeuwen, T. (2005). *Introducing Social Semiotics*. New York: Routledge.
- Verdens Gang. (2020, 14. oktober). *Kongen om Maud Angelicas tale: – Jeg hadde ikke greid det*. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/i/gW7jv9/kongen-om-maud-angelicas-tale-jeg-hadde-ikke-greid-det>
- Verdens Gang VGTV. (2020, 3. januar). *Ari Behns søsken sin tale i bisettelsen: – Det er ingen jeg kunne snakke med som deg* [Videoklipp]. Hentet fra <https://www.vgtv.no/video/190424/ari-behns-soesken-sin-tale-i-bisettelsen-det-er-ingen-jeg-kunne-snakke-med-som-deg>
- Vestad, J. P. & Alme, B. (2014). *Mediespråk: Form og formidling i journalistikk* (4. utg.). Oslo: Det Norske Samlaget.
- World Health Organisation. (2017). Preventing suicide: a resource for media professionals - update 2017. Geneva: *World Health Organization*, (WHO/MSD/MER/17.5). Hentet fra <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/258814/WHO-MSD-MER-17.5-eng.pdf;jsessionid=626260890313725C534E9FFF4CAE3AFA?sequence=1>
- Wold, T. (2020). Har du delt nyhetene i dag? *Norsk Medietidsskrift*, 107(1), 1-19. Hentet fra https://www.idunn.no/file/pdf/67206856/har_du_delt_nyhetene_i_dag.pdf
- Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K., og Larsen, L. O. & Moe, H. (2013). *Metodebok for mediefag* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Vedlegg

Vedlegg 1 - Ari Behn er død.

SPORTEN

Q Søk

MUSIKK

RAMPELYS kategorier ▾

Min konto LOGG INN

Spill annonse

TV

Panellet

SISTE: Se siste nytt om Ari Behns bortgang

Ari Behn er død

Forfatteren Ari Behn er død, 47 år gammel. Kongehuset, venner og kolleger er i sorg.

Av ØYSTEIN DAVID JOHANSEN, TOINI THANEM, SYNNE EGGUM MYRVANG, EDDA DRÆGNI og ELISE ALEXANDRA GULBRANDSEN
Oppdatert 26. desember 2019

artikkelen fortsetter under annonsen

SPORTEN

Søk

- Det er med stor sorg i hjertet at vi de aller nærmest pårørende til Ari Behn må meddele at han i dag tok sitt eget liv. Vi ber om respekt for vårt privatliv i tiden som kommer, heter det i en uttalelse fra familien sendt til VG av Geir Håkonsund, som har fungert som manager for Ari Behn.

Les også: [Kongehuset i sorg](#)

DØD: Ari Behn har gått bort. Foto: Frode Hansen

Ari Behn brakdebuterte som forfatter i 1999 med novellesamlingen «Trist som faen». Boken ble belønnet med terningkast 6 i VG, og solgte i over 100.000 eksemplarer. Han gjorde stor ståhei i det litterære miljøet etter debuten, og fikk blant annet mye oppmerksomhet da han tatoverte VGs sekser på overarmen.

Les også: [Trond Giske om Ari Behn: Skulle ønske du selv forstod hvor god du var](#)

Men allerede i 1993 lagde han oppstyr på Theatercafeen i Oslo, da han utbasunerte «Vi er den nye vinen- den nye vinen skal sprengne flaskene!» med stor selvtillit. Han var på den kjente cafeen med forfatterkollegene Bertrand Besigye og Hemming Bråten.

SPORTEN

Søk

HYLLES: Noen har lagt ned blomster og tent lys på Slottsplassen kort tid etter at nyheten om Ari Behns bortgang ble kjent. Foto: TORE KRISTIANSEN/VG

I 2016 var ringen på mange måter sluttet da Ari Behn fikk sitt portrett på veggen i Theatercafeen. Portrettet av ham henger nå på veggen sammen med mange av våre mest kjente og kjære kunstnere.

artikkelen fortsetter under annonsen

Joda. e-Soul har 100 kg takvekt
 + 452 km rekkevidde + Mulighet for hengerfeste + Rask levering **SPAR 20.300,-**

– Jeg når en milepæl i dag, dette er sluttsteinen. Jeg er ferdig snakka. Nå henger jeg på veggen i glass og ramme, sa han i takketalen foran et stort presseoppbud, som så ofte når den fargerike mossingen opptrådte i offentligheten.

Les også: [Mikael Persbrandt: Kjære, kjære venn](#)

<https://www.vg.no/rampelys/i/P92aXR/ari-behn-er-doed>

3/19

SPORTEN

Søk

BESTEVENNER: Fotograf Per Heimly og Ari Behn. Foto: Roger Neumann

Vidar Kvalshaug om Ari Behn: - Kunstnertype Norge nesten aldri hadde sett maken til

Han og fotograf Per Heimly var bestevenner. Heimly er i bunnløs sorg etter nyheten, og har skrevet om vennen på [Facebook](#).

- Jeg er i bunnløs sorg over å ha mistet min beste venn og blodsbror Ari Behn idag. Jeg er knust og ber om ro for å fordøye denne ufattelige tragedien som har rammet oss alle.

SPORTEN

Søk

FORFATTER: Ari Behn utenfor Gyldendal i Oslo, da han var aktuell med novellesamlingen «Tiger i hagen» i 2015.

Etter debuten kom han med romanen «Bakgård» i 2003, og har siden gitt ut flere romaner og novellesamlinger. Hans siste novellesamling «Tiger i hagen» kom i 2015.

Jobbet med nye litterære prosjekter

Behn ga ut bøker på Kolon forlag og Gyldendal. Kolon forlag, som blant annet ga ut debuten «Trist som faen» har sendt ut en pressemelding onsdag kveld.

På langtur med elbil? Da er denne appen et must

– Ari var en svært viktig forfatter, ikke bare for Kolon forlag, og Gyldendal, men også for den norske samtidslitteraturen. Han hadde en unik stemme, og skrev med stor presisjon, innlevelse og menneskekunnskap. Vi jobbet nå med nye litterære prosjekter. Ari var en svært spesiell person, med en egen varme, og fikk alle omkring seg til å føle sett, verdsatt og ikke minst husket – jeg tror jeg kan si at han husket alle han hadde møtt. Han var et menneske man ble svært glad i. Våre tanker går i dag til Aris familie og hans nærmeste, skriver forlegger Bjørn Aagenæs i Kolon forlag.

SPORTEN

Søk

Ari Behn 30.09.1972-25.12.2019

Foto: Brian Cliff Olguin

Første juledag kom beskjeden om 47-åringens bortgang (https://www.vg.no/rampelys/i/P92aXR/ari-behn-er-doed?utm_source=vgfront&utm_content=row-1). Han etterlater seg tre barn og flere spor i norsk kulturhistorie.

Oktober 2019

På God Morgen Norge-markering<https://www.vg.no/rampelys/i/P92aXR/ari-behn-er-doed>

6/19

SPORTEN

Søk

Foto: Thomas Andersen, TV 2

En av Ari Behns siste offentlige opptredener var under 25-årsjubileet til God Morgen Norge i Oslo i slutten av oktober.

Oktober 2019

Kunstutstilling med Persbrandt

Foto: Espen Sjølingstad Hoen

I oktober var Ari Behn aktuell med en ny utstilling i Trondheim sammen med den kjente svenske skuespilleren Mikael Persbrandt, hvor det ble stilt ut malerier, litografier og trykk fra kunstnerkollegene. Bildet er fra et bokbad hvor sistnevnte lanserte sin selvbiografi i Norge.

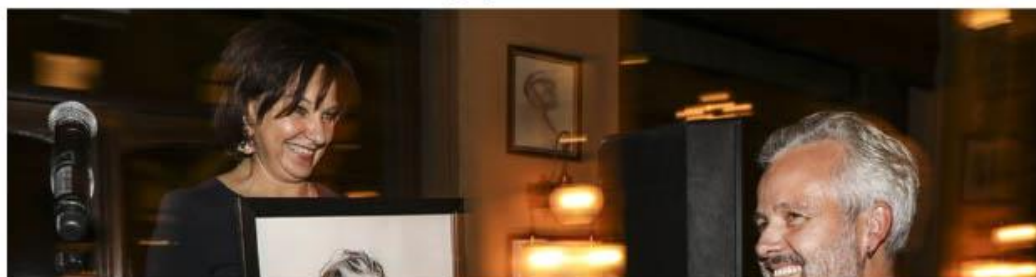
2018

Gir ut sin siste bok

I 2018 gir Behn ut romanen «Inferno», som får terningskast tre i VG (<https://www.vg.no/rampelys/bok/i/1129AG/doeende-sjarlatan-bokanmeldelse-ari-behn-inferno>). Forfatteren selv omtalte boken som brutal, rå og ærlig (<https://www.vg.no/rampelys/bok/i/MgGalk/ari-behn-om-sin-nye-bok-har-revet-hjertet-ut>) med sterke biografiske trekk.

Oktober 2016

Foreviget på Theatercaféen

<https://www.vg.no/rampelys/i/P92aXR/ari-behn-er-doed>

7/19

SPORTEN

Søk

Foto: Maffs Sandblad

I 1993 ble Behn og forfatterkollegene Bertrand Besigye og Henning Bråten kastet ut av Theatercaféen, etter å ha plystret og ropt høyt: «Vi er den nye vinen- den nye vinen skal sprengne flaskene!». Han har tidligere fortalt i et intervju at han ble kastet ut av hovmesteren og neket inngang på livstid (https://www.vg.no/rampelys/i/e8w6va/ari-behn-knallharde-oppgjoer-og-sekser-paa-armen?utm_source=vgfront&utm_content=row-1). I 2016 fikk Behn derimot bilde av seg selv hengt opp i den kjente caféen, som et symbol på at han var en av Norges kulturpersonligheter.

August 2016

Prinsesse Märtha og Ari skiller seg

<https://www.vg.no/rampelys/i/P92aXR/ari-behn-er-doed>

8/19

SPORTEN

Søk

I august 2018 meddelte Kongehuset at paret ville gå fra hverandre (<https://www.vg.no/rampelys/i/rx5bl/martha-og-ari-skilles>), etter 14 år som ektepar. De to viste seg sist gang som et par i offentligheten under 25-årsmarkeringen av signingen av Kong Harald og dronning Sonja i Nidarosdomen, drøyt én måned før.

2015

«Tiger i hagen»

<https://www.vg.no/rampelys/i/P92aXR/ari-behn-er-doed>

9/19

SPORTEN

Søk

Foto: Jan Petter Lynau

Forfatteren fortsetter med kortprosa, og i 2015 kommer hans novellesamling «Tiger i hagen». Boken rommer elleve fortellinger, og får gode kritikker. (<https://www.vg.no/rampelys/bok/i/jG47w/bokanmeldelse-ari-behn-tiger-i-hagen>)

2011

Ny bok-suksess

Foto: Nils Bjåland

Siden brakdebuten i 1999 har Behn fått variable anmeldelser for sine litterære verk. I 2011 kom boken «Talent for lykke», som var hans første novellesamling siden debuten. «Tilbake i toppform» (<https://www.vg.no/rampelys/bok/i/rkdpw/tilbake-i-toppporm>) skrev VG og ga boken toppkarakter.

Mars 2009

Tatt opp i forfatterforeningen

I 2009 ble Ari Behn tatt opp som nytt medlem i Den norske Forfatterforeningen. Kravet for å bli tatt opp som medlem er at man har skrevet og offentliggjort verker av litterær verdi.

2009

Gir ut sin tredje roman

I boken «Vivian Seving etc.» tar Behn et oppgjør med medieoffentligheten han selv er en del av. Her harselerer han med karakterer som linjer kjente norske (<https://www.vg.no/rampelys/bok/i/dybM1/ari-gjoer-narr-av-rybak-og-stordalen-i-ny-bok>) medieprofiler. Boken får fire øyne på VGs terning. (<https://www.vg.no/rampelys/bok/i/1mgwX/prinsesse-i-drift>)

2006

<https://www.vg.no/rampelys/i/P92aXR/ari-behn-er-doed>

10/19

SPORTEN

Søk

I 2006 kom romanen «Entusiasme og raseri», og følger hovedpersonen Kryx i en kjærlighetshistorie som finner sted i Oslo og Las Vegas.

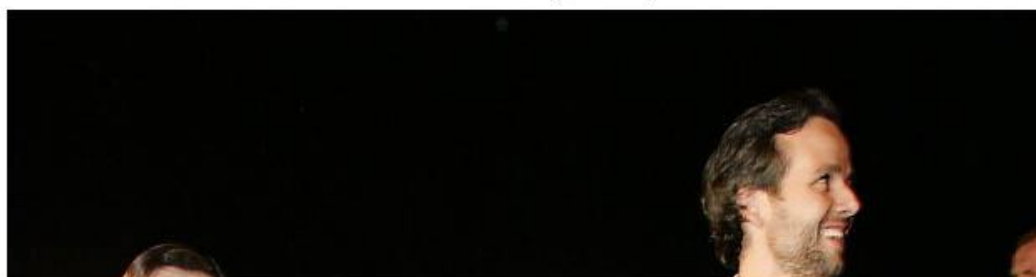
August

Filmrolle

Foto: Janne Møller-hansen

Ari Behn hadde også mindre roller i ungdomsfilmen «Tommys inferno» (2005) og fotballfilmen «Lange Flate balltør» (2006). Her er han fra premieren til «Tommys inferno» sammen med komponist og multikunstner Jon Andreas Håtun (t.v.), kjent under artistnavnet Jono El Grande, og designeren Kjell Nordstrøm (l.h.), tidligere kjent som Baron Von Bulldog.

2004

Lanserte smoking-kolleksjon

<https://www.vg.no/rampelys/i/P92aXR/ari-behn-er-doed>

11/19

SPORTEN

Søk

Foto: Linn Cathrin Olsen

Ari Behn lanserte en smoking-kolleksjon sammen med designeren Kjell Anders Nordstrøm, mest kjent under aliaset Baron Von Bulldog.

2003

Feiden med Petter Stordalen

<https://www.vg.no/rampelys/i/P92aXR/ari-behn-er-doed>

12/19

SPORTEN

Søk

Foto: TT

Det var på bryllupsdagen til kronprinsparet at Choice-kjeden til hotellkongen Petter Stordalen rykket inn en to siders annonse i VG av en mann som lignet mistenkelig på Ari Behn med tittelen «Trist som faen», som spilte på at Behn ikke ble invitert til bryllupet. Partene inngikk et forlik på 100.000 (<https://www.vg.no/rampelys/idd538Q/ari-raser-mot-stordalen>) som ble utbetalt av Choice-kjeden til Fattighuset i Oslo, etter Behns ønske.

2003

Gir ut sin første roman

Ari Behn debuterte med novellesamlingen sin «Trist som faen» i 1999. Siden da har han jobbet med romanen «Bakgård», som gis ut i 2003.

2002

Skrev bok med prinsessen

Foto: Helto Junge, NTB Scanpix

<https://www.vg.no/rampelys/i/P92aXR/ari-behn-er-doed>

13/19

Etter debuten i 1999 ble han tildelt Sarpsborg kulturpris og Østfold Energis kulturpris.

Behn har også markert seg som kunstner, og senest i høst hadde han utstilling sammen med Mikael Persbrandt.

Han likte godt å treffe publikum, og i [det siste intervjuet VG gjorde i oktober](#) snakket han om dette.

– Jeg liker å treffe publikum, høre deres tolkninger av mine bilder, hvilke strenger jeg treffer hos dem. Kanskje er det elementer, ting i mine bilder som jeg ikke har tenkt på, sa han.

Han fortalte også at han har et godt forhold til prinsesse Märtha Louise etter skilsmissen. Han hadde også et godt forhold til kongen og dronningen.

– De er besteforeldre til mine barn og jeg er veldig glad i dem.

artikkelen fortsetter under annonsen

Han vokste opp på Melløs i Moss fra han var seks år, et kvart steinkast fra Melløs stadion hvor Moss FK spiller sine kamper. Der var han ofte å se, og Behn var æresmedlem i klubbens supporterklubb Kråkevingen.

Han gikk på Steinerskolen i byen. Han har to yngre søsken, Anja og Espen. Ari Behn giftet seg i 2002 med prinsesse Märtha Louise. Paret tok ut skilsmisse i 2016. Sammen har de tre barn. Kongehuset har uttrykt sin sorg gjennom en melding på [kongehuset.no](#) onsdag kveld:

– Det er med stor sorg Dronningen og jeg har mottatt budskapet om Ari Behns bortgang. Ari var en viktig del av vår familie gjennom mange år, og vi bærer med oss varme, gode minner om ham. Vi er takknemlige for at vi fikk lære ham å kjenne. Vi sørger over at våre barnebarn nå har mistet sin kjære pappa - og har dyp medfølelse med hans foreldre og søsken, som nå har mistet sin kjære sønn og bror. Vi ber om at Aris nærmeste familie får ro i denne vonde tiden, sier Kong Harald og dronning Sonja i en melding på Kongehusets hjemmesider.

Der uttrykker også kronprins Haakon og kronprinsesse Mette-Marit sin sorg.

– For oss var Ari en god venn, et kjært familiemedlem og en fantastisk onkel, som vi delte mange av livets små og store øyeblikk med. Det er med stor sorg vi har mottatt budskapet om hans bortgang. Vi var alle veldig glad i Ari. Tankene våre går spesielt til Maud, Leah, Emma, Prinsesse Märtha Louise og Aris nærmeste familie.

Trenger du noen å snakke med? Mental Helse kan nås på 116 123. Røde Kors kan ringes på 80033 321. Kirkens SOS: 22400040.

Publisert: 25.12.19 kl. 21:00
Oppdatert: 26.12.19 kl. 16:39

<https://www.vg.no/rampelys/i/P92aXR/ari-behn-er-doed>

14/19

Vedlegg 2 - Folket minnes Ari Behn foran Slottet

SPORTEN

Utenlands

INNENRIKS | kategorier annonse [Min konto](#) [LOGG INN](#)

Folket minnes Ari Behn på slottsplassen 2. juledag. Foto: TORE KRISTIANSEN

Folket minnes Ari Behn foran Slottet

SLOTTSPLASSEN (VG) Tente lys, nedlagte blomster og beskjeder fra folk til minne om Ari Behn preget Slottsplassen i morgentimene torsdag.

Av [EDDA DRÆGNI](#), [ANNEMOR LARSEN \(FOTO\)](#) og [TORE KRISTIANSEN \(FOTO\)](#)
Oppdatert 26. desember 2019

artikkelen fortsetter under annonsen

SPORTEN

Søk

Dagen etter beskjeden kom om at [Ari Behn er død](#), stod allerede rundt 40 lys og brant under Karl Johan-monumentet foran slottet.

Noen var allerede brent ut – sent kvelden før ble de første lysene tent. Mellom flammene ligger roser, tulipaner og beskjeder.

«Takk for alt du har betydd», «Trist som faen» leser noen av minneordene folk har skrevet.

TENTE LYS: Folk viser sin respekt etter Ari Behns bortgang ved foten av Karl Johan-statuen foran slottet, torsdag formiddag.

– Overrasket over hvordan det gikk inn på meg

Teologistudent Alexandros Johnsen (31) fra Ski er på vei til Oslo Domkirke for å tjenestegjøre. Men han ville innom for å tenne et lys først.

artikkelen fortsetter under annonsen

Joda. e-Soul har 100 kg takvekt
+ 452 km rekkevidde + Mulighet for hengerfeste + Rask levering **SPAR 20.300,-**

Alexandros beskriver Behn som sympatisk og fargerik.

– Han ga farge til kongehuset og den norske offentligheten. Framfor alt var han seg selv, alltid.

Videre sier han han synes dødsfallet er trist og at tankene går til familien.

Teologistudent Alexandros Johnsen fra Ski gikk via slottsplassen for å tenne et lys før han skulle gjøre tjeneste i Oslo Domkirke. Foto: Annemor Larsen

Håper det bidrar til fokus på psykisk helse

Sara Chaib (19) fra Oslo kommer gående.

– Jeg vet egentlig ikke hvorfor jeg er her. Jeg synes det er utrolig trist, sier hun.

Hun forteller en tåre falt da hun fikk vite at forfatteren var død.

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/2G0b2B/folket-minnes-ari-behn-foran-slottet>

3/10

– Det er rart for jeg kjente han ikke.

artikkelen fortsetter under annonsen

Per Heimly om Ari: – I bunnløs sorg over å ha mistet min beste venn

Hun synes det er fint at folk allerede har vært her og tent lys.

– Det betyr jo at han har betydd mye for folk.

– Jeg tror først når han ikke lever lenger, skjønnte folk hvor fin fyr han var. Jordnær og folkelig, sier hun.

Selv har hun lest bøkene hans. Hun tror dødsfallet kom som et sjokk for mange, og håper det som har skjedd bidrar til å kaste lys over psykisk helse.

– **Dette viser at vi egentlig aldri vet hvordan noen har det innerst inne.**

LES OGSÅ

Hyllet Behn for bokdebuten: – Han var et nydelig menneske

Tommy Dahlmann (48) hadde tatt toget fra Mjøndalen for på vise sin respekt. Foto: Annemor Larsen

Reiste fra Mjøndalen for å minnes

Tommy Dahlmann (48) fra Mjøndalen var også foran slottet og tente et lys for Ari Behn i morgentimene.

På langtur med elbil? Da er denne appen et must

Han forteller han har hatt gleden av å møte Behn, «på sparket», to ganger.

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/2G0b2B/folket-minnes-ari-behn-foran-slottet>

4/10

SPORTEN

Søk

Videre forteller han at nyheten kom som et sjokk på ham.

– Jeg ble helt satt ut rett og slett. Det gjorde sterkt inntrykk.

Tommy vil huske Behn som blid, omgjengelig og kunstnerisk.

Vil minnes Ari Behn

Desember

Ari Behn 30.09.1972-25.12.2019[Les hele tidslinjen](#)

Publisert: 26.12.19 kl. 12:20
Oppdatert: 26.12.19 kl. 16:42

LES OGSÅ

26.12.2019

Den svenske kongen og kronprinsesse Victoria kondolerer

25.12.2019

Trond Giske om Ari Behn: – Skulle ønske du selv forsto hvor god du var

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/2G0b2B/folket-minnes-ari-behn-foran-slottet>

5/10

Vedlegg 3 - Maud Angelica kom med et viktig budskap under talen

Transkribering:

Jeg vil bare si til alle som har gått gjennom psykisk sykdom, selvskading, dårlig selvfølelse, selvmordstanker eller noe annet, at det alltid finnes en utvei.

tungt sukk, trekke pusten, snufs

Selv om det ikke føles sånn. Det er folk der ute som kan og vil hjelpe. Du kan få hjelp og ting kan bli bedre. Alle i denne verden fortjener kjærighet og glede. Det gjør du også.

snufs

Jeg ber deg, med hele mitt hjerte og sjel og kropp. Spør om hjelp! Det er aldri skam i å be om hjelp, selv om det er noe lite. Det er styrke, ikke svakhet. Folk er bare glade for å hjelpe, og vil gjerne det. Du kan også gå til en profesjonell. Det er det de er der for, for å hjelpe. Det er så mange mennesker der ute, som du betyr så mye for. Kanskje de ikke sier det nok, eller kanskje de til og med tar deg litt for gitt av og til. Men de er der. Det er så mange mennesker der ute som er så uendelig glade over at akkurat du er i livet deres, og som trenger deg i livet sitt, og som elsker deg så så høyt.

snufs

Aldri tenk at det er bedre for de du er glad i om du går bort. Jeg kan love deg at det er så innmari feil.

trekke pusten

De vil savne deg så uendelig mye. Det kan jeg selv sikkert si, og det kan du stole på.

snufs

Vedlegg 4 - Selvmord er ikke lenger en privatsak

← Forsiden

Aftenposten

Kultur | Selvmord

Selvmord er ikke lenger en privatsak | Maryam Iqbal Tahir

Stigmaet rundt selvmord er blitt mindre de siste årene og anses i større grad som et samfunnsproblem enn et privat anliggende.

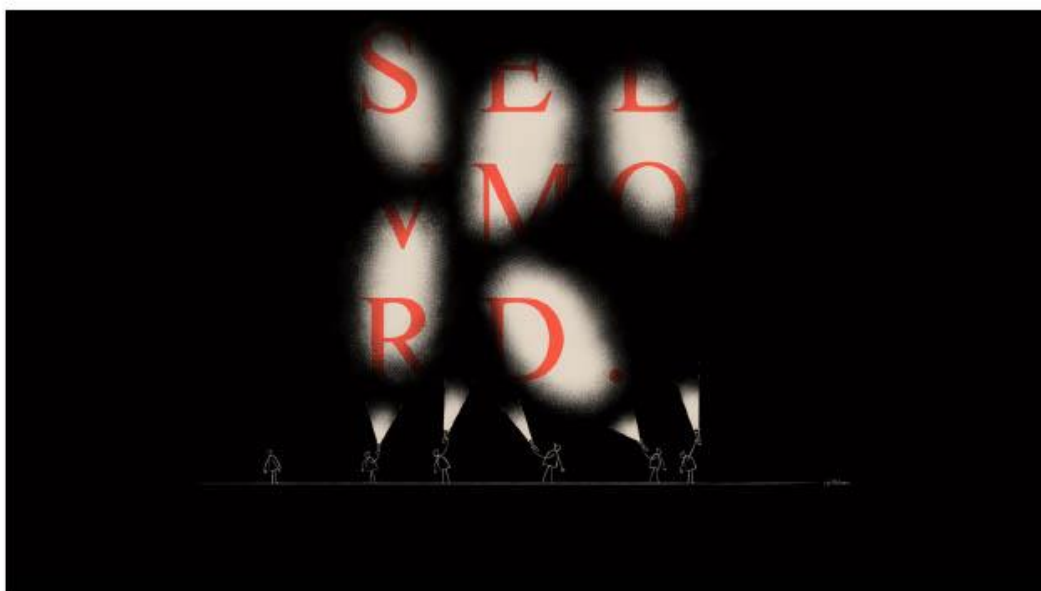

Foto: Åge Peterson (illustrasjon)

Maryam Iqbal Tahir
Jurist og journalist

4. jan. 2020 09:00 | Sist oppdatert 11. januar 2020

«Ari Behn tok sitt eget liv 1. juledag», meldte NTB onsdag 25. desember. Det første som slo meg var at det ikke ble forsøkt omskrevet. I stedet sto det svart på hvitt at dødsårsaken var selvmord.

Nyhetsredaktør Sarah Sørheim forteller Medier24 at opplysningene om selvmordet ble gitt til NTB av en kontaktperson for familien: «Sånn sett var det ikke en veldig vanskelig vurdering for oss om vi skulle omtale dødsårsaken.» Familien har i etterkant fått ros for sin åpenhet, og fagfolk mener det kan hjelpe andre som sliter.

ANNONSE

CYBER MONDAY

Siste sjanse for Black Week-tilbudene

Se tilbudene nå

ELKJØP

Behns bortgang markerer et skille

Da jeg gikk på ungdomsskolen, husker jeg at tanten til en venninne av meg tok sitt eget liv. Selv om det var åpenhet rundt dødsårsaken, fremgikk det i mediene at politiet ikke hadde mistanke om at det lå noe kriminelt bak dødsfallet.

Jeg forsto ikke hvorfor mediene ikke skrev at det var selvmord. Manglende omtale fra mediene ga inntrykk av at det var et privat anliggende og ikke et samfunnsproblem.

I Vær varsom-plakaten står det at man skal omtale selvmord og selvmordsforsøk med varsomhet. Det står ikke at man skal la være å skrive at det er selvmord når det er selvmord.

Maryam Iqbal Tahir

Når mediene lar være å omtale det uten omskrivinger, får ikke folk med seg hvor vanlig det er. Mediene gjengir ofte det politiet sier. Det er derfor verdt å spørre seg om politiet også bør uttrykke mer åpenhet og fortelle hva som er dødsårsaken i sin kommunikasjon med mediene.

Økende tendens til åpenhet

Hensynet til pårørende er selvfølgelig relevant i den sammenheng. Ved Nasjonalt senter for selvmordsforskning og -forebygging ser de en økende tendens til at etterlatte er åpne om dødsårsaken.

ANNONSE

- I dag vil faktisk en del etterlatte bli forarget over at det fortsatt er så mye snakk om stigma og skam, fordi de føler lite av det selv og opplever det som et feil fokus, sier [Lars Mehlum, spesialist i psykiatri og leder for senteret](#). Han mener det er blitt mer åpenhet i Norge de siste 10-20 årene, og at dette også gjør stigmaet mindre ved å bli etterlatt.

Åpenhet om selvmord er viktig for å bryte tabuer og fordommer. Ifølge Landsforeningen for etterlatte ved selvmord, LEVE, er åpenhet viktig for de etterlatte.

Gjennom åpenheten utvikler vi også et språk for det som er vanskelig. Else Kåss Furusest har de siste årene gjort en viktig jobb med å åpne det rommet. Hun snakker om selvmordene i egen familie og normaliserer det å ha det tungt iblant: Vi må tåle å høre at livet er jævlig, for da kan kanskje flere orke å leve det. For livet er ikke bare en dans på roser, og vi vet ikke hvordan alle egentlig har det.

Å unngå omskrivninger er et av de ti rådene som Norsk Redaktørforening presenterte i høst i sin [nye veileder](#) om selvmordsomtale i mediene: Ved å være åpen om at det er snakk om et selvmord, eller mistanke om selvmord, kan mediene bidra til nøktern informasjon om det som har skjedd og unngå rykter. Samtidig kan det også bidra til å øke bevisstheten omkring selvmord og synliggjøre et alvorlig samfunnsproblem.

 Les også

Maria Kjos Fonn: Gutta som har opplevd alt

Et globalt helseproblem

Totalt var det 674 personer i Norge som tok sitt eget liv i fjor, viser tall fra Folkehelseinstituttet. To av tre var menn. Hvorfor tar så mange mennesker livet sitt i verdens rikeste land? Og hvorfor er så mange av dem menn?

Det siste året har det vært en kraftig økning i selvmord på verdensbasis. 800.000 mennesker dør av selvmord hvert år. Det er flere enn dem som dør av malaria, brystkreft, krig og mord, opplyser Verdens helseorganisasjon (WHO). 79 prosent av verdens selvmord skjer i land med middels eller lav inntekt. Likevel er selvmord hyppigst i land med høy inntekt, med 11.5 dødsfall per 100.000 innbygger. WHO omtaler tilstanden som et «alvorlig globalt helseproblem».

Vanskelig å snakke om

Mens fysisk helse anses som en objektiv sannhet, og noe som er påført utenfra, anses psykisk helse for å være subjektiv og selvforskyldt.

Fortsatt er det lettere å snakke om et brukket ben enn hvordan vi har det psykisk. Den fysiske helsen vår er synlig for andre, og det er vanskelig å gjemme den bort. Det er heller ingen tvil om at den er reell, og vi hører sjelden folk betvile at et benbrudd egentlig er et benbrudd.

«Hun gikk på ski i helgen, hvor dårlig kan hun være?» «Jeg så ham på kjøpesenteret i går, han klarer vel å være på jobb også?» «Hvis han virkelig hadde slitt, hadde han ikke klart å skrive så mange bøker.» Noe av det som gjør det vanskelig å snakke om psykisk helse, er at det er for lite kunnskap om hva det innebærer å ha det psykisk vanskelig. På samme måte som det nå tas til orde for førstehjelpskurs i å snakke om selvmord, trenger vi å lære hvordan vi skal snakke om psykisk helse og livsmestring. Vi er ikke helt i mål ennå.

Jeg våknet til nyheten om Behns bortgang i Rawalpindi i Pakistan. Pakistan har 2,90 selvmord per 100.000 innbygger. Norge har tre ganger så mange. Det er sikkert noen mørketall som gjør at forskjellen er så stor. Men det er likevel grunn til å spørre hvorfor noen velger å avslutte livet sitt tidligere i land som tilsynelatende har nok ressurser til å løse problemet.

 Les også

Med feil hudfarge | Maryam Iqbal Tahir

Kan aldri bli for mye åpenhet

Etter Behns død har Mental Helses hjelpetelefon opplevd en økning i antall henvendelser etter at nummeret deres er blitt delt i artikler og i sosiale medier. Det er et tankekors at de ikke får svart 40 prosent av dem som ringer inn.

På sosiale medier deler folk egne erfaringer om å bli avvist fra hjelpeapparatet for ikke å være psykisk syke nok. Vi kan ikke ha det slik at når folk tar det tunge skrittet å be om hjelp, blir de sendt hjem igjen. Hjelpeapparatet skal ha tilstrekkelige ressurser til å hjelpe alle.

Det kan aldri bli for mye åpenhet rundt selvmord, har Cecilie Ramona Kåss Furueth sagt. Det er jeg helt enig i. Jeg håper åpenheten bidrar til handling. Slik at vi som samfunn kan forebygge selvmord, på samme måte som vi har klart å forebygge trafikkdødsfall.

Det er lettere å få til når selvmord ikke lenger bare ses på som et privat anliggende, men i aller høyeste grad et alvorlig samfunnsproblem.

Les mer om

Selvmord

Medier

Aftenposten Lørdag

Lørdagsspaltisten

Ari Behn

ANNONSE

En nasjonal katastrofe

18 MENINGER Lørdag 4. januar 2020 ROMERIKES BLAD

PRESSENS FAGLIGE UTVALG
Romerikes Blad har som formål å drive saklig, nær, uavhengig og debattskapende journalistikk forankret i arbeiderbevegelsens ideer om frihet, demokrati og likeverd. Vi arbeider etter reglene for god presse-skikk, nedfelt i Vær Varsom-plakaten. Klager kan rettes til ansvarlig redaktør Mågne Stordal, magne@rb.no, eller til Pressens Faglige Utvalg, postboks 46 Sentrum, 0101 Oslo. Tlf: 22 40 50 40. E-post: pfu@presse.no

Grunnlagt i 1902 av Martin Julius Halvorsen

Si din mening

Leserbrev publiseres direkte i skjema på rb.no/meninger eller kan sendes som e-post til leserkontakt@rb.no. Kontakttelefon: 918 93 808. Skriv kort - maks. 500 ord. Kronikkengde: 800 ord. Korte innlegg prioriteres på papir. Undertegn med fullt navn. Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere og korte ned innlegg.

Lars M. J. Hansen
 politisk redaktør
laha@rb.no
 918 93 817

En nasjonal katastrofe

Kommentar

LARS M. J. HANSEN
 politisk redaktør

Hver eneste dag dør to mennesker i selvdrap i Norge. Antallet som forsøker å ta livet av seg kan trolig ganges med ti. Hadde så mange menneskeliv gått tapt i én ulykke eller hendelse, ville vi snakket om en nasjonal katastrofe, nesten uten sidestykke. Alle mener forebygging gjennom bedre psykisk helsevern er svaret, men problemet er at 60 prosent av dem som begår selvmord, ikke har vært i kontakt med hjelpeapparatet det siste året.

ARI BEHN ble bisatt fredag. Hans selvmord ble behørig omtalt i kong Harald og statsministerens nyttårs-taler. Erna Solberg tok opp det sorgelige faktum at 674 personer tok sitt eget liv i Norge i 2018. Hun lover at regjeringen vil kartlegge årsakene til psykiske helseutfordringer blant unge. Årsakene til selvmord er mange og sammensatte, men åpenhet rundt slike tragedier er et viktig bidrag i den forebyggende kampen. Å bære på de mørke tankene helt alene er ikke til å holde ut. Åpenhet bidrar til aksept for å snakke. Inntil for 14 år siden het det i pressens eget etiske regelverk, Vær Varsom Plakaten, at selvdrap og forsøk på det som hovedregel ikke skulle omtales. Årsaken var frykten og faren for såkalt imiterende adferd, smitteeffekt. Nå er ordlyden «Vær varsom ved omtale av selv-

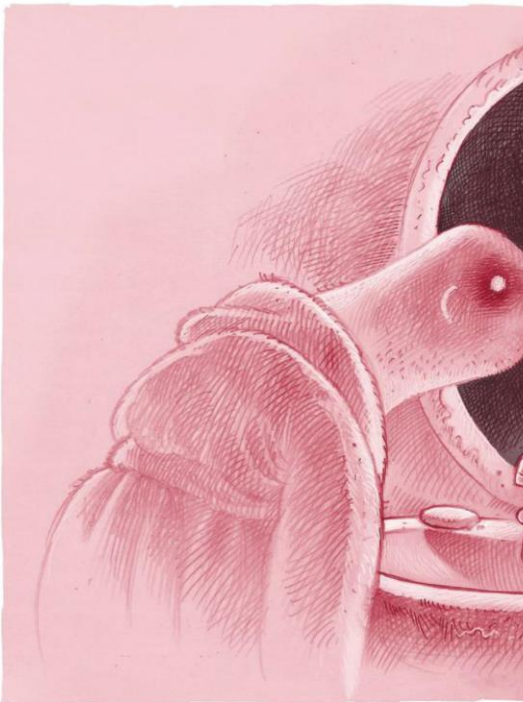
mord og selvmordsforsøk». Det betyr at vi i langt større grad forteller om de tragiske historiene og de etterlatte. Men utelater «oppkrets-messige» detaljer og glorifisering. Det finnes intet romantisk ved å ta sitt eget liv og etterlate sin kjære alene med sorgen, fortvilelsen og kanskje skyldfølelsen.

DET VILLE ha vært en unnlatelses-synd om mediene hadde tiet i hjel massedøden. Vi har gått «fra tabu til tema», for å sitere tittelen på journalist Redun K. Nybøs bok. Pressens tidligere praksis bidro til en mørklegging, som en etterlevning av tidligere tider da selvdrap var den største synd og likene måtte legges i uvigslig jord, utenfor kirkegårdens steingjerder.

Selvmordet til daværende statsminister Gro Harlem Brundtlands sønn i 1992 ble ikke omtalt i mediene, til tross for at det fikk politiske konsekvenser ved at hun gikk av som partileder i Ap. I dag setter komiker Else Koss Furuseth fra Jessheim opp teaterforestilling der hun tar opp moren og brorens selvmord. Ole Kristian Ødegård fortalte i romjula historien om kona Ragnhild Maries selvmord i RB. Det er trist, men også fint.

Selvmord er et gedigent samfunnsproblem som ikke må ties i hjel, og også familien til Ari Behn skal ha ros for åpenheten. Han ble verken «funnet død», eller «døde brått». «Politiet har ikke mistanke om noe kriminelt». Han tok sitt eget liv. Vi ser åpenheten i dødsannonser med ordene «valgte å forlate oss», men for mange er dette fremdeles tabu. Det forblir en familiehemmelighet, vekke fra offentligheten. Det må vi også respektere.

Vi må bry oss mer om hverandre. Å snakke med noen - ha menneskelig kontakt - er uvurderlig. Å fortrengte ensomhet vil over tid styrke den mentale folkehelse. Så enkelt og så vanskelig.

STATSMINISTEREN

10 ÅR SIDEN

Verdien av arbeidskraft

Verdien av det norske folks arbeidskraft og kunnskap er mange ganger større enn verdien av oljeformuen, sa statsminister Jens Stoltenberg i sin nyttårs-tale. Stoltenberg snakket også om dem som så mulighetene for å finne olje på norsk kontinentalsokkel, om dem som så mulighe-

tene i norske fossefall, og som lyktes. Vi kan bli mye flinkere til også å se mulighetene i dem som er litt annerledes. Det er lett å bli blind og selvtilfreds av suksess og egen lykke, og vanskeligere å tenke at det kan være spennende å jobbe med ting vi ikke helt skjønner. **Leder, januar 2010**

Vedlegg 6 - Sviktet mediene Ari Behn, igjen?

REGLER KRONIKK OG DEBATT ◉ Kronikk: Maks 6.000 tegn. Hovedinnlegg: Maks 3.500 tegn. Innlegg og replikk: Maks 2.000 tegn. Kort sagt: Maks 1.200 tegn. NB: Alle mail inkluderer mellomrom ◉ Vi foretrekker innlegg på e-post. ◉ Innlegg må signeres med fullt navn og presentasjon. Oppgi adresse og telefon. Legg gjerne ved bilde av deg selv. ◉ Redaksjonen forbeholder seg rett til å forkorte. ◉ Innsendte manus blir ikke retournert. ◉ Vårt Land betinger seg retten til å arkivere og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form i eget arkiv eller andre databaser Vårt Land har avtale med. ◉ Vårt Land har også et eget debattforum på nett, verdielabor.no. Bidra gjerne med egne innlegg eller kommentarer til andres.

nstre

noko brot med Venstre sin tradisjon som eit liberalt reformparti som vil ha mest mulig folkevald makt på alle nivå. Sterke fellesskap er nødvendig og positivt. EU si rolle i dagens Europa synner dette.

Polarisering. Venstre er i dag del av ei regjering på borgarleg side. For meg er det resultat av ei reit pragmatisk vurdering av kvar vi får best politisk gjensvar, ikkje eit irreversibelt ideologisk vegval mellom blått og rødt.

Venstre må aldri la seg «teie bort» av ein stadig meir polarisert debatt mellom ei høgreste og venstreside i norsk politikk som prøver å demontere og latterleggjere kvarandre. Venstres veg er verken mot høgre eller mot venstre. Vår einaste veg er framover. Vi er eit liberalt sentrumparti, eit parti som har historisk tradisjon for samarbeide med andre og finne breie løysingar for å skape eit betre samfunn.

Liberalisme. Eg er Venstre-mann og framtidsoptimist. Eg trur på å gje folk friedom, på å utfordre makt og spreie makt. Eg trur Venstre sin liberale idétradisjon er den beste plattformen for å vere samfunnsentreprenørar, ombudsmenn og ombodskvinner for folk og lokalsamfunn. Det er den rauda tråden i Venstres historie frå 1884 til i dag. Liberalisme med betna på jorda.

PRESSEN PÅ Plass. Ari Behns selvmord har blitt fått omfattende dekning i norsk presse. Under bisettelsen av forfatteren var mange medier på plass og dekket begravelsen live. Manager Erland Bakke er kritisk til mediedekningen. Foto: Vidar Røddi/NFB scrape

Sviktet mediene Ari Behn, igjen?

I etterkant av Ari Behns selvmord bør mediene drive selvransakelse. Kanskje er det passende med en beklagelse rundt dekningen av Ari Behn sitt liv og hans død.

PRESSE-ETIKK
ERLAND BAKKE
Manager

Ari Behn tok sitt eget liv første juledag. Julen vil aldri bli den samme for de tre jentene, alle under 18 år, som mistet sin pappa, sin kløppe, sin veileder.

Vær Varsom. Norsk presse har pålagt seg selv å følge et sett med regler. Disse reglene kalles Vær Varsom Plakaten. Her står det blant annet følgende: «Opptre hensynstullt i den journalistiske arbeidsprosessen. Vis særlig hensyn overfor personer som ikke kan ventes å være klar over virkningen av sine uttalelser. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre.»

Vurderinger. Barna og deres mor, som jeg definerer som den nærmeste familien, fikk beskjed om dødstallet få timer før det ble sendt ut en pressemelding fra familien. Politiet ankom huset til Ari Behn ved 17-tiden og pressemeldingen ble sendt ut litt før klokken 21 samme kveld. Denne pressemeldingen inneholdt dødsårsaken og ankom de fleste redaksjonene noen få minutter før saken var toppsak i alle medier.

Hvilke vurderinger gjorde journalister og redaktører før de konkluderte med at disse menneskene ikke var i sjokk? Snakket de med kongehuset? Snakket de med barna eller moren til barna? Rakk redaktørene på disse minuttene å vurdere hvilke konsekvenser dette kunne få for de tre som ikke kan forsvare seg selv? Få timer etter

Legitimerer mediene selvmord når vi får «rød løper-tendenser» foran kirken der kjendiser blir intervjuet i timevis før ankomsten til en begravelse?

dødstallet ser det ut til at redaktørene og journalistene konkluderer med at barna, barnas mor, Aris foreldre og søsken ikke var i sjokk og ikke hadde sviktende dømmekraft.

Legitimerer selvmord? Videre står det i Vær Varsom Plakaten: «Vær varsom ved omtale av selvmord og selvmordstorsøk. Unngå omtale som ikke er nødvendig for å oppfylle allmenne informasjonsbehov. Unngå beskrivelse av metode eller andre forhold som kan bidra til å utløse flere selvmordshandlinger.»

Var det viktig for allmennheten å bli opplyst om dødsårsak? Mediene selv forsvaret dette blant annet med behovet for åpenhet, og at åpenhet hindrer spekulasjoner rundt årsak. Men andre juledag spekulerte flere medier i USA

om antastelser fra skuespiller Kevin Spacey og Ari sitt alkoholproblem var en avgjørende årsak.

Det er veldokumentert at omtale av selvmord har en smitteeffekt. Blir Ari forstått/gjenkåret som kunstner gjennom fokuset på selvmordet, og vil det kunne ha en smitteeffekt? Legitimerer mediene selvmord når vi får «rød løper-tendenser» foran kirken der kjendiser blir intervjuet i timevis før ankomsten til en begravelse?

Selvransakelse. Mediene har vært nådeløs mot vår prinsesses kjærestere. Ari Behn passet ikke inn i hva redaktører og journalister mente var sommelig for en kongelig da Ari giftet seg med prinsessen for snart 20 år siden. I hundrevis av saker har mediene gjort narr av Ari. Når han faller på ski, sporten alle nordmenn mestrer, utenom Ari. Kronikker som spekulerer i hvorvidt kongen måtte drikke ekstra mye under brylluppet for å komme seg gjennom brudgommens tale.

Den siste tiden har det dermed vært trangt i døren av journalister og redaktører som har hatt et behov for å skrive lange ledere og kronikker hvor de hyller Ari. Hvor var alle disse rosende ordene da han levde og trengte det sårest? At Ari har hatt tunge tanker lenge er noe mediene har visst. Det vi vet er at bildet mediene skapte av Ari ikke samsvarte med hvem Ari var. Det har selv redaktørene hos de største mediene bekreftet de siste dagene.

Kanskje nyret kan brukes til selvransakelse hos mediene, hvor de grundig kan vurdere sin rolle, sågar om det er passende med en beklagelse rundt sin dekning av Ari Behn sitt liv og hans død.

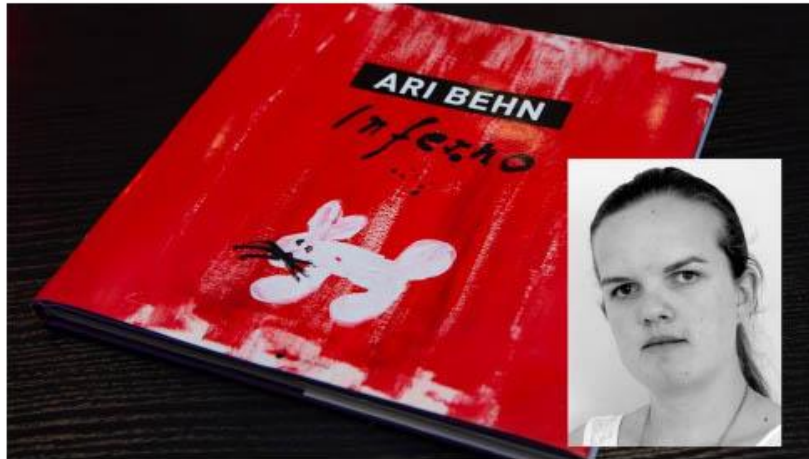
Vedlegg 7 - Det har i liten grad handlet om hva han slet med.

5.11.2020

Det har i liten grad handlet om hva han slet med - Debatt

Bli abonnent på Fremtiden (https://www.dagsavisen.no/fremtiden/order?utm_source=dagsavisen&utm_medium=button)
al (https://www.dagsavisen.no/fremtiden)
inn (/fremtiden/mediaconnect?returnurl=http://www.dagsavisen.no/cm/2.707/fremtiden/debatt/det-
har-i-liten-grad-handlet-om-hva-han-slet-med-1.1643399)

Meny

(/image/policy:1.1643468:1578405065/image.jpg?f=16x9&w=1600&\$p\$f\$w=9380a83)

VIS BILDETEKST

Det har i liten grad handlet om hva han slet med

DEBATT: Behns familie og kongefamilien har med rette fått ros for sin åpenhet, men på den andre siden har mange opplevd det som opprivende å få hele feeden på Facebook fylt opp av Ari Behns selvmord.

DEBATT Publisert: 7. januar 2020 Sist oppdatert: 11:25, 9. jan 2020

Anbefalte saker

<https://www.dagsavisen.no/fremtiden/debatt/det-har-i-liten-grad-handlet-om-hva-han-slet-med-1.1643399>

1/37

<https://www.dagsavisen.no/fremtiden/debatt/det-har-i-liten-grad-handlet-om-hva-han-slet-med-1.1643399>
 qSBliF47h... (https://www.dagsavisen.no/fremtiden/debatt/det-har-i-liten-grad-handlet-om-hva-han-slet-med-1.1643399) TakBBgvQjdhRQDiBgWKHTSE_lzd8gfcqFJrhc
 mD59a_W4WLFZQSwst85904QELVZIRYQZUMC_XwafkLcpCU6wj4eJEV5gakk81Ra0YwuLm_b5ZUdlMF
 jdP2NwZqCG4ot2xRvwE8lO_PZoqWCD6AdhSK23idi_dQezolpz3xzKKuz6bN2ED0jV9cdy-loiUztqNoac

– Jeg tenker på Ari hver dag og blir trist

https://api.cxense.com/public/widget/click/aFjWCJwtYK3k2t-WUKdQTdeEUv7AUmhizlorhFUzJMAMynz:soBgLiTeYy_D6kcAROV2mkn7nUqG20pJcJQhe2HCSpYByDM9BRcXoV3NSXN4LtnGCZHFG7V8y2tF396QPuwnH8o78Bsan3sAlxotXV7n2iOYtQNycWlZmTo6FPgr8NRqgpXrBN2SNTw8KAUZA6zUwbIE12_M_o

Av Liv Christine Hoem

Tre personer jeg vet om har tatt livet sitt etter Ari Behn. En av dem er en kompis jeg gikk på skole sammen med. Jeg vet også at minst to av dem var menn, og statistisk sett er det litt for mange selvmord i løpet av to

Da kan til ikke å stille spørsmål ved om den massive omtalen av Ari Behns selvmord har bidratt til en smitteeffekt?

Jeg har selv i flere perioder av livet slitt med selvmordstanker. Jeg har overlevd ti selvmordsforsøk, noen av dem så alvorlige at det bare var flaks jeg ble reddet i tide. I en periode på fem år var jeg inn og ut av psykiatrien på grunn av dette. Da Ari Behns selvmord ble kjent 1. juledag var det vondt, fordi jeg selv har følt på maktesløsheten og håpløsheten som holdt på å rive meg i to. Mørket som hadde slokket lyset, og troen på at det noen gang skulle bli bedre.

Artikkelen fortsetter under annonsen

Helt siden 1. juledag har hele feeden min på Facebook vært fylt opp av Ari Behns selvmord. Det har vært på fremsiden av alle avisforsider, hovedoverskriften på nyhetene i nasjonale og internasjonale medier, og på alles lepper. På den ene siden har Behns familie og kongefamilien med rette fått ros for sin åpenhet om selvmordet, men på den andre siden har mange opplevd dette som opprivende, til dels fordi det skjedde midt i jula og fordi han var en mange hadde et nært forhold til, personlig eller som offentlig person gjennom sitt virke, og fordi selvmord er noe mange har blitt rammet av og berørt av. Som familiemedlemmer, som venner, bekjente og lokalsamfunn. Rett etter nyttår fikk vi vite at en av kompisene våre fra folkehøgskolen hadde tatt sitt eget liv på nyttårsaften, og det som allerede følte nært, hadde nå rammet personlig.

LES OGSÅ: Ingen enkel jul for etterlatte (/fremtiden/ingen-enkel-jul-for-etterlatte-1.1643272)

På mange måter kan jeg ikke la være å tenke at fokuset ble så stort på Ari at mange kan ha følt seg satt i skyggen av hans selvmord. At de ikke var viktige nok, og at det å be om hjelp etter hans bortgang kan ha blitt enda vanskeligere. Samtidig var hyllesten av Ari endeløs hvor enn man snudde seg. Roser, lystenninger, fakkeltog, markeringer. Ord og minner fra hver en kjent og mindre kjent person i vårt langstrakte land, til forveksling lik reaksjonene etter 22. juli.

Alle roset kongehusets umiddelbare åpenhet rundt Ari Behns selvmord, og det har helt klart gjort det enklere å snakke om selvmord. Spesielt etter Maud Angelicas sterke og vakre tale i farens begravelse hvor hun var åpen om at faren hadde vært langt nede og psykisk syk i lang tid før selvmordet. Maud Angelica klarte å gi et mye mer nyansert bilde rundt Ari Behns dødsfall enn den generelle mediedekningen forut for begravelsen. Ble hyllesten og den positive omtalen av Ari Behn også en romantisert og glorifisert, og farlig hyllest av hans selvmord?

Artikkelen fortsetter under annonsen

Med tanke på at tre personer tok sitt eget liv etter Ari Behn kan mye tyde på det. De av oss som har vært ute vinternetter før vet godt at selvmordstanker ofte kommer på grunn av komplekse og traumatiske livssituasjoner, og at tanken om selvmord kan være der i kort og lang tid. Som regel handler det ikke om at man vil dø, men at livet føles uutholdelig smertefullt og vondt å leve, og at det å holde ut til slutt blir en umulighet.

Man skal heller ikke glemme at en person som ser så mørkt på livet at han eller hun vurderer selvmord har satt på seg skylapper. Lyset har sluknet. Tankene om at man er til bry og at de rundt får det bedre uten ens eksistens er sterkt til stede. Jeg vet dette, fordi jeg selv har vært overbevist om det, at jeg ikke hadde noen fremtid, at døden var eneste utvei. Man blir rett og slett fanget i depresjonens løgner, men midt i det ser man ikke dette. En hører det som sin egen stemme, som en sannhet, og da er man i livsfare, på lik linje med hjerteinfarkt og andre dødelige sykdommer.

LES OGSÅ: – Fordelen med åpenhet rundt selvmord er større enn ulempene. Samtidig øker antallet tilfeller (/fremtiden/fordelen-med-åpenhet-rundt-selvmord-er-storre-enn-ulempene-samtidig-okker-antallet-tilfeller-1.1641728).

Det er allment kjent at en skal være forsiktig i omtale av selvmord nettopp på grunn av smitteeffekten. Tidligere ble ikke selvmordsforsøk og

selvmordet omtales med varsomhet. Jeg synes det er bra at man i offentligheten nå kan snakke mer åpent om selvmord enn tidligere, men det som mangler i den offentlige debatten er de potensielt negative konsekvensene av den positive oppmerksomheten som Ari Behns selvmord fikk. Og det store spørsmålet er om media og offentligheten har vært varsomme nok i sin omtale av selvmordet?

Når en så markant personlighet går bort er det nærmest umulig å unngå at saken får enorm oppmerksomhet, og spesielt når alle overskriftene lyder at Ari Behn har tatt sitt liv. Jeg tror på ingen måte noen var forberedt på det massive omfanget i kjølvannet, og det var nok vanskelig å ta høyde for, men når en kjent person får en slik massiv hyllest og fokuset i etterkant blir på nettopp, hyllesten, kan dette for noen, som allerede er i selvmordsfare, være en trigger.

For omtalen av Ari Behns selvmord har båret preg av å være romantiserende, og i liten grad handlet om hva han slet med og hva som ledet opp til selvmordet, før i begravelsen, gjennom datterens tale. Vi som ikke sto ham nær kan bare ane, gjette, dra konklusjoner. Fra familiens ståsted er det forståelig at de ikke ønsket å dele for mange detaljer i respekt for avdøde, likevel har det blitt for lite fokus på at det å ha selvmordstanker og det å være nære å ta sitt eget liv er en krise. Den positive åpenheten rundt selvmord har i verste fall nye selvmord som konsekvens, og når tre andre personer har tatt sitt eget liv denne jula, er det legitimt å ta opp saken, til ettertanke for oss alle, og stille spørsmålet:

Artikkelen fortsetter under annonsen

Bli abonnent (https://www.dagsavisen.no/fremtiden/orden?utm_source=dagsavisen&utm_medium=button) (http://www.dagsavisen.no/fremtiden) Meny

Kjøp her

«Kunne Ari Behns selvmord ha blitt omtalt annerledes og hva kan vi lære?»

Mye har blitt sagt, men selvmordene den siste tida har fått meg til å tenke at vi fremdeles har mye igjen i måten vi forebygger selvmord på. Når vi sier at man skal be om hjelp, og at det alltid finnes en utvei, men ventetidene til DPS i mange tilfeller er flere måneder lange, psykiatriplasser legges ned og det kuttes i ressurser i psykiatrisressurser, er jeg sannelig ikke sikker på om det vi sier er sant, om det finnes hjelp, og om det faktisk alltid finnes en utvei. Når statistikken viser så tydelig at selvmord tar flere liv enn i trafikken, da holder det ikke med lovord om kartlegging fra regjeringens side. Vi må ha handling og øremerkede midler til å forebygge selvmord. Helsepersoner til stede på skolene, flere lavterskeltilbud, mer kunnskap om livsmestring i barnehager, skoler og kommuner, brukerråd for psykisk helse i kommunen, mer ressurser til DPSene og fastlegene og flere psykiatriske legevakter. Jeg har selv opplevd å bli avvist på Legevakten og av psykiatrien da jeg trengte det som mest, og vet om mange andre som har opplevd det samme.

LES OGSÅ: [Ventetid på opptil 40 uker etter henvisning til psykolog \(/fremtiden/ventetid-pa-opptil-40-uker-etter-henvisning-til-psykolog-1.1644076\)](https://www.dagsavisen.no/fremtiden/ventetid-pa-opptil-40-uker-etter-henvisning-til-psykolog-1.1644076)

Hvis jeg har ett ønske for 2020, så er det at vi alle blir flinkere til å ikke dra andre ned på grunn av deres annerledeshet, men hedre de som tør og løfte dem opp. Ikke minst håper jeg at vi alle kan være medmennesker og få nesa opp fra mobilen. Se hverandre inn i øynene, og tørre å spørre en ekstra gang:

«[Bli abonnent](https://www.dagsavisen.no/fremtiden/ordet?utm_source=dagsavisen&utm_medium=button) (https://www.dagsavisen.no/fremtiden/ordet?utm_source=dagsavisen&utm_medium=button)

Meny

Trenger du noen å snakke med?

Kirkens SOS kan nås på 22400040.

Mental Helse: 116 123.

Røde Kors kan ringes på 80033 321.

DELE

 Twitter

 Facebook

EMNEORD

da fremtiden (/landingpage/Tag/da%20fremtiden) lokale nyheter (/landingpage/Tag/lokale%20nyheter) debatt (/landingpage/Tag/debatt)